

**TARİH ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ
KAYNAKLARINI KULLANMAYA YÖNELİK
GÖRÜŞLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
(ERZURUM ÖRNEĞİ)**

ZAFER MUTLU

Yüksek Lisans Tezi

**Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı
Yrd.Doç.Dr. Aydın GÜVEN**

2012

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

**TARİH ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ KAYNAKLARINI
KULLANMAYA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
(ERZURUM ÖRNEĞİ)**

(Evaluation of the Views of Pre-service History Teachers on the Use of
Information Resources in Terms of Several Variables)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

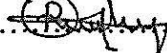
Zafer MUTLU

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Aydın GÜVEN

ERZURUM
Haziran, 2012

TEZ KABUL ve ONAY TUTANAĞI

Yrd.Doç.Dr. Aydın GÜVEN danışmanlığında, Zafer MUTLU tarafından hazırlanan “Tarih Öğretmen Adaylarının Bilgi Kaynaklarını Kullanmaya Yönelik Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi (Erzurum Örneği)” başlıklı çalışma 21. / 06. / 2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından. Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ramazan KATA İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Zehra AKKUS İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Aydın GÜVEN İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. / ..

Prof. Dr. H.Ahmet KIRKILIÇ
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Tarih Öğretmen Adaylarının Bilgi Kaynaklarını Kullanmaya Yönelik Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi (Erzurum Örneği)” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ...³ yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

21.6.2012

İmza
Zafer MUTLU

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ TARİH ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ KAYNAKLARINI KULLANMAYA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (ERZURUM ÖRNEĞİ)

Zafer MUTLU

2012, 90 sayfa

Bu araştırmanın amacı tarih öğretmen adaylarının bilgi kaynaklarını kullanmaya yönelik görüşlerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmada betimleme modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde öğrenim gören tarih öğretmen adaylarını kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümünde 2011-2012 eğitim-öğretim yılı güz döneminde eğitim gören ve seçkisiz olarak araştırmaya katılan toplam 153 tarih öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Araştırmada verilerin analizleri SPSS for Windows 16.00 istatistik paket programıyla bilgisayarda gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve LSD Post Hoc testi kullanılmıştır. Araştırmada örneklem grubunu oluşturan öğretmen adaylarının görüşlerinde, internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin boyutlarda; yaşanılan coğrafi bölge, baba eğitim düzeyi, alanında kariyer yapma düşüncesi ve AGNO değişkenlerine göre aralarında anlamlı bir farklılaşma olduğu gözlenirken, cinsiyet, sınıf, anne eğitim düzeyi, aile bazında aylık gelir ve bilgisayara sahip olma değişkenlerine göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Anahtar Sözcükler: Tarih Öğretmen Adayı, Bilgi Kaynağı, Bilgi Kaynağı Kullanımı, Görüş

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

EVALUATION OF THE VIEWS OF PRE-SERVICE HISTORY TEACHERS ON THE USE OF INFORMATION RESOURCES IN TERMS OF SEVERAL VARIABLES (ERZURUM SAMPLE)

Zafer MUTLU

2012, 90 pages

The aim of this research is to evaluate the history teacher candidates' opinions about the use of information sources in terms of various variables. Description model was used in this research. The universe of this research comprises history teacher candidates who study in Erzurum Atatürk University. And 153 history teacher candidates who study in Atatürk University Kazım Karabekir Education Faculty History Education Department in 2011-2012 education year autumn term and who participate the research randomly constitute the sample group. A questionnaire form which was developed by researcher was used as a data gathering tool. The data analysis of this research was done on computer using SPSS for Windows 16.00 statistical packaged software. T testing, one-way variance analysis(ANOVA) and LSD PostHoc testing were used in data analysis of the research. It is found out that according to the variables of the region they live, father's education level, the idea of making a career in their field and AGNO, there is a significant difference on history teacher candidates' opinions about the dimensions of internet, achieve documents, television, historical films/documentaries, library, book, mastery/doctorate's thesis, using magazines and newspapers but according to the variables of gender, class, mother's education level, family's monthly income and having a computer, there is not a significant difference about these dimensions.

Key Words: Pre-service History Teacher, Information Resource, Use of Information Resource, View

ÖN SÖZ

İnsanın hayat seyrini yönlendirmede önemli bir konuma sahip olan eğitim sistemleri, ihtiyaçlara göre sürekli olarak yenilenmektedir. Bu yenilenme sürecinde bilgi kaynaklarının kullanımı, eğitim sistemlerinin yeniden yapılandırılmasında etkin bir rol oynamaktadır.

Farklı nitelikteki bilgilerin elde edilmesinde aracılık yapan bilgi kaynaklarının sayısı giderek artmaktadır. Bu artış, beraberinde gelecek nesilleri yetiştirme misyonunu yükleneyecek olan öğretmen adaylarının mevcut durumlarının yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, tarih öğretmen adaylarının internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına yönelik görüşleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Elde edilen verilerin analizi yapılarak tarih öğretmen adaylarının durumlarını betimleyen birtakım sonuçlara varılmıştır.

Bu çalışmanın, ülkemizdeki bilgi kaynaklarının kullanımına yönelik yapılan çalışmaların yetersizliğini gidermede ve daha kaliteli bir eğitim sistemi oluşturmada katkılar sağlayacağı inancındayım.

Yapmış olduğum bu çalışmanın neticelenmesinde, her konuda bana yardımcı olup, bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım danışmanım Yrd.Doç.Dr. Aydın GÜVEN'e ve yaptıkları önemli katkılardan dolayı Yrd.Doç.Dr. Ramazan KAYA'ya ve Yrd.Doç.Dr. Zekerya AKKUŞ'a çok teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olup beni destekleyen annem Esengül MUTLU'ya ve babam Ömer MUTLU'ya sonsuz sevgilerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
TABLolar DİZİNİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	2
1.1.1. Alt Problemler.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Varsayımlar.....	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Çalışılan Konu ile İlgili Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1. Bilginin Tanımı	7
2.1.2. Bilgi Okuryazarlığı.....	10
2.1.3. Bilgi Kaynakları.....	12
2.1.3.1. İnternet ve bilgisayar.....	16
2.1.3.2. Arşiv ve arşiv belgesi	19
2.1.3.3. Televizyon.....	22
2.1.3.4. Tarihî film (sinema) ve belgeseller	25
2.1.3.5. Kitap.....	28
2.1.3.6. Yüksek lisans ve doktora tezleri	31
2.1.3.7. Dergi.....	32
2.1.3.8. Gazete.....	34

2.1.4. Kütüphane.....	37
2.2. Araştırma Konusu İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	46
3.1. Araştırmanın Modeli.....	46
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	46
3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması	47
3.4. Verilerin Analizi.....	48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUMLAR.....	49
4.1. Araştırma Grubuyla İlgili Genel Bilgiler.....	49
4.2. Bulgular.....	52
4.2.1. Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre; İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular.....	52
4.2.2. Araştırma Grubunun Sınıfa Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular.....	53
4.2.3. Araştırma Grubunun Yaşamakta Olduğu Coğrafi Bölgeye Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular.....	54
4.2.4. Araştırma Grubunun Anne Eğitim Düzeylerine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular.....	56
4.2.5. Araştırma Grubunun Baba Eğitim Düzeylerine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle	

İlgili Bulgular.....	57
4.2.6. Araştırma Grubunun Aylık Aile Gelirlerine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular.....	59
4.2.7. Araştırma Grubunun Alanında Akademik Kariyer Yapma Düşüncelerine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular.....	60
4.2.8. Araştırma Grubunun Bilgisayara Sahip Olma Durumlarına Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular.....	63
4.2.9. Araştırma Grubunun Sahip Oldukları AGNO'ya Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular.....	64
4.2.10. Araştırma Grubunun Öğrenci Kulüplerine Üye Olma Durumlarına Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular.....	66
4.2.11. Araştırma grubunun kütüphane kullanımı ile ilgili bulgular	67
4.2.12. Araştırma grubunun internet kullanımı ile ilgili bulgular.....	68
4.3. Yorumlar.....	69

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	72
5.1. Sonuçlar.....	72
5.2. Öneriler.....	75
KAYNAKÇA.....	77
EKLER.....	85
Ek 1 Araştırma Anketi Formu	85

ÖZGEÇMİŞ.....	90
----------------------	-----------

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 4.1. Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımlı.....	49
Tablo 4.2. Araştırma Grubunun Sınıfa Göre Dağılımlı.....	49
Tablo 4.3. Araştırma Grubunun Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımlı.....	49
Tablo 4.4. Araştırma Grubunun Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımlı	50
Tablo 4.5. Araştırma Grubunun Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımlı	50
Tablo 4.6. Araştırma Grubunun Aile Bazında Aylık Gelir Düzeyine Göre Dağılımlı	50
Tablo 4.7. Araştırma Grubunun Alanında Kariyer Yapma Düşüncesine Göre Dağılımlı.....	51
Tablo 4.8. Araştırma Grubunun Bilgisayara Sahip Olma Durumuna Göre Dağılımlı.....	51
Tablo 4.9. Araştırma Grubunun AGNO'ya Göre Dağılımlı.....	51
Tablo 4.10. Araştırma Grubunun niversite Bünyesindeki ğrenci Kulüplerine ye Olma Durumlarına Göre Dağılımlı.....	51
Tablo 4.11. Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalaması, Standart sapması ve t Değeri.....	52
Tablo 4.12. Araştırma Grubunun Sınıfa Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları.....	53
Tablo 4.13. Araştırma Grubunun Yaşadığı Coğrafi Bölgeye Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları.....	54

Tablo 4.14.	Araştırma Grubunun Yaşadığı Coğrafi Bölgeye Göre LSD Post Hoc Testi.....	55
Tablo 4.15.	Araştırma Grubunun Anne Eğitim Düzeyine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları.....	56
Tablo 4.16.	Araştırma Grubunun Baba Eğitim Düzeyine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları.....	57
Tablo 4.17.	Araştırma Grubunun Baba Eğitim Seviyesine Göre LSD Post Hoc Testi.....	59
Tablo 4.18.	Araştırma Grubunun Aile Bazında Aylık Gelirine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları.....	59
Tablo 4.19.	Araştırma Grubunun Alanında Kariyer Yapma Düşüncesine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları.....	61
Tablo 4.20.	Araştırma Grubunun Alanında Kariyer Yapma Düşüncesine Göre LSD Post Hoc Testi.....	62
Tablo 4.21.	Araştırma Grubunun Devamlı Kullanabileceği Bilgisayara Sahip Olma Durumlarına Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalaması, Standart sapması ve t	

	Değeri.....	63
Tablo 4.22.	Araştırma Grubunun AGNO'ya Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları.....	64
Tablo 4.23.	Araştırma Grubunun AGNO'ya Göre LSD Post Hoc Testi..	65
Tablo 4.24.	Araştırma Grubunun ğrenci Kulüplerine ye Olma Durumlarına Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalaması, Standart sapması ve t Değeri.....	66
Tablo 4.25.	Araştırma Grubunun Kütüphaneleri eşitli Amaçlar Doğrultusunda Kullanım Oranları.....	67
Tablo 4.26.	Araştırma Grubunun Kütüphane Kullanımında Sorunlarla Karşılaşma Oranları.....	67
Tablo 4.27.	Araştırma Grubunun İnternet İmkânlarından Faydalanma Oranları.....	68

KISALTMALAR LİSTESİ

AGNO	:	Ağırlıklı Genel Not Ortalaması
akt.	:	Aktaran
ANKOS	:	Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu
ARPANET	:	Gelişmiş Araştırma Projeleri Dairesi Ağı (Advanced Research Projects Agency Network)
çev.	:	Çeviren
DARPA	:	ABD Savunma Bakanlığı İleri Araştırma Projeleri Ajansı (Defence Advanced Research Project Agency)
DTCF	:	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
hzl.	:	Hazırlayan
IFLA	:	Uluslararası Kütüphane Birlikleri ve Kurumları Federasyonu (The International Federation of Library Associations and Institutions)
MÖ	:	Milattan Önce
ODTÜ	:	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
PDA	:	Kişisel Sayısal Yardımcı (Personal Digital Assistant)
PDF	:	Taşınabilir Belge Biçimi (Portable Document Format)
s.	:	Sayfa
SPSS	:	Sosyal Bilimler İstatistik Programı (Statistical Package for the Social Sciences)
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
TÜBİTAK	:	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Merkezi
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜVAKA	:	Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumu Ağları
ULAKBİM	:	Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi
ÜNAK	:	Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği
www	:	world wide web

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Hayatımızı üzerine inşa ettiğimiz bilgi kavramı hiç şüphesiz günümüzde en çok dile getirilen önemli konulardandır. Bilgiyi elde etmede ve etkili bir şekilde kullanmada kıyasıya bir mücadele verilmektedir. Bu mücadele birey, devlet, kurum ve bilimsel disiplinler bazında daha net bir şekilde görülmektedir.

Geçmişten günümüze insanoğlunun bilgi kavramıyla yakın ilişkide oluşu, bilginin insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir (Keseroğlu, 2010, s. 695). Bilgi kavramıyla ilgili tanımlarda, hem farklı dünya görüşünden ve ideolojilerinden kaynaklanan bireysel farklılıklar (Uçak, 1997, s. 25) hem de kendi özgünlüğünü, farklılığını ve ilkelerini meydana getirme babında disiplinsel olarak farklılıklar mevcuttur (Keseroğlu, 2010, s. 700).

İlkçağda veya ortaçağda bir bilim adamı birçok alanda söz sahibi olabilmekteydi. Çünkü bu dönemlerde, günümüzde olduğu gibi bilim dallarında uzmanlaşmadan söz edilemez. Bilimsel disiplinler, rönesans ve reform hareketleri ile elde edilen birikimle özerkliklerini kazanmaya başlamışlardır. Özellikle 18. yüzyıl sonrasında özerkliğini kazanan her disiplin, bilimsel çalışmalar eşliğinde alansal derinliğini artırmış ve diğer disiplinlerle arasında kendi sınırlarını daha belirgin hale getirmiştir.

Günümüzde, devamlı surette artan bilgi miktarına bağlı olarak, boyutları da genişleyen bilgi yığını beraberinde yeni zorunluluklar getirmiştir. Bu zorunlulukların en önemlilerinden biri, ihtiyaç duyan nitelikli bilgiye zaman kaybına uğramaksızın en kısa sürede erişebilme becerisine sahip olmanın gerekliliğidir. Özellikle internet ortamına aktarılan bilgi yığınları arasında arama yaparken, önemli derecede bu beceriye ihtiyaç duyulmaktadır.

Bilginin sürekli artış eğilimine paralel olarak bilgi kaynaklarının da sayısı artmaktadır. Bu durumda gelişen teknolojinin etkisi oldukça büyüktür.

Bilgi kaynaklarının artışı, özellikle geçmişe dair ne kadar çok bilgi kaynağına ulaşırsa o kadar daha iyi neticeler alan tarihçilerin işini bir taraftan kolaylaştırırken bir taraftan da zorlaştırmaktadır. Tarihçilerin işini kolaylaştıran taraf, geçmiş hakkındaki bilgi miktarının artması ile birlikte olayların daha net çözümlenebilme ihtimalinin

artmasıdır. Zorluk tarafı ise tarihçilerin artan tarihi bilgi kaynaklarının arasından ulaşılmak istenen bilgiye erişimde daha fazla çaba gösterme zorunluluğudur. Bu zorunluluk durumu bilimsel araştırma becerilerinin geliştirilmesine ya da işlevsel yeni becerilerin doğmasına sebep olmaktadır.

Bilgi toplumu olarak da adlandırılan günümüz toplumunun, bu kimliğe gerçekten sahip olabilmesi bireylerin yaşam boyu öğrenme becerilerini kazanmış olmasına ve bilgiye değer vererek ona çeşitli kaynaklardan ulaşabilmesine büyük oranda bağlıdır (Akkoyunlu ve Kurbanoglu 2001, s. 82; Numanoğlu, 1999b, s. 332).

Bilgi toplumu, bireylerin bazı becerilere sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Bilgi üretebilme, ihtiyaç duyulan bilgiye erişebilme ve sorunları çözmeye bilgiyi etkili bir şekilde kullanabilme bu beceriler arasında yer almaktadır. Bilgi toplumunun oluşumunda öğretmenlere de önemli görevler düşmektedir (Atav, Akkoyunlu ve Sağlam, 2006, s. 38; Oğuz, 2004, s. 162). Bu misyonu yerine getirmek için 21. yüzyıl öğretmenleri çok hızlı bir şekilde bilgi üretimi yapılan bu ortamda devamlı olarak bilgilerini güncellemeli ve yeni becerilerle donanarak kendisini geliştirmelidir (Numanoğlu, 1999a, s. 346). Bunun için öncelikle öğretmen yetiştirme sistemindeki mevcut durumun gözden geçirilmesi ve elde edilen bulgularla yeni eğitim stratejilerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu yeni eğitim stratejileri belirleme sürecinde yeterli ve nitelikli bilimsel çalışmalar önem arz etmektedir.

Üniversiteler bünyesinde görev yapan akademisyenlerin, bilgi kaynaklarını kullanmasına ilişkin yapılan bilimsel çalışmalar azdır. Bunun yanında sayısı az olan bu çalışmalarda, genel olarak tarihçilerin bilgi kaynaklarını nasıl kullandığı, hangi tür bilgi kaynaklarına daha çok önem verdiği, bilgi kaynaklarına en çok ne zaman ihtiyaç duyduğu gibi sorulara cevap aranmıştır. Fakat tarih öğretmen adayları için bu tür sorulara cevap bulabilmek oldukça zordur. Çünkü bu alanda yapılan çalışma sayısı kısıtlıdır. Yani tarih öğretmen adaylarının bilgiye yaklaşımı ve kullanımı konusunda var olan eksikliği doldurmak için yeni araştırmalara ihtiyaç vardır.

1.1. Problem

Tarih öğretmen adaylarının, bilgi kaynaklarını kullanmaya yönelik görüşlerinde farklı değişkenlere göre anlamlı bir farklılaşma var mıdır ?

1.1.1. Alt Problemler

Yukarıda ifade edilen ana probleme bağı olarak aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur.

- a) Tarih öğretmen adaylarının cinsiyete göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanım toplam puanı ile ilgili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır ?
- b) Tarih öğretmen adaylarının sınıfa göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanım toplam puanı ile ilgili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır ?
- c) Tarih öğretmen adaylarının yaşamakta olduğu coğrafi bölgeye göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanım toplam puanı ile ilgili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır ?
- d) Tarih öğretmen adaylarının anne eğitim düzeylerine göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanım toplam puanı ile ilgili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır ?
- e) Tarih öğretmen adaylarının baba eğitim düzeylerine göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanım toplam puanı ile ilgili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır ?
- f) Tarih öğretmen adaylarının aylık aile gelirlerine göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanım toplam puanı ile ilgili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır ?
- g) Tarih öğretmen adaylarının akademik kariyer yapma düşüncelerine göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanım toplam puanı ile ilgili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır ?

- h) Tarih öğretmen adaylarının bilgisayara sahip olma durumlarına göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanım toplam puanı ile ilgili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır ?
- i) Tarih öğretmen adaylarının sahip oldukları AGNO'ya göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanım toplam puanı ile ilgili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır ?
- j) Tarih öğretmen adaylarının üniversite öğrenci kulüplerine üyelik durumlarına göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanım toplam puanı ile ilgili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır ?
- k) Tarih öğretmen adaylarının kütüphaneleri kullanım amaçlarının oranları ne şekildedir ?
- l) Tarih öğretmen adaylarının kütüphaneleri kullanırken karşılaştıkları sorunlar nelerdir ?
- m) Tarih öğretmen adaylarının internet imkanlarından faydalanma oranları ne şekildedir ?

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, tarih öğretmen adaylarının bilgi kaynaklarını kullanımına yönelik görüşlerinin, cinsiyet, sınıf, yaşanılan coğrafi bölge, anne-baba eğitim durumları, aile bazında aylık gelir düzeyi, akademik kariyer yapma düşüncesi, bilgisayara sahip olma durumları, sahip oldukları son AGNO ve üniversite öğrenci kulüplerine üyelik durumlarını içeren on değişkene göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir.

1.3. Önem

Sağlıklı bir toplumun meydana gelmesi ancak kaliteli bir eğitim sistemiyle mümkündür. Eğitim sisteminin sacayaklarından biri olan öğretmenlerin yetiştirilmesi önemli bir uğraşı alanıdır. Toplumun ve çağın gereklerine uygun öğretmenlerin

yetiştirilmesinde izlenecek yolun tayin edilmesi hâlihazırda sahip olunan değerlerin ve birikimlerin göz önüne alınmasını gerektirmektedir.

Günden güne gelişen ve değişen teknolojiyle birlikte bilgi kavramının da her bilimsel disiplin içerisinde kendi dinamiklerine göre konumu, değerlendirilme ve kullanılma durumları da değişmektedir. Geçmişe oranla bilgiye çok farklı kaynaklardan ulaşabilme noktasında, günümüz tarih öğretmen adayları daha fazla imkâna sahiptir. Tarih öğretmen adaylarının bu imkanları olumlu yönde kullanabilmeleri ancak bu imkanların nasıl kullanılması gerektiğinin bilgisine sahip olmasıyla ve gerekli becerilerle donatılmasıyla sağlanabilir.

Eğitimde izlenecek yolun belirlenmesinde önemli yere sahip olan bilimsel araştırmalar noktasında maalesef tarih öğretmen adaylarının bilgi kaynaklarını kullanımına yönelik durumlarını ortaya koyan çalışmalar oldukça azdır. Ayrıca konuyla alakalı olarak Uçak, (2004, s. 127) bilginin kullanımına ilişkin yapılan çalışmaların genelinde, var olan problemleri ortaya çıkarma yönünde bir eğilimin olduğuna dikkatleri çekmektedir.

Sonuç olarak var olan bilimsel çalışma eksikliğini giderme ve geleceğin tarih öğretmenlerinin yetiştirilmesinde belirlenecek eğitim politikalarının oluşturulmasında bu tez çalışması önem arz etmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırma aşağıdaki varsayımlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir;

- a) Araştırmaya katılan tarih öğretmen adaylarının, geliştirilen anketteki sorulara verdikleri cevaplarda içten ve samimi oldukları,
- b) Anket yolu ile elde edilen verilerin, tarih öğretmen adaylarının bilgi kaynaklarını kullanımına yönelik görüşlerinin farklı değişkenlerle ilişkisini ortaya koyacak bir nitelikte olduğu,
- c) Araştırma için kendilerine başvuru bilim adamlarının görüşlerinin geçerli olduğu,
- d) Seçilen örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Tez çalışması bazı sınırlılıklar içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular doğrultusunda yorumlar yapılmış ve çeşitli sonuçlara varılmıştır.

Bu araştırma;

- a) Yüksek lisans tez süresiyle,
- b) Konu ile ilgili ulaşılan yerli ve yabancı kaynaklar ile,
- c) Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih bölümünde okuyan öğrencilerle,
- d) Örnekleme katılan öğretmen adaylarının görüşleriyle,
- e) Ankette yer alan 42 soruyla,
- f) 2011-2012 eğitim-öğretim yılının güz dönemi ile sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çalışılan Konu ile İlgili Kuramsal Çerçeve

Kuramsal çerçeve, tez çalışmasının içeriğine uygun olarak bilgi, bilgi okuryazarlığı, bilgi kaynakları ve kütüphane başlıklarından oluşmaktadır. Bu başlıklar farklı açılardan incelenerek tez araştırmasının dayanakları oluşturulmuştur.

2.1.1. Bilginin Tanımı

Geçmişten günümüze insanoğlu duruma göre değişen farklı türlerdeki ihtiyaçlarını karşılayabilmek için devamlı surette bir mücadele vermektedir. İnsanoğlunun ihtiyaç duyduğu şeyin ne kadar değerli olduğunu ise, onun hayat içerisindeki yeri ve işlevselliği belirlemektedir.

Tarihten kalan en değerli miraslardan biri de bilgidir. Bu değerli tarihsel mirasın nesilden nesile iletilmesini büyük oranda sözlü aktarım geleneği ve yazı üstlenmiştir.

Bilgi kavramını insanoğlunun doğaya karşı gösterdiği ilk eylemlere kadar tarihlendirmek mümkündür (Keseroğlu, 2010, s. 695). Tarihsel seyirde bilginin üretimi, insanların kafalarındaki problemlere çözüm bulma arayışının bir sonucudur. Problemlere çözüm bulma, mevcut bilgi kaynaklarının analizi ve değerlendirmesi işlemlerini içermektedir (Tamdoğan, 2009, s. 153). Böylece elde edilen bilgi insana nasıl yaşayacağı konusunda yol gösterip yardımcı olmaktadır (Yıldırım, 2007, s. 1).

Köken olarak Antik Yunan'a dayanan "felsefe" terimi etimolojik olarak sevmek, peşinden koşmak manasına gelen "philein" ve bilgelik/bilgi anlamına gelen "sophia" parçalarından oluşmaktaydı. Antik Yunan'da bir bakıma bilgelik sevgisi ya da bilginin peşinden koşmak anlamına gelen felsefe, ilk zamanlar her türden bilimsel alanla alakadardı. Felsefe alanında uğraş veren araştırmacılara da filozof denilmekteydi. Zamanla bilginin kapsamı genişleyince her şeyi bilmek tek bir insanın kapasitesini aşmış ve bilimlerde uzmanlaşma olayı başlamıştır (Ajdukiewicz, 2010, s. 11). Bilimlerdeki bu uzmanlaşma beraberinde özerkleşmeyi de getirmiştir.

Önceleri bir olgu olarak değerlendirilen bilgi günümüzde artık alınıp satılabilen bir ürün olarak görülmektedir (Uçak, 2010, s. 706; Yılmaz ve Horzum, 2005, s. 105). Bilgiye bakış açısıyla birlikte bilginin miktarı da tarihi süreçte devamlı bir şekilde

artmıştır. Artarak günümüze gelen bilgiye tarihsel süreçte insanoğlu tarafından hangi anlamlar yüklendiğinin ve nasıl değerlendirildiğinin cevabı yine tarihi süreçteki dinamiklerde aranmalıdır. Örnek olarak 18.yüzyılda Osmanlı devletinin batılı devletleri örnek alarak yaptığı ıslahat hareketleri gösterilebilir. Devletin aksak yönlerini giderip güçlü hale getirmek için yapılan ıslahat hareketlerindeki temel nokta Osmanlı devletinin sahip olmadığı ve elzem derecede ihtiyaç duyduğu bilgiyi batılı devletlerden ithal etmesidir.

Bilgi kavramına yönelik farklı bilim dallarının ve kişilerin çeşitli tanımlamaları vardır. Bu durum bilgi üzerinde hemfikir olunan bir tanımın yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu konudaki zorluğu Uçak (2010, s. 705-706), “...insanların hayatta kalmasında, gelişiminde, düşünce ve davranışlarının şekillenmesinde en önemli unsur olan bilgi... tanımlanmaya geldiğinde, işin içinden çıkılması zor bir kavrama dönüşmektedir. Bir de buna her alana uygun... tek bir tanım yapma isteği eklenince, konu iyice sarpa sarmaktadır” cümleleri ile açıkça ifade etmektedir.

Bilgi kavramı TDK (Türk Dil Kurumu) Güncel Türkçe Sözlüğü’nde “insan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat; öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf; insan zekâsının çalışması sonucu ortaya çıkan düşünce ürünü, malumat, vukuf; ... bilim; kurallardan yararlanarak kişinin veriye yönelttiği anlam.” olarak tanımlanmaktadır (www.tdkterim.gov.tr).

Edgar’a (2003. s. 2) göre bilgi “...tüm algılar duyuların yakaladığı ve kodladığı uyarı ya da işaretlerden hareketle beyinde gerçekleşen çeviriler ve yeniden inşalar” olarak görmektedir.

Aydın ise “... insan ve toplumların başta kendisi olmak üzere çevresini bir algılayış ve yorumlayış biçimi” (2004, s. 19) şeklinde ifade etmektedir.

Francis Bacon farklı bir üslupla bilginin ne kadar önemli olduğunu da vurgulayan bir tarzda “güç” olarak tanımlamaktadır (Cevizci, 2002, s. 119). Bu tanım yüzyıllardır bilginin peşinde niçin bu kadar koşulduğunun en güzel ifadesi olarak da görülebilir.

Bir diğer tanımlama bilgiyi genel bir ifadeyle “öznenin amaçlı yönelimi sonucunda özneye nesne arasında kurulan ilişkinin ürünü olan şey” (Cevizci, 2002, s. 155) şeklindedir.

Bilginin tanımı konusunda, araştırmacılar tarafından ortak bir kabulün olmadığına dikkat çeken diğer bir bilim adamı olan Yuexiao (1988, s. 480'den Akt. Uçak, 2004, s. 25) farklı coğrafyalardaki ve kültürlerdeki araştırmacıların 400 civarında farklı tanımlanmasının olduğunu ifade ederek bu husustaki zorluğu teyit etmektedir.

Bilginin tanımına ilişkin bu farklılıklar insanların bilgiyi kendi dünya görüşlerine ve ideolojilerine göre tanımlama yapmalarından kaynaklanmaktadır (Uçak, 1997, 25). Sonuçta herhangi bir disiplinin bilgi tanımı veya kuramını ele alırken “... disiplinin kendi bilgisine bağlı düşünmek, düşüncede derinleşmek; o disiplin ne kadar disiplinler arası özelliklerde olursa olsun, kendi özgünlüğünde kuram yollarını aramak gerekir” (Keseroğlu, 2010, s. 700).

Bilginin tanımı yapılırken temelde özne ile nesne arasındaki ilişki baz alınmaktadır. Gündelik (naiv) bilgi , teknik bilgi, dini bilgi, politik bilgi, bilimsel bilgi, sanatsal bilgi, felsefi bilgi gibi farklı adlarla ifade edilen bilgi türlerinin elde edilmiş biçimi de ayrı biçimlerde gerçekleştirilmektedir (Aydın, 2004, s. 63; Mengüşoğlu, 1988, s. 74). Örneğin gündelik bilgi, duyum ve algıya dayanıp, sezgi ya da tecrübe ile elde edilirken, bilimsel bilgi belli sistemler içerisinde tutarlılık, denenebilirlik ve nedensellik ilkelerine bağlı olarak akıl ve mantığa uygun olarak elde edilir (Al, 2007, s. 16-21).

Bilgi kavramıyla ilgili olarak dikkat çekilmesi gereken diğer bir nokta ise bu kavram için kullanılan kelimelerdeki farklılıktır. İngilizce’de bilgi kelimesi için “information” ve “knowledge” kelimeleri kullanılmaktadır. Türkçede ise her iki kelime için de “bilgi” kelimesi kullanılmaktadır. Fakat “information” ve “knowledge” kelimeleri birbirlerinden bazı farklılıkları içermektedir. Redhouse’da information kelimesi, malumat, bilgi, haber, danışma olarak, knowledge kelimesi ise bilgi, malumat, vukuf, ilim olarak tanımlanmaktadır (Avery, Bezbez, Edmonds ve Yaylalı, 1975, s. 504, 546). Daha açıklayıcı bir şekilde Büyükkantarıcıoğlu (2006, s. 121-122) information kelimesini “herhangi bir konuda, günlük yaşam içinde ya da belli bir alanda çevremizden ya da kaynaklardan bize sunulan, ilgi ya da gereksinim duyarsak öğrenip dağarcığımıza kattığımız malumat” olarak tanımlamaktadır. Bir ödevi kaynaklardan faydalanarak hazırlama, beynin yapısını var olan kaynaklardan bilebilmeyi bu duruma örnek göstermektedir. Ayrıca “information” kelimesi için Türkçe kullanımına uygun olarak “birimbilgi” kelimesinin kullanımını da önermektedir. Knowledge kelimesini ise “erişilen birimbilgilerin/information

araştırmalar sonucu elde edilen sonuçların yalnız bilimsel konularda değil toplumsal, politik, kültürel, günlük yaşamla ilgili konularda da deneyim ve gözlemlerin beynimizde daha karmaşık bilişsel süreçlerle işlenmesi sonucu ortaya çıkan yeni ve özgün bulgular” olarak tanımlamaktadır. Bu kelime içinde “edimbilgi” kelimesinin kullanımını önermektedir.

Fakat “information” ve “knowledge” kelimelerinin ayrı manalar taşıdığı ifade edilmeye çalışılsa da bu kavramaların tamamen birbirinden ayrılması ve sınırlarının belirlenmesi olanaksızdır (Uçak, 2010, s. 720). Bu bağlamda genelleiyici tanımlardan ziyade daha özele inilerek bilginin değerlendirilmesi yapılmalıdır.

2.1.2. Bilgi Okuryazarlığı

Başta internet olmak üzere teknolojinin farklı alanlarında inanılmaz derecede gelişmeler kaydedilmektedir. Bu durum, doğal olarak insan hayatını doğrudan etkilemektedir. Oluşan bu yeni atmosfere uyum sağlamada insanoğlu mücadele vermektedir.

Farklı amaçlar doğrutusunda en kısa sürede belirlenen hedeflere ulaşıp kaliteli sonuçlar elde etmek, çağımızın vazgeçilmez yaşam prensibi haline gelmiştir. Bu süreç beraberinde “bilgi okuryazarlığı” gibi günümüzde çok popüler olan kavramların doğmasına sebep olmuştur.

Başlı başına bir alan kimliği kazanan bilgi okuryazarlığı kavramı ilk olarak 1974 yılında Bilgi Endüstrisi Derneği (Information Industry Association) başkanı olan Paul G. Zurkowski tarafından ortaya atılmıştır. Kavramın özü, problemlerin etkili bir şekilde çözümünde bilginin nasıl ele alınması gerektiğini öğretmeye yöneliktir (Badke, 2010, s.48-49).

Bilgi okuryazarlığı temel okur-yazarlık becerisinin ötesinde daha farklı eğitim gerektiren bir beceri alanıdır (Yılmaz, 2000, s. 49). Örneğin bir birey okur-yazar olmasına rağmen gerektiğinde bir dilekçe yazamıyorsa bu durum o bireyin okur-yazar olmadığının değil işlevsel bir okuryazar olmadığının ve farklı birtakım becerilere de sahip olması gerektiğinin ifadesidir (Altun, 2005, s. 3).

Bilgi ve bilgi kaynaklarının giderek çoğaldığı yüzyılımızda hedeflerimize ulaşabilmek için nitelikli bilgilere erişmede bilgi okuryazarlığı her alanda önemlilik arz etmektedir. Bu durum da bir bakıma bilgi okuryazarlığı “bilgi gücünün anahtarı” olarak görülebilir (Goad, 2002, s. 21).

Doyle (1992) bilgi okuryazarı olan bir kişinin sahip olması gereken özellikleri şu şekilde sıralar:

- a) Bilgi ihtiyacını kabullenir.
- b) Doğru ve bütüncül bilginin akıllıca karar verebilmenin temelini oluşturduğunun bilincindedir.
- c) Bilgi gereksinimine göre soruları formüle eder.
- d) Potansiyel bilgi kaynaklarını tespit eder.
- e) Başarılı arama stratejileri geliştirir.
- f) Bilgisayar ve diğer teknolojilerle bilgi kaynaklarına erişir.
- g) Bilgiyi değerlendirir.
- h) Bilgiyi uygulamalarda kullanılmak üzere organize eder.
- i) Yeni bilgiyi mevcut bilgi yapısıyla bütünleştirir.
- j) Problem çözmeye ve eleştirel düşünmeye bilgiyi kullanır.

Bilgi okuryazarlığına genel olarak bakıldığında, ihtiyaç duyulan bilgiye geliştirilen yöntemlerle erişildikten sonra, amaçlar doğrultusunda kullanabilme işlemlerini içermektedir.

İş hayatında ya da eğitim hayatında başarılı bireylerin yetiştirilmesi için erken yaşlarda öğrencilere bilgi okuryazarlığı eğitimi verilmelidir. Öğretmenlere bu konuda önemli görevler düşmektedir. Fakat bilgi okuryazarı olmayan öğretmenlerin bilgi okuryazarlığına sahip öğrenci yetiştiremeyeceğinden öncelikle öğretmenlerin bu konuda eğitilmesi gerekmektedir. (Kurbanoglu ve Akkoyunlu, 2010, s. 382). Bu bağlamda öğretmenlerin bilgiye ulaşma yollarını bilmesi, ulaştığı bilgiler arasından kullanmaya değer olanları seçerek bu bilgileri analiz sentez sürecinden geçirdikten sonra kullanabilme ve yeni bilgiler üretebilme becerisine sahip olmalıdır (Deniz ve Coşkun, 2004, s. 40).

İhtiyaç duyulan nitelikli bilgiye erişme sürecinin gidişatı, bireyin bilgi okuryazarlığı kadar kurum ve kuruluşların ya da bilgiyi elde tutan mercilerin bilgiyi servis etme ve/veya paylaşma şekline de büyük oranda bağlıdır. Bir bilginin ne şekilde ve nerede aranacağı bilinse bile eğer bilgi kolay ve anlaşılır bir tarzda sunulmamışsa zaman ve masraf zayıyla birlikte erişilen bilginin kalitesiz ve işlevsiz olması gibi durumlarla karşı karşıya kalınması olasıdır.

Günümüzde özellikle bilimsel çalışmalarda ve bu çalışmalara ait çeşitli içerikleri ihtiva eden veri tabanlarında öz/özet (abstract) kısmına yer verilmesi kullanıcılara kolaylık sağlamakla birlikte bu sadece bilgiye kolayca erişmenin çok küçük bir parçasını oluşturmaktadır.

Okuryazarlık kavramı popüler olmakla birlikte çeşitli adlarla anılmaya da başlanmıştır. Duygusal okuryazarlık, sosyal okuryazarlık, politik okuryazarlık, finans okuryazarlık bunlardan birkaç tanesidir. Fakat bunların kavramsal bir bütünlük ve kavramsal bir temel oluşturup oluşturamayacağı zamanla cevaplanacaktır (Altun, 2005, s. 3).

2.1.3. Bilgi Kaynakları

İnsanlar merak duygularını tatmin etmek, hayatın devamlılığını sağlamak, karşılaşılan problemlere çözüm getirmek gibi sebeplerden ötürü bilgiye devamlı surette ihtiyaç duymuşlardır. Bu ilişki içerisinde ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşmak, tarihi süreçte önemli bir sorun olmuştur. Özellikle ulaşım ve iletişim sistemlerinin zayıf olduğu dönemlerde insanların bildikleri ile yaşanan yer arasında yakın bir bağ söz konusuydu. Örneğin erken yeniçağda Avrupa'nın her bölgesi bilgiye eşit derecede sahip olmadığından bilim adamları birçok zahmete katlanıp bilgi kaynaklarına ulaşmak için gezilere çıkmaktaydı (Burke, 2000/2008, s.59-60). Bu gezi kapsamına alabileceğimiz seyahatnameler hem kendi dönemlerinde hem de günümüz için önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu eserler arasında 13. yüzyıl sonu Çin, Orta Asya, Anadolu, Hindistan kıyı bölgeleri ve adaları hakkında bilgi veren Marco Polo Seyahatnamesi (Polo, 1953), seyahatlerinin çoğunu vezir ve paşaların himayesinde yapmış olan Evliya Çelebi'nin (1611-1682) genel hatlarıyla İstanbul, Trabzon, Kırım, Gürcistan, Şam, Rumeli ve Avrupa'nın iç bölgeleri ile ilgili bilgi veren seyahatnamesi (Çetindağ, 2011, s. 35-36), 14.yy. İslam dünyası ile Türk dünyası hakkında verdiği bilgiler açısından önemli bir bilgi kaynağı olan İbn Battuta Seyahatnamesi (Parmaksızoğlu, 1981), 17.yy Osmanlı devletinin önemli ilim adamlarından olan Kâtip Çelebi'nin (Şubat 1609-Ekim 1657) katılmış olduğu seferler hakkında bilgi veren ve batılı dillere de çevrilen eserlerinin bazıları söylenebilir (Gökyay, 1986, s.11-17; Yurtoğlu, 2009, s. 4).

Sonraki dönemlerde özellikle 19. yüzyıl sonrası Avrupa'da gelişen matbaa teknolojisinin kullanımı ile birlikte kâğıdın ucuzlaması ve seri bir şekilde üretilmesi dergi, gazete ve kitap sayısının artışını sağlamıştır (Bloom, 2001/2003, s. 22). Bu

gelişmelerin sonucunda bireylerin bilgiye erişimi önemli derecede kolaylaşmış ve bilgi saray, aristokrasi, din adamları, hukukçular gibi zümrelerin egemenliğinden kurtulmuştur (Yıldırım, 2007, s. 121).

Bilgi gereksinimlerimizi karşılayan bilgi kaynaklarının (Uçak, 1997, s. 39) farklı türleri, bilimsel disiplinler tarafından kendilerini bilimsel manada geliştirmek ve problemlerine çözüm bulmak amacıyla kullanılırlar. Ayrıca her disiplinin ele aldığı konu farklı olmasından dolayı kullanılan bilgi kaynakları ve bu kaynakların değerlendiriliş biçimi de disiplinden disipline farklılık göstermektedir.

Tarih bilimi, insanoğlunun yeryüzündeki varlığının ilk anlarından günümüze hayatta kalmak için doğayla verdiği mücadeleyi konu edinmektedir (Öztürk, 2010, s. 51). Geçmişteki olay ve olgulardan kalan kalıntılar da, tarihi bilginin nesnesini oluşturur (Safran, 2006, s. 35-36). Bu sebeple tarih bilimi için tarih kokan ve tarihten izler taşıyan her şey değerli hale gelmektedir. Bu bağlamda bir iğne, bir gözyaşı şişesi bile tarihi eylemleri aydınlatma ve gerçekleri ortaya çıkarma adına önemlidir. Kimya, biyoloji gibi fen bilimlerinde ise bilgi deney ve gözlem yoluyla elde edilir.

Geçmişte insanların farklı nedenlerle gerçekleştirdikleri eylemleri, doğru bir şekilde ortaya koyabilmek için tarihten izler taşıyan tarihsel veri kaynaklarının iyi bir şekilde araştırılarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, tarihsel bilgilerin önemli bir kısmının elde edildiği taş, kil, tahta, deri, dokuma gibi geleneksel kayıt malzemeleri zaman içinde yok olmuş ve yerini günümüzde en çok kullanılan kağıda bırakmıştır. Ayrıca teknolojik gelişmelerle birlikte plastik, manyetik ve kimyasal malzemeler de bu amaçla kullanılmaktadır (Guinchat ve Menou, 1981/1990, s. 20).

Tarihsel olay ve olguların tekrarlanma imkanı olmadığından araştırmacıya gözlem ve deney imkanı sunamazlar. Tarihsel bilgilere ancak geçmişteki olay ve olguların kalıntılarıyla ulaşmak mümkündür ve bu kalıntılar tarihsel belgelerdir (Doğan, 2007, s. 24). Langlois ve Seignobos de aynı yönde belgesiz tarihin olmayacağını ifade ederek tarih bilimi açısından belgenin önemini vurgulamışlardır (1898/2010, s. 15). Dolayısıyla fotoğraflar, filmler, videolar, mezar taşları, ses kayıtları, nüfus verileri, haritalar, mimarı çizimler, gazeteler, kitaplar, dergiler, el yazmaları, mektuplar, belgeseller, günlükler, giysiler, yazıtlar, kitabeler gibi birçok ürün tarihi bilgi veren malzeme olduklarından tarih disiplininin önemli bilgi kaynaklarını oluşturmaktadır (Çandarlıoğlu, 2003, s. 52). Bu kaynakları sözlü, yazılı, çizili, sesli, görüntülü ve

müzelik malzeme şeklinde gruplandırabileceğimiz (Kütükoğlu, 1991, s.18-28) gibi farklı isimlerle de gruplandırma yapılabilir. Fakat önemli olan gruplandırma şekline ziyade bilgi kaynağının kendisidir.

İfade edilen bilgi malzemeleri doğrudan doğruya bilgiyi temsil etmezler. Bu sebeple malzemenin özelliğine göre farklı metotlar kullanılması gerekmektedir (Bernheim, 1936, s. 97). Bu durumda her bilgi kaynağı olan malzemenin kullanımı için birçok faktör ve araştırma şekli devreye girmektedir. Örneğin bir sonuca varabilmek için kendi dışında herhangi bir mana taşımayan ve ham bilgilerden oluşan verileri (Al, 2007, s. 67; Arıkan, 2006, s.28) içeren orijinal tarihi bir belgeyi, anlam ve önemi açısından doğru bir şekilde ortaya koyabilmek için belgenin nasıl, ne zaman ve niçin meydana getirildiği sorularına cevap bulunması gerekmektedir (Tosh, 1984/2005, s.57).

Tarihçilerin, bilginin somut taşıyıcısı ve insanoğlunun belleği olan farklı türdeki belgeleri kullanabilmesi için diğer bilimsel alanlar hakkında da bilgi sahibi olması gerekmektedir (Guinchat ve Menou, 1981/1990, s. 19). Fakat tam manasıyla bütün alanların bilinmesi oldukça zordur. (Tosh, 1984/2005, s.32;). Zaten kimseden böyle bir durum da beklenemez. Beklenilmiş olsaydı hiçbir zaman bu işe başlamayı kimse göz önüne alamazdı (Langlois ve Seignobos, 1898/2010, s. 57).

Günümüzde tarihsel kayıtlara ulaşmak eskiye göre çok kolaylaşmıştır. Bu kolaylık daha geniş kapsamda tarihsel olaylardaki benzerlik ve farklılıkları görebilmeyi sağlamıştır (Stradling, 2003, s. 122-123). Ayrıca yakın geçmişe dair belgelerin canlı olması ve önceki dönemlere göre teknolojinin sunduğu imkanların giderek artması tarihsel olayları daha kesin bir şekilde ortaya koymamızı sağlamaktadır. Fakat günümüzden insanlığın var olduğu ilk dönemlere gidildikçe bu tarihsel netlik, gerek duyulan bilgi ve belgelerin doğa tarafından tahrip edilmesinden dolayı netliğini azalarak kaybetmektedir (Öztürk, 2010, s. 62).

Tarihsel bilgi kaynaklarının kullanımı hususunda açıklık getirilmesi gereken noktalardan biri de bu kaynakların kullanımının alanda uzmanlık gerektirip gerektirmediğidir. Konuyu açarsak örneğin, her kesimden insan televizyonlardan bilgi sahibi olabilir. Fakat bir tarihçinin olaya bakış açısı ile bir başka kesimden olan bir başka kişinin olaya bakış açısı acaba aynı mıdır ? Bir tarihçi televizyonda sunulan tarihi bir bilginin gerçeklerle örtüşüp örtüşmediğini, taraf tutmanın olup olmadığını, kasıtlı olarak bazı noktalara değinilip değinilmediğini ve sunulan bilgilerin belgelere dayanıp

dayanmadığını sorgulamak zorundadır. Çünkü sunulan bilgiler belgelerden elde edilmektedir (Guinchat ve Menou, 1981/1990, s. 19). Buna karşın farklı kesimden olan bir kişinin, bu tip sorgulamalara girişmesi tarihçiler seviyesinde bir zorunluluk arz etmez. Ayrıca tarihçilerin sahip olması gereken birtakım uzmanlık ve becerilerin kazanımı başlı başına bazı eğitimlerin alınmasını gerektirmektedir.

Ülkemizde bilgi kaynaklarının kullanımı üzerine yapılan nitelikli bilimsel çalışmalar oldukça azdır. Bu sebeple bütün hatlarıyla tespit edilmiş bir tablo sunmak oldukça zordur.

Bu az sayıdaki çalışma içerisinde Uçak'ın, bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışlarını tespit etmek amacıyla öğretim elemanlarıyla yürüttüğü doktora çalışması ulaşılan sonuçlar açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada sosyal bilimcilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bilgi kaynaklarını kullanım tercihlerine bakıldığında, birinci kaynak tercihlerinde süreli yayınlar ilk sırada, ikinci sırada kitap yer almaktadır. Tez çalışmaları ise birinci tercihte çok düşük bir oranla son sıralarda, dördüncü kaynak tercihlerinde ise ilk sırada yer almıştır. Gazeteler ise ilk beş tercih içindeki sıralamada ilk dörtte yer alamamıştır (Uçak, 1997, s. 122). Yine aynı çalışmada sosyal bilimcilerin bilgi araması yaparken dikkat ettikleri özelliklerin tercih sıralamasında birinci sırada doğruluk, ikinci sırada güncellik, üçüncü sırada erişilebilirlik ve dördüncü sırada zaman ve para açısından uygunluk yer almıştır (Uçak, 1997, s. 155).

Bireylerin bilgi kaynaklarını kullanımına ilişkin mensup olunan alanın yanı sıra alandaki statü diğer bir değişkeni oluşturmaktadır. Örneğin genel olarak teorik bilgilerle donanmış fakat uygulama için fazlaca fırsat bulamamış bir üniversite öğrencisi ile alanında uzman olmuş bir akademisyenin bilgi kaynaklarını ele alış ve değerlendiriş biçimi aynı değildir. Çünkü işlevsel becerilerin kazanımı deneyim sahibi olmayı da gerektirmektedir.

Günümüzde internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kitap, tez çalışması, dergi ve gazete türündeki bilgi kaynakları birçok alanda olduğu gibi tarih alanında da kullanılan önemli kaynaklar arasında yer almaktadır.

Tez çalışmasının çerçevesini net bir şekilde ortaya koyabilme adına bilgi kaynakları ilgili olan bazı konularla birlikte başlıklar halinde sunulmuştur.

2.1.3.1 İnternet ve bilgisayar

Bilgi çağı olarak da adlandırılan günümüz dünyasının iki önemli ögesi olan internet ve bilgisayar hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Peki her alanda kullanılmakta olan internet ve bilgisayarı bu kadar önemli kılan şey nedir ? Bu soruya farklı açılardan yüzlerce cevap verilebilir. Fakat insan hayatının bilgi üzerine kurulu olduğu gerçeğinden hareketle bilgisayar ve internetin bilgiyi parmaklarımızın ucuna kadar getirmiş olması bu sorunun en güzel cevabıdır.

Başlangıçta belirli alanlarda kullanılan ve herkesin faydalanma imkanı bulamadığı internet ve bilgisayar artık günümüzde cep telefonlarının içerisine bile entegre edilerek herkesin bilgisayar ve internet vasıtasıyla sunulan hizmetlerden faydalanması daha yaygın ve daha kolay hale getirilmiştir.

İnternet, dünya çapında birçok bilgisayar sistemini birbirine bağlayan ve giderek büyüyen bir iletişim ağıdır (Özen, Naralan ve Başar, 2007, s. 59). Bu iletişim ağı çoklu ortam sistemi olan www (world wide web) vasıtasıyla metin, ses, resim, video ve animasyon gibi farklı yapılardaki verilerin bir arada işlenmesini ve etkileşimli olarak kullanımını sağlamaktadır. Ayrıca bu sistem içerisindeki tüm veriler web sayfaları şeklinde sunulmaktadır (Özen, Naralan ve Başar, 2007, s. 70; Karaağaçlı, 2004, s.119).

İnternetin geliştirilmesinde ABD savunma bakanlığının, 1957 yılında Rusya'nın Sputnik'i uzaya göndermesi ardından kurmuş olduğu DARPA (Defence Advanced Research Project Agency) önemli bir yere sahiptir. DARPA olası bir savaş sırasında veya savaş öncesi mevcut haberleşme kanallarının kullanılmayacak şekilde tahrip edilmesi halinde ulusal komuta merkezinden balistik füze üstlerine gereken emirlerin verilmesini ve savaşın sevk ve idare edilmesini sağlayacak bir haberleşme sistemi oluşturma amacıyla kurulmuştur. DARPA çerçevesinde oluşturulmuş olan ağın adı ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network) olarak şekillendirildi. ARPANET'le ilk bağlantı 1969'da University of California at Los Angeles, Stanford Research Institute, University of Utah ve University of California at Santa Barbara merkezlerinde gerçekleştirildi. İlerleyen yıllarda IBM ve MCI gibi firmaların bu işe dahil olması bu teknolojinin gelişmesinde önemli derecede katkı sağlamıştır (Ersöz ve Meral, 2007, s. 249).

Bilgisayar ise "kendine verilen program gereğince aritmetik ve mantıksal işlemleri çok hızlı bir şekilde yapabilen, verileri işleyebilen, bilgileri depolayan

gerektiğinde bilgileri kullanıcıya sunan elektronik ve mekanik bir makinedir” (Akgöbek, 2004, s.1). Çeşitli programlar aracılığıyla farklı işlevleri yerine getirebilme özelliğine sahip bilgisayarın (Tekeli, 1994, s. 23) kullanım ihtiyacına göre günümüzde masaüstü (desktop), dizüstü (laptop), tablet ve cep (pda/pocket) modelleri bulunmaktadır.

İlk bilgisayar modelleri günümüz bilgisayarlarına göre çok hacimli olup işlev açısından da çok gerideydi. Bilgisayarların küçülmesi belli bir süre almıştır. İlk ticari bilgisayar 1975 yılında aylık teknik dergisi olan Popular Science’nin Altair 8800 isimli bir bilgisayar kitidir. Bu bilgisayarın klavyesi, monitörü ve yazılımı olmadığından bu kiti alacak olanlar bilgisayarın ön panelindeki anahtarları kullanarak işlem yapmak zorundaydı. (Ayfer, 1995, s. 33).

1977’de günümüzde önemli bir elektronik ürün şirketi olan Apple markasıyla bir evin garajında iki arkadaş tarafından kendisine ait klavyesi ve ekranı olan ilk bilgisayar üretildi. (Ayfer, 1995, s. 34). İlk kişisel bilgisayar ise 1981 yılında IBM tarafından piyasaya sürülmüştür (Akgöbek, 2004, s. 4).

1990 Mayıs ayında Windows 3.0 ve 1995 yılında Windows 95 işletim sistemlerinin piyasaya sürülmesi bilgisayar kullanımının yaygınlaşmasında önemli gelişmelerin meydana gelmesinde etkili oldu (Akgöbek, 2004, s.4).

1986 Kasım ayında Ege Üniversitesi aracılığıyla Pan European Multi Protocol Backbon kanalı ile uluslar arası bağlantısını gerçekleştiren TÜVAKA (Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları Ağı) organizasyonu ülkemizde internet alt yapısının hazırlanmasında etkin rol oynamıştır. 1991 yılında ODTÜ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi) ve TÜBİTAK’ın (Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Merkezi) tüm sektörlerle internetle kavuşmasını sağlamak amacıyla başlattıkları çalışmalar ile birlikte Türkiye 1993 yılında internete bağlantısı gerçekleştirilmiştir (Özkaya, 2004, s. 245).

Bilgisayar ve internetin ülkemizdeki kullanım oranlarına 2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre bakıldığında öğrencilerin % 90.1’i bilgisayar kullandığı ve % 88.3 oranında internetin sunmuş olduğu hizmetlerden faydalandığı görülmektedir (www.tuik.gov.tr). Bu verilere göre üniversitelerin çabasıyla ülkemize sağlanan internet ile bilgisayarın bugün yaygın bir şekilde öğrenciler tarafından kullanıldığı söylenebilir.

Yine TÜİK verilerine göre 2011 Ocak-Mart dönemi Türkiye’de kişisel internet kullanım amaçlarının oranlarına bakıldığında % 14,1 yazılım indirme (oyun yazılımları hariç), % 72,7 çevrimiçi haber, gazete ya da dergi okuma, haber indirme, % 50,5 internet üzerindeki sosyal gruplara (facebook, twitter) katılma, % 36,1 okul, üniversite, mesleki kurslar ile ilgili faaliyetler için bilgi arama, % 50,8 web siteleri aracılığıyla (Blog siteleri, facebook, twitter) toplumsal veya siyasal konular ile ilgili görüşleri okuma veya paylaşma şeklinde olduğu görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

Elektronik ortamdaki bilgi kaynaklarının güncel ve kolay ulaşılabilir olması, internet kullanımı cazip hale gelmektedir (Olşen, 1999, s. 205).

İnternet yazılı, sesli, hareketli olan birçok formdaki bilgi kaynağına ulaşmayı mümkün kılmakla birlikte eşzamanlı ya da asenkron olarak uzaktan eğitim imkânı bile sunmaktadır.

Tarihçilerin de önemli bir bilgi kaynağı olarak gördüğü interneti (Birinci, 2006, s. 51) üniversite öğrencilerinin bilgi arama aracı olarak diğer kaynaklara kıyasla daha yoğun bir şekilde kullandıkları ve web ortamında özellikle bedelsiz olarak sunulan bilgilerin güvenilirliği konusunda şüphelere sahip oldukları Yolal ve Kozak (2008, s. 126) tarafından yapılan çalışmada ortaya konulmuştur. Öğrenciler tarafından internet ortamında sunulan bilgilere şüphe ile bakmaları çeşitli ortamlarca söylenen bir gerçeği ortaya koymaktadır. Bu durum mercek altına alındığında internette farklı biçimlerde bilgi sunumu yapılmasından kaynaklanmaktadır. Örnek olarak internet ortamında kaynakçası olan, alanında otorite kişilerce oluşturulmuş, hakem heyeti tarafından gözden geçirilmiş ya da yetkin bir editör denetiminde sunulmakta olan bilgilerin yanı sıra, ifade edilen özelliklerden yoksun ayrıca yanlış bilgilenmeye de yol açabilecek nitelikteki bilgi sunum şekilleri de mevcuttur.

İnternette bilgi arama yapma sürecinde alakadar olunan diğer bir faktörde arama motorlarıdır. Bu konuya ilişkin Şahin, Doğan ve Çermik (2009, s.176) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının arama motorlarını kullanırken birey, ortam ve içerik temelli sorunlarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu sorunların aşılması için kullanıcıların gerekli becerilerle donatılması kadar bilgiyi servis edenlere de önemli sorumluluklar düşmektedir. Örneğin özgür ansiklopedi söylemiyle bilinen Vikipedi bazı konular hakkında bilgileri yayınlarken web sayfasının üst kısmında “kontrol edilmemiş”

uyarısını koymaktadır. Böylece hem kendi kurumsal güvenini oluşturmaya çalışmakta hem de kullanıcıların yanlış ya da eksik bilgi sahibi olmasını önlemeye çalışmaktadır.

Öğrencilerin bilgi ihtiyacını karşılamada önemli derecede internete başvurdukları göz önüne alınırsa (Toruk, 2008, s. 486) Stradling'in (2003, s. 248-251) önerisi doğrultusunda aşağıdaki sorulara göre sorgulama yapmaları internet sitelerinden daha sağlıklı bilgi edinmelerinde yardımcı olacaktır. Bu sorulardan bazıları şu şekildedir:

- a) Site ele aldığı konuda, bir otorite mi veya yetkili bir kuruluşun temsilcisi mi?
- b) Tarafılık var mı?
- c) Sitenin dayandığı bulgular doğru mu?

Ayrıca internetin daha öncede belirtildiği gibi dünya çapında yaygınlaşması önemli bir bilgi kaynağı haline gelmesi internet okuryazarlığı adında yeni bir kavramın da ortaya çıkmasına neden olmuştur. İnternet okuryazarlığı, internet üzerinden sunulan bilgi yığınları arasında istenilen bilgiye ulaşabilme, ulaşılan içeriğin nasıl değerlendirilmesi gerektiğini bilebilme ve erişilen bilginin nasıl sunulması gerektiğini bilme becerilerinden oluşmaktadır (Altun, 2005, s. 95). İnternet okuryazarlığının içerdiği bu beceriler interneti amaçlar doğrultusunda daha verimli bir şekilde kullanmasını sağlamakla beraber zaman kaybı gibi olumsuzlukların azaltılmasında da önem arz etmektedir. Bu sebeple yaşamakta olduğumuz bilgi çağında internetten daha iyi bir şekilde faydalanabilmek için internet okuryazarlığı bir temel eğitim alanı olarak kabul edilmeyi hak etmektedir.

2.1.3.2. Arşiv ve arşiv belgesi

Etimolojik olarak Yunanca'daki "arkheion" ve Latince'deki "archivum" kelimelerinden gelen arşiv terimi resmi daire ve belediye sarayı anlamına gelmektedir (Binark, 1978, s. 69). İşlev olarak arşiv "resmi ve yarı resmi kurumların organları, ticari kuruluşların özel birimlerin çalışmalarıyla ilgili kayıt ve belgelerin düzenli bir bütün olarak saklandıkları yerdir" (Özçelik, 2001, s. 89).

Arşivciliğin ortaya çıkışı bilginin çağın koşullarına göre farklı malzemelere kaydedilmesi ve bu kayıtların korunma ihtiyacından doğmuştur (Rukancı, 2000, s. 413).

Dünya uygarlığının gelişim sürecinde kentleşme ile birlikte meydana gelen sosyal düzen içinde kurumlar kendi iç işleyişi ile ilgili belgeleri muhafaza ettiği yapılara

sahip oldular. Fakat bugün anladığımız manada bu arşiv koruma yerleri tamamen ayrı yapılar manasına gelmemektedir. Tamamen ayrı belli bir yönetim sistemine sahip arşiv yapılarının meydana gelişi uzun bir zaman almıştır. Örneğin Osmanlı devletinde modern manada ilk arşiv çalışması 1845 yılında Sadrazam Mustafa Reşid Paşa'nın Divan-ı Hümayûn, Bâb-ı Asafî ve Bâb-ı Defteri teşkilatlarındaki kayıt ve vesikaları bir araya toplattırarak Hazine-i Evrak'ı kurdurmasıyla olmuştur (Binark, 1978, s. 75).

Günümüzde Başbakanlık bünyesindeki Cumhuriyet ve Osmanlı Arşivi, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi ülkemizin önemli arşivlerindedir. Tahminen 150 milyon gibi yüksek bir sayıda belgeye sahip olan Osmanlı Arşivi hem ülkemizde hem de yurtdışında ayrı bir öneme sahiptir (Halaçoğlu, 1995, s. 26-27).

Tarihçiler arasında önemli bilgi kaynağı olarak görülen arşiv belgeleri (Birinci, 2006, s. 51; Dalton ve Charnigo 2004, s. 405) yazılı dokümanlar, fotoğraflar, ses ve video kayıtları gibi farklı malzemelerin içeriklerinden oluşmaktadır.

Arşiv malzemesi kavramına resmi olarak da tanımlamalar getirilmiştir. Örneğin, çeşitli kurumlarda saklanması bir lüzumu olmayan evrak ve vesikaların imhası konusunda TBMM'de 26/03/1956 tarihinde kabul edilen 6696 nolu kanunun birinci maddesinde arşiv malzemesi şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Umumi arşive teslim edilmeden önce 5'inci maddede sayılan daire, müessese ve teşekküllerin ellerinde bulunan ve bunların gördükleri hizmetler dolayısıyla yaptıkları muharebe ve muameleleri ihtiva eden;

- a) Dosyalar ve her çeşit yazılı ve basılı evrak ve kayıtlar,
- b) Model, numune, harita , plan, program, proje, mühür, damga, resim, fotoğraf ve benzeri,
- c) Plak, film, tel ve benzeri vasıtalarla tespit olunan ve herhangi bir delil olmaya veya milli ve milletlerarası hukuk, muamele ve münasebetler bakımından teşriî, kazai, idari, askeri, siyasi, iktisadi, ilmi, herhangi bir mevzuu aydınlatmaya veya düzenlemeye yarayan bilumum evrak ve vesaik arşiv malzemesidir” (Resmî Gazete, 1956, s. 14001).

Ayrıca 19 Aralık 1975 tarihinde yayımlanan Resmî Gazete'nin (s.3). yönetmelikler kısmında arşiv malzemelerinin tanımı yapılırken en son işlem gördüğü

tarihten 50 yıl geçmiş olmak ya da en az 33 yıl geçtiği halde kesin sonuca bağlanmış olma hükmü arşiv malzemesi tanımına eklenmiştir. Fakat bu tanımın kurumsal olarak zamanın konjonktürüne göre yapıldığı ve tarihi disiplin açısından bir prensip olarak kabul edilmesi tartışma konusu olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Birçok kesim içerisinde, kamu arşivlerinin güvenilirliği ve gerçek bilgi değeri tartışılmaktadır. Devletin yanlı ve sadece kendini ilgilendiren konularla alakadar olması iddiasıyla kamu arşivlerinin yanıltıcı olabileceği iddiasına Kecskeméti (2003, s. 35) arşivlerinin sonraki kuşaklara olaylar hakkında bilgilendirmek amacıyla değil, kamu kuruluşlarınca yürütülen işlemlere kanıt sağlamak amacıyla meydana getirildiğinden dolayı karşı çıkmaktadır. Ayrıca Kecskeméti (2003, s. 36) kamu arşivlerindeki belgelerin kağıt, mühür, yazı, üslup gibi biçimsel özellikleri incelenerek gerçekliği ortaya konulabilir. Fakat sahihliği ispatlamış her belgenin verdiği bilgilerin doğru olacağı anlamına gelemeyeceği hususuna da dikkat çekmektedir. Örneğin Stalin döneminde yapılan yargılamalara ilişkin belgelerde ifade edilenler düzmece olmasına karşın yargılamalar fiilen yapılmış, sanıklar itiraflarda bulunmuş, mahkemeler onları mahkum etmiş ve verilen cezalar yerine getirilmiştir. Bu konularda tarihçiye düşen görev sahih metinlerde yer alması muhtemel yanlışları ve yalanları analiz ya da başka kaynaklarla karşılaştırma yaparak gerçekleri ortaya çıkarmasıdır.

Stradling (2003, s. 225-226) özellikle yazılı belgeler incelenirken şu sorulara cevap aranması gerektiğini ifade etmektedir:

- a) Bu belgeyi kim –kişiler ya da makamlar- yazmış?
- b) Ne zaman yazılmış?
- c) Kimin için yazılmış?
- d) Ne tür bir belge sayılır?
- e) Yazarın üzerinde durduğu ana noktalar özetle nelerdir?
- f) Bu kaynakta hiç bilmediğiniz olaylara veya kişilere gönderme var mı?
- g) Size aşına gelmeyen kelimeler ibareler veya kısaltmalar var mı?
- h) Bu kaynak birincil mi yoksa ikincil mi?
- i) Kaynakta yazarın sunulan bilgilere nasıl ulaştığına ilişkin ipuçları var mı?
- j) Kestirebildiğiniz kadarıyla bu kaynak yaşanan olayların güvenilir bir anlatımı gibi görünüyor mu?
- k) Bu belge niçin yazılmış?

- l) Kaynağa dayanarak yazarın bakış açısı ve görüşü hakkında ne söyleyebilirsiniz?
- m) Yazar herhangi bir açıdan taraflı mı?
- n) Bu kaynaktaki diğer kaynaklardan bildiğiniz olgularca destekleniyor mu?
- o) Bu kaynak olayları yorumlama açısından diğer kaynakları doğruluyor mu yoksa onlarla çelişiyor mu?
- p) Bilgi boşluklarını tamamlayabileceğiniz, bu kaynakta verilen bilgileri ya da yazarın yorumunu kontrol edebileceğiniz başka kaynaklar hangileridir?

Stradling tarafından ifade edilen bu sorular belgenin iç ve dış tenkidinin yapılmasını ve belgelerin daha sağlıklı bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Ayrıca belgelerle yapılan çalışmalarla öğrencilerin gözünde tarih daha canlı hale gelmektedir (Stradling, 2003, s. 212).

Arşiv belgesi özellikle Türkiye’de Osmanlıca ile yazılmış belge manasına geldiğinden Osmanlıca’nın farklı yazı tiplerinin bilinmesi ve belgelerin özelliklerine vakıf olunmasını gerektirmektedir. Bu konuda Dilek ve Yapıcı’nın (2008, s. 336-337) birlikte yaptıkları bir çalışmada Osmanlıca belgelerin değerlendirilmesi ve tutarlı bilgi elde etme işlemlerinde öğretmen adaylarının beklenen seviyede olmadığı sonucuna varmışlardır. Bu durum eğitim sürecinin gözden geçirilmesinin gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Arşiv belgelerinin elde edildiği merkezler kullanılırken fotokopi, tasnif ve bürokratik konularla alakalı olarak bazı sorunlarla karşılaşmaktadır (Birinci, 2006, s. 64). Bu sorunlara ilaveten Duff, Craig ve Cherry (2004, s. 15) tarihçilerin arşiv kaynaklarını kullanmalarına ilişkin yaptıkları çalışmada, tarihçilerin coğrafi konumdan kaynaklanan sorunlarla beraber erişim araçlarının yetersiz oluşu ve gereği kadar detay sunamamaları karşılaşılan diğer başlıca sorunlar arasındadır. Bu tür sorunların azaltılması araştırmacıların daha kısa sürede önemli eserler ortaya konulmasını mümkün hale getirecektir.

2.1.3.3. Televizyon

İnsanoğlunun büyük hayallerinden olan ses ve görüntünün uzak mesafelere iletebilmesi televizyonun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bugün de sosyal yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.

Kaydedilen teknolojik gelişmelerle birlikte televizyonun ortaya çıkışında ve yaygınlaşmasında birçok kişinin emeği söz konusudur. Vladdimir Zworykin'in geliştirdiği tarama yöntemi ile görüntülerin elde edilmesi, gelecekte elektronik alanında kaydedilecek olan büyük başarıların öncüsü olarak kabul edilir. Bu yöntem ile AT&T'den olan araştırmacı H. Elves, 1920'lerde bir elektronik protip sistemi oluşturarak, 1927'de ilk defa Washington'dan New York'a ticaret bakanı Herbet Hoover'in kapalı devre TV görüntüsünü iletmeyi başardı (Tekinalp, 1990, s. 26).

1930'larda John Logie Baird'in deneyleriyle önemli gelişmeler sağlanmış 1936'da halka açık ilk televizyon yayını başlamıştır. Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaygınlaşmaya başlayan televizyonun 1953'te ABD'de renkli versiyonuna geçilmiştir (Stradling, 2003, s. 238).

Türkiye'de ise ilk televizyon yayınlarına, Almanya'nın teknik yardımlarıyla TRT'nin 31 Ocak 1968 tarihinden itibaren haftada üç gün olmak üzere Ankara'da başlattığı deneme yayınlarıyla geçilmiştir. Sonrasında yayın kapsamına 1972'de Eskişehir, Edirne, Balıkesir, Elmadağ ve İzmit, 1973'te Erzurum, Aydın-Söke, Bolu, Düzce ve Zonguldak, 1976'da Samsun, Gaziantep, Diyarbakır, Trabzon, Kars, Yozgat ve Amasya dahil edilmiştir. 1982 yılında da renkli yayına geçilmiştir (Özkaya, 2004, s. 242-243).

Türkiye'de ilk özel televizyon yayını, Magic Box adlı şirketin bir uydu kanalı kiralayarak 31 Mart 1990 tarihinde Almanya üzerinden Türkiye'de deneme yayınlarına başlamasıyla olmuştur. 7 Mayıs 1990'da Magic Box'un STAR1 kanalı günde beş saat yayın yapmış ve daha sonrasında bu süre artmıştır. TGRT, Show, Teleon, Kanal 6, HBB, Flash, Satel, Cine 5, Genç, NTV, Discover, NBC, STV, CNN Türkiye'de yayın yapan ilk kuruluşlar arasındadır (Özkaya, 2004, s. 243).

Televizyonun ses, görüntü, animasyon gibi birçok eylemi sunabilme özelliğine sahip olması farklı hedeflere ulaşmada önemli bir araçtır. TV eğitim için kullanılacağı gibi yayıncı kuruluşun kendi çıkarları doğrultusunda da kullanılabilir. Ayrıca televizyon kamuoyunun eğilimlerini farklı zaman dilimlerinde toplumların kendisini nasıl tanımladığını ve kendi durumlarına bakış açılarını yansıtması açısından tarihçiler için de önemli bir bulgu kaynağıdır (Stradling, 2003, s. 193).

Anadolu Üniversitesinde 1982 yılında Açıköğretim Fakültesinin kurulmasıyla Türkiye'de, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ve Avrupa'da yaşayan birçok Türk'e

uzaktan eğitim yoluyla yüksek öğretim imkânı sağlanmıştır. Programın başladığı ilk yıl 29.000 kişiye televizyon aracılığıyla uzaktan eğitim hizmeti verilmiştir. 2004 yılında ise bu sayı 1.130.000'lere kadar yükselmiştir. Bu eğitim faaliyetinde Anadolu Üniversitesi'nin Radyo ve Televizyon Yapım Merkezi'nde hazırlanan öğretimsel televizyon programları 1983 yılından itibaren yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. TRT gerekli denetimleri yaptıktan sonra bu hazırlanan programlar yayınlanmaktadır (Bozkaya, 2006, s. 149).

Televizyon aracılığıyla yapılan bu eğitim faaliyeti içerisinde programların yayınlanma zamanları ve içerikleri konusunda birtakım problemlerin varlığı da söz konusudur (Bozkaya, 2006, s. 153-154).

Önemli bir sektör haline gelen televizyon yayıncılığı sunduğu birçok alternatif içerik seçenekleri ile her kesimden insanın ihtiyacını karşılayabilecek düzeyde geniş bir faaliyet yelpazesine sahiptir.

Dünya çapında bilindik televizyon kanallarından olan History (The History Channel) çeşitli konularda tarihi belgeseller yayınlamaktadır. Ülkemizde ise tamamen tarih yayını yapan bir kanal bulunmamakla birlikte TRT Belgesel, İZ TV, TGRT Belgesel gibi televizyon kanallarında tarih ile alakalı belgeseller yayınlanmaktadır. Ayrıca ülkemizde tarihsel konular üzerine tartışmaların yapıldığı ve bilgilerin verildiği televizyon programları bulunmaktadır. Tarihin Arka Odası (Haber Türk TV), Keşke Olmasaydı (24 TV), Tarihin Işığında (TV5), Tarih Atlası (TVNET), Tarih Aynası (Mehtap TV) bu programlar arasındadır.

Tarih eğitimi ve öğretimi açısından televizyon kanallarında yayınlanan tarih programları;

- a) Tarihi konular hakkında bilgimizi artırmada,
- b) Farklı tarihi konulardan haberdar olmada,
- c) Tarihi konular hakkında kaynak bilgimizi artırmada,
- d) Tarihi konular hakkındaki farklı görüşleri öğrenmede kaynaklık etmektedir.

Ayrıca televizyonun görsellik açısından çekiciliğe sahip olmasından dolayı tarih programlarını izlemek bir eğlenceye dönüşebilmektedir.

Özel tarih programları, film şirketleri ya da televizyon kanallarınca hazırlanan tarihsel film ve belgeseller vasıtasıyla tarihsel konularla alakalı olarak verilen bilgilerin algılanışı kişilerin durumlarına göre değişecektir. Doğru bir şekilde bu sürecin

değerlendirilmesi tarihsel bilginin yanında bir takım beceriler de gerektirmektedir. Bu beceriler sadece tarihçileri veya tarihe karşı özel bir ilgisi olanları değil televizyon izleyicisi olan herkesi ilgilendirmektedir.

Bu beceriler arasında belki de en önemlisi medya okuryazarlığıdır. Medya okuryazarlığı eleştirel düşünme ve sorun çözme yetenekleri kazandırarak bireylerin bilgiyi bilinçli tüketmesini ve yeni bilgi üretebilmesini (Pekman, 2007, s. 44), medyayı akıllı ve etkili bir biçimde kullanabilme ve farklı kaynaklardan gelen bilginin doğruluğunu değerlendirebilmesini (Özad, 2007, s. 96) ve medya ile karşı karşıya kaldığımız zaman medya mesajlarını daha iyi anlayabilmemizi sağlamaktadır (Kutoğlu, 2007, s.106; İnceoğlu, 2007, s. 21).

Genel olarak medya okuryazarlığı kimin neyi anlattığı, belli bir düşüncenin ifade edilip edilmediği, mesajın iletilmek istendiği kitlenin kim olduğu ve mesajı iletenlerin amacının ne olduğu sorularına cevap arama aşamalarından oluşmaktadır (Altun, 2005, s. 86).

Diğer bir boyutta, verilmekte olan bilgilerin doğru olup olmadığı, bilgilerin belli kanıtlara dayanıp dayandırılmadığı ve ideolojik bir durumun olup olmadığı hususlarının da sorgulanması gerekmektedir.

2.1.3.4. Tarihî film (sinema) ve belgeseller

Popülerliğini kaybetmeden yeni tekniklerle kendisini devamlı surette geliştiren film ve belgesel sektörü farklı amaçlara hizmet edebilme noktasında önemli araçlardır.

Filmin, yüzyıllardır süregelen resim, edebiyat, dans ve tiyatro sanatlarının yanında bir sanat dalı olduğunu ispatlaması sadece bir yüzyılını almıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru bir halk eğlencesi olarak ortaya çıkan film, geniş izleyici kitlesinin hayali gereksinimlerine hitap ettiğinden yoğun ilgi görmüştür (Bordwell ve Thompson, 2009, s. 1-2).

Sinemanın genel tarihi seyrine bakıldığında 1896-1912 döneminde ekonomik değere sahip olma yönünde evrim geçirdiği, 1913-1927 yılları sessiz sinema dönemi olduğu, 1928-1932 yılları arasında teknolojik ve ekonomik gelişmeler kaydettiği, 1932-1946 dönemi Hollywood'un ‘‘Altın Çağ’’ı olarak geçtiği, II. Dünya savaşı sonrası sinema, televizyonun meydan okumasıyla karşı karşıya kaldığı ve 1960’larda Fransa’da başlayan ‘‘Yeni Dalga’’nın ardından 1980’lerde postmodern sinema devrine geçildiği görülmektedir (Monaco, 1977/2008, s. 220).

Belgesel film yapım yöntemi, sinemanın tarihi seyirinde çok farklı özelliklere sahip olan bir tür olarak ortaya çıkmamıştır. Kısmen amatör kısmen de estetik kaygıların neden olduğu bir durumdur (Rotha, 2000, s. 49).

Belgesel film dünya hakkında gerçek bilgiler vermeyi amaçlar. Bunu hareketli ve görüntülü gerçek kayıtların yanı sıra çizelgeler, haritalar ve diğer görsel araçların yardımıyla da gerçekleştirebilir (Bordwell ve Thompson, 2009, s. 338).

İlk belgesel filmler arasında Flaherty'nin Nanook (1920), Fransa'da Cavalcanti'nin Rien que les heures (1927), İngiltere'de Grierson'un Drifters (1929) adlı yapımları ayrı bir öneme sahiptir (Rotha, 2000, s. 52).

Farklı duyu organlarına hitap ederek geçmiş günümüze getirip geçmişle günümüz arasında köprü kurulmasını sağlayan film ve belgeseller (Demircioğlu, 2007, s. 42) bu yönüyle tarihin kaynakları arasında yer almaktadır (Tosh, 1984/2005, s.32; Kütükoğlu, 1991, s. 18). Öte yandan geçmiş hakkında önemli bilgiler edindiğimiz filmlerin belli sürelerle kısıtlanması ve bu kısa sürede kolay bir anlatımın gerçekleştirilmesi adına gerçek zaman ve yerlerle ilgili tarihsel bağlantılar ortadan kaldırılması tarihsel yer isimlerinin eksiltilmesine veya kaybolmasına sebep olmaktadır (Kuhn, 1996, s. 315). Bu durum tarih açısından, film ve belgesellerden doğruluk derecesi yüksek bütüncül bilgi elde edilmesini zorlaştırmaktadır.

Hem film yapımcılarının hem de tarihçilerin memnun olacağı bir filmin yapılabilmesi için tarihçilerin, film yapımcılarının ve arşivistlerin birbirleriyle ilişkide olması gerekmektedir (Kuhn, 1996, s. 320). Bu bir manada eğlence yönü de olan film sanatı yapımcıları ile gerçekleri ortaya koyma çabasında olan tarihçileri bir potada eritme formülüdür.

Filmin içerdiği anlam, film tercihiinde önemli etkeni teşkil etmektedir (Güçhan, 1999, s. 159). Fakat filmler nasıl değerlendirilecekti ? Bu konuda Stradling (2003, s. 239-240) aşağıdaki sorular göz önüne alınarak filmlerin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Sorular şu şekildedir:

- a) Filmi kim yapmış?
- b) Film niçin yapılmış?
- c) Bu filmin hedef izleyici kitlesi kimlerdir?
- d) Filmde ne tür bulgular kullanılmıştır?
- e) Film ne yapmaya çalışıyor?
- f) Görüntülerin verdiği mesaj nedir?

g) Gözardı edilmiş bulgu ya da bakış açısı var mı?

Stradling'in önerdiği bu sorular daha önce değinildiği gibi medya okuryazarlığı olgusunun gerçekleşmesini de sağlamaktadır.

Tarihçiler için önemli kaynak olan film ve belgesellerin Türkiye'deki durumunu betimler nitelikte olan Oktan'nın (2008, s. 201) TRT'nin de yer aldığı 16 televizyon kanalında yayınlanan belgesel filmlerle ilgili yaptığı çalışmada, bir haftada yayınlanan toplam 126 belgeselin film arasında sadece 13 tane tarihi belgesel filmin olması bu alandaki eksikliği ortaya koymaktadır. Ayrıca uydu ve kablolu TV üzerinden belgesel kanallarının yayınladığı çok sayıdaki belgesel içerik olarak sıradan insanların da dahil olduğu bir belgesel anlayışından çok insanları eğlendirmeyi amaçlayan bir yöntem kullanması (Çakaroz, 2008, s.123) diğer bir aksaklığı göstermektedir.

Tarih eğitiminde filmlerin kullanımı konusunda Öztaş (2008, s. 553) yaptığı çalışmada, tarih derslerinde film kullanılmasının öğrencilerin başarı puanlarının yükselmesinde etkili olduğu, öğrencilerin tarih derslerine daha fazla katıldığı ve tarih derslerinin öğrenciler açısından daha zevkli hale geldiği sonucuna varmıştır. Öztaş, ilaveten çalışmasının öneri kısmında tarih öğretmen adaylarına filmlerin tarih derslerinde nasıl kullanılacağına dair derslerin verilmesi gerektiğini ifade ederek öğretmen adaylarının eğitimi hususuna dikkat çekmektedir.

Tarih derslerinde filmlerin kullanımı olumlu yönde etki göstermesine karşılık Birinci'nin (2006, s. 53) tarihi kaynakların kullanımı konusundaki çalışmada tarihçiler arasında en kullanışsız kaynaklar arasında ilk sıralarda yer alması dikkat çeken bir durumdur. Tarihçiler tarafından filmlerin en kullanışsız kaynaklar arasında görülmesi olayının aydınlatılması daha özel çalışmaların yapılmasını gerektirmektedir.

Tarih öğretiminde, ilgili konularla alakalı olarak öğrencilerde davranış değişikliği meydana getirmede; eğitimsel filmler, komedi filmleri, çizgi filmler, reklâm filmleri, belgesel filmler, dramatik filmler, bilim kurgu filmleri, arşiv filmleri, savaş filmleri, amatör filmler ve haber filmleri kullanılabilir (Demircioğlu, 2007, s. 81; Öztaş, 2012, s.165).

Tarih derslerinde film ve belgeselleri kullanırken hedeflere ulaşma sürecinde öğrencileri daha etkin ve üretken hale getirmede; tartışma, not alma, film köşesi oluşturma, film yapma, drama, konu tamamlama, ahlaki-düşünsel ve empatik tahlil ve çalışma yapraklarına dayalı etkinlikler gerçekleştirilebilir (Demircioğlu, 2007, s. 84-86).

Diğer bir açıdan filmlerin bilgi kaynağı olarak kullanımında, onların içerik analizi kadar maddi ve sanatsal kaygılar açısından da değerlendirilmesi gerekir. Fakat bu etkinliklerin gerçekleştirilmesi öncelikle öğretmenlerin bu konuda gerekli becerilere sahip olmasını gerektirmektedir.

2.1.3.5. Kitap

Tarihçilerin önemli gördükleri kaynaklar arasında ilk sıralarda yer alan kitap (Birinci, 2006, s.51; Dalton ve Charnigo, 2004, s. 405) günümüzde de diğer bilgi kaynakları arasındaki ayrıcalıklı konumunu korumaktadır.

Kitabın ortaya çıkışı kaydedilmek istenen bilgilerin kayıt ve yazı malzemelerinin gelişimiyle beraber muhafaza altına alma çabasıyla olmuştur.

Paleolitik devirle birlikte insanoğlu hemcinsleriyle iletişimi sağlayabilmek için değişik sesler çıkartmaya başlamış ve bu sesleri bazı işaretler ve semboller kullanarak nesnelere aktarmaya çalışmıştır (Yıldız, 2000, s. 1). Özellikle kaya ve mağara duvarlarındaki çizimler bu konuda ilk ve en önemli ürünlerdir.

Mezopotamya medeniyetlerinden olan Sümerliler tarafından yazının icat edilmesiyle insanın unutmaya özelliğinden doğan bilgi kayıplarına çare bulunmuş ve bilgi, duygu, düşünce ve olayların korunarak kaybolmadan sonraki nesillere ulaştırılması sağlanmıştır. (Öcal, 1971, s. 25; Önal, 2006, s. 2).

Yazı malzemelerinin ortaya çıkışında ve gelişiminde coğrafi şartlar ve toplumların kültürel yapıları önemli bir etkidir. Mezopotomya’da kil tabletler üzerine stylus ile çizilen şekiller çiviye benzetildiğinden bu yazıya çivi yazısı “cunei forme” denilmiştir. Başlangıçta resim yazısı şeklinde iken daha sonraları hece yazısına dönüşen çivi yazısı MÖ 2700’lü yıllarda gelişimini tamamlamıştır (Yıldız, 2000, s. 5).

Mezopotomya’da yazı malzemesi olarak kullanılan kil tabletin yanında papirüs ile parşömen bu alanda önemli iki kayıt malzemesidir.

Papirüs kâğıt, lifli bitki familyasından olan papyrus bitkisinden yapılıyordu. Bu bitki Nil nehrinin özellikle Delta bölgesinde yoğun olarak yetişmekteydi (Öcal, 1971, s. 67).

Adı Bergama derisi olan pergamanum’dan gelen parşömen, farklı kültürlerde üzerine yazı yazmak için kullanılmıştır. Parşömen Bergama kralı II. Eumenes (MÖ 197-159) zamanında Mısır’ın papirüsün ihracatını yasaklamasının etkisiyle birlikte kullanımı oldukça yaygınlaşmıştır (Öcal, 1971, s. 70). Yazı malzemesi olarak kullanılan

parşömen ile giysi gibi birçok alanda kullanılan tabaklanmış deri arasında farklılık mevcuttur. Deri, mazı asiti içeren bitkisel maddelerle tabaklanmayla elde edilirken, parşömen tabaklanmaz onun yerine kireçle işlem geçirdikten sonra gerilerek kurutulduktan sonra incecik kazınıp düzenlenmesiyle elde edilirdi (Blanck, 1992/2000, s. 72). Yani yazı için kullanılacak parşömenin elde edilmesi için derinin farklı bir şekilde özel olarak işlenmesi gerekmektedir.

Modern kitabın ortaya çıkışında parşömen ve papirüs kullanılarak elde edilen rulo ve kodeks tarzı ürünler önemli bir safhayı oluşturmaktadır (Yıldız, 2000, s. 211).

Papirüs rulo kitaplar, yazılmış yaprağın bir önceki yaprağa yapıştırılarak soldan sağa doğru uzayan bir yaprak dizisi haline getirilerek yapılmaktaydı. Rulo kitaplarda herhangi bir düzeltme yapmak ya da aranan bir satırı bulmak rulonun açılmasını gerektirebilmekteydi ki bu durum rulo kitabının zorluklarındandı (Öcal, 1971, s. 68).

Eski Mısır'da esnek yapıya sahip olan papirüsten yapılan rulo kitaplar MÖ III binli yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Zamanla Akdeniz ülkelerinde de kullanılmaya başlanılan rulo halindeki papirüs kitaplar MÖ VI. yüzyıl ile MS IV. yüzyıl arasında Eski Yunan ve Roma ülkelerinde de kullanılmıştır. Bulunan en eski rulo kitaplardan biri Timotheus'un (MÖ 450-360) "Persai" adlı kitabıdır. (Yıldız, 2000, s. 212).

Eski çağlarda, başlangıçta papirüs ve parşömen karışık olarak kullanılmaktaydı. Daha sonraları parşömen yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Parşömeden yapılan levha katmanlarının ip ve halkalarla birbirlerine tutturulmasıyla kodeks şekli geliştirilmiştir. Kitabın oluşumunda önemli adım olan kodeks özellikle MS. II. ve IV. yüzyılları arasında yaygınlaşmaya başlamış ve büyük oranda rulo kitabın yerini almıştır. (Yıldız, 2000, s. 214-215).

MÖ V. yüzyıla kadar olan süreçte ticari manada kitap satışlarından söz edilemez. MÖ V. yüzyılda Atina'da kitap satışına dair bilgiler olsa da canlı bir şekilde kitap ticaretinin MÖ I. yüzyıldan itibaren epik ve dramatik şiirin kurucusu Livius Andronicus'un eserlerinin Roma'da yayınlanması kitap satışı ve kitap yayıncılığında önemli ilk adımlardır (Yıldız, 2000, s. 264).

Bazı kaynaklarda dilimizdeki kâğıt sözcüğünün, Türkçe kökenli olduğu ve Uygurca'daki kagat veya kagas sözcüklerinin değişime uğramasıyla bugünkü hale dönüştüğü belirtilmektedir. Azeri Lehçesindeki kağız sözcüğü, sözcüğün değişim ve gelişim sürecinde bir ara durumu göstermektedir. Kağıt sözcüğünün batı dillerindeki

karşılığı olan paper, papier, papel, paperi sözcüklerinin ise papirüs'ten türemiş olduğu bilinmektedir (Poşul ve Görçelioğlu, 2004, s. 84).

Günümüz manasında kâğıt selüloz liflerinin suya batırılıp elekten geçirildikten sonra kurutularak elde edilen lif keçesidir (Bloom, 2001/2003, s. 16).

Kâğıt yapımını Çinliler milattan bir veya iki yüzyıl önce icat ettiler. Müslümanlar kâğıtla 8. yüzyılda Orta Asya'ya yapılan fetih hareketleri esnasında tanıştı. Avrupa ise Müslümanların kâğıt yapımını İspanya'ya taşımasıyla öğrendiler. Keten parçaları ve diğer atık lifleri kullanarak kâğıt yaptılar (Bloom, 2001/2003, s. 15, 26).

Yakındoğu'da ilk kâğıt yapımevi 793-94'te Bağdat'ta kuruldu. İslam dünyasında 10. yy'da 6 değişik kâğıt türü üretilmekteydi (Poşul ve Görçelioğlu, 2004, s. 85).

11. yüzyıl Arap tarihçisi olan Talibi'nin, komutan Ziyad bin Salih'in tutsak aldığı Çinlilerden, kâğıt yapımı konusunda elde ettiği bilgiler doğrultusunda 751 Talas savaşı sonrası Semerkand'daki kâğıt yapımı faaliyetlerinden bahsetse de daha öncesinde Orta Asya'da kâğıt yapımı bilinmekteydi (Bloom, 2001/2003, s. 25).

Diğer bir bilgi kaynağı olan kitabın yaygınlaşmasında önemli bir unsur da matbaadır. Bir kitabın ciddi manada çok sayıda baskısı, oyulmuş tahta veya madeni levha kullanarak yapılan klişe baskı ile değil, her karakter için ayrı bir metris kullanılan hareketli harf kalıplarıyla yapılan matbaa yöntemiyle gerçekleştirilmiştir (Ersoy, 1956, s. 9).

Modern matbaanın kurucusu olarak bilinen Johann Gensfleisch Gutenberg'e ait olan matbaada Indulgences (1454-1455) ile 42 satırlık İncil metni basılan ilk eserlerdir. Bu ilk eserler Mainz veya ona yakın bölgede basılmıştır (Ersoy, 1956, s. 10-12).

Matbaanın kullanımı, bilginin kolay bir şekilde kayıt altına alınmasını ve kısa bir sürede bilgi kaynaklarından çok sayıda kopya elde edilmesini sağlamıştır (Çakın, 2004, s. 154).

1480 yılında 50'si İtalya'da olmak üzere Avrupa'da toplam 100 tane matbaa bulunmaktaydı. Bu sayı 1500 yılında ise 286'ya yükseldi. Febvre ve H. J. Martin 1500 yılında 10-15 bin arasında farklı eserin 35 bin kez basıldığını ve dolaşımda en az 20 milyon kitap olduğunu hesapladılar (Rossi, 2000/2009, s. 50). 1730'lu yıllara gelindiğinde Avrupa'da bu zamana kadar geçen 300 yıl içinde 1,5 milyon kitaptan 1,4 milyar nüsha elde edilmişti (Koloğlu, 2006, s. 16).

Günümüzde kitapların kağıt basımının yanında, artan bir eğilimle kitaplar elektronik ortama özellikle pdf (portable document format) dosyası olarak aktarılmakta ve bilgisayar, cep telefonu, e-kitap okuyucu (reader) gibi aygıtlar kullanılarak bu e-kitaplar okunabilmektedir.

2.1.3.6. Yüksek lisans ve doktora tezleri

Bilimsel manada yüksek lisans ve doktora tezleri önemli bilgi kaynaklarıdır (Dalton ve Charnigo, 2004, s. 405). Tez kavramını, “bir akademik derecenin gereklerini yerine getirmek üzere bir fakülteye sunulan araştırma” (Guinchat ve Menou, 1981/1990, s. 29) veya bu tanımı tamamlayıcı bir şekilde “üniversitelerde öğrencilerin veya öğretim üyelerinin hazırlayıp bazen bir sınav kurulu önünde savundukları bilimsel eser” (www.tdkterim.gov.tr) olarak tanımlamak mümkündür.

Belirlenen bir problemi incelemek amacıyla yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinde, konuların detaylı bir şekilde ele alınması bu çalışmalarını önemli hale getirmektedir.

Ülkemizde tez eserlerinin daha sistemli bir şekilde kullanıcıya sunulması için birtakım bürokratik ve teknolojik işlemler gerçekleştirilmiştir. 26 Aralık 1984 tarihinde hizmete açılan Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı hizmetlerinin bir kısmını, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ve TÜBİTAK arasında imzalanan 16.5.1996 tarihli protokol gereği Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi' ne devretmiştir. Üniversiteler ile eğitim ve araştırma hastanelerinde hazırlanan yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlilik tezleri, 1987 yılı Haziran ayından itibaren toplanmaya başlanmıştır (www.tez2.yok.gov.tr). 16.5.1996 tarihinden sonra “Tez Merkezi” olarak yeniden yapılandırılan Daire Başkanlığı, koleksiyonunu oluşturan lisans üstü tezlerle hizmetlerine devam etmektedir. Gelişen teknolojik imkânlar vasıtasıyla 10.03.2006 tarihinden itibaren tezlere elektronik ortamda erişim, hizmete açılmıştır. 2007 yılında başlatılan “Elektronik Tez Arşiv Projesi” ile Ulusal Tez Merkezi'nde bulunan basılı tezler tez sahibinin isteği doğrultusunda internet üzerinden tam metin olarak pdf (Portable Document Format) formatında araştırmacıların hizmetine açılmıştır (www.tez2.yok.gov.tr). Tez merkezinde bulunan tezlerin konu olarak istatistiklerine bakıldığında, arşiv konulu 6 doktora, 64 yüksek lisans; eğitim ve öğretim konulu 3098 doktora, 17408 yüksek lisans; tarih konulu 1417 doktora, 6093 yüksek lisans; Türk İnkılap Tarihi konulu 372 doktora, 1107 yüksek lisans çalışması bulunmaktadır. Ayrıca

tez merkezinin veri tabanında Atatürk Üniversitesi'nde yapılmış 1878 doktora ve 3937 yüksek lisans çalışması yer almaktadır (www.tez2.yok.gov.tr).

Gelişen kütüphanecilik hizmetleri içerisinde birçok üniversitede olduğu gibi kütüphane otomasyonu aracılığıyla tez çalışmalarından çeşitli şekillerde faydalanma imkanı da sunulmaktadır. Bu gelişmelere rağmen Birinci'nin yapmış olduğu çalışmada kütüphanelerin tez eserlerinden faydalanma oranına göre en alt sıralarda yer alması dikkat çekicidir (2006, s. 58).

Uluslararası tez çalışmalarından faydalanabilmek için erişim hizmetleri yanında başta İngilizce olmak üzere yabancı dillere de hakim olmayı gerektirmektedir.

Yüksek lisans ve doktora tezleri belirlenen problemi çözme yolunda, problemle alakalı olarak birçok kaynağa başvurulduğundan bu eserler bilgi açısından oldukça zengin eserlerdir. Ayrıca yüksek lisans/doktora tezlerinin danışman kontrolü altında yapılarak, alanda uzman veya otorite sayılabilecek jüri üyelerinin onayından geçmesi tez eserlerinin tutarlı, güvenilir ve güncel bilgiler sunma özelliğini de artırmaktadır.

Tez çalışmalarının tarih açısından içerisinde ne tür bir rol oynayabileceğine bakıldığında bu durum kişilerin statülerine göre değişkenlik gösterebilir. Öğrenciler tarih bilgilerini artırmada, ödev/araştırma hazırlamada ve tarih konuları ile alakalı daha geniş kaynakça bilgisine sahip olmada tez eserlerini kullanabilirler. Tarih eğitimcileri açısından tez eserlerine bakıldığında, tarih bilgilerini ve kaynakça hazinelerini artırmanın yanında, tarih eğitimi/öğretimi konusunda kendilerine yol gösterecek örnek uygulamalara bu eserler vasıtasıyla ulaşabilirler.

2.1.3.7. Dergi

Güncel sorunlarla yakından ilgilenen süreli yayınların (Kayaoğlu, 2008, s. 15) önemli bir türü olan dergiler, “ortak bir ad altında yılda en az iki defa ve belirlenmiş aralıklarla çıkan, her sayısı numaralı ve tarihli olan, değişik kişilerin makale, öykü v.b. gibi yazılarını içeren, sonsuza dek yayımlanacağı varsayılan ve belli bir amaca yönelik olarak hazırlanan yayınlardır” (Küçük, Al ve Olcay, 2008, s. 309).

Günlük dilde kullanım olarak daha çok eğlence yönü ağır basan “halkın çoğunluğunu ilgilendirecek, çeşitli konulardan söz eden, bol resimli yayın” olan magazin türündeki yayınlara da dergi denilmektedir (www.tdkterim.gov.tr). Fakat dergiden asıl kasıt belli bir alandaki konular hakkında bilimsel bilgiler içeren yayındır.

Dergiler yayımlandıkları dönemin atmosferini taşıdıklarından birçok açıdan önemli bilgiler barındırmaktadırlar. Bunlar tarihçilerin de önemli gördüğü bilgi kaynakları arasındadır (Birinci, 2006, s. 51; Dalton ve Charnigo, 2004, s. 405).

Akademik manada ilk dergiler 17. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmaya başlamıştır. Ocak 1665'te Dennis de Sallo yönetiminde Paris'te haftalık olarak basılmaya başlanılan ve 1816 yılından sonra Journal des Savants olarak adı değiştirilen Journal des Sçavans (Kayaoğlu, 2008, s. 46) ile Londra Kraliyet Derneği'nin Philosophical Transactions dergileri ilk bilimsel dergi örnekleridir (Burke, 2000/2008, s. 185).

Osmanlı devletinde bir çok gelişmenin meydana gelmesinde batının önemli etkileri olduğu kuşkusuzdur. Başlangıçta mecmua ile gazete arasında kesin olarak bir ayırım yapılmazken batılılaşmanın tesiriyle birlikte dergi (mecmua) ile gazete arasındaki ayırım daha net hale gelmiştir (Şen, 2009, s. 382).

Osmanlı devletindeki ilk bilimsel dergi Mekteb-i Tıbbiyye-i Şahane adına Hekimbaşı Abdülhak Molla'nın girişimiyle 26 Mart 1849 yılında basılan Vakay-i Tıbbiye'dir. Dergi genel olarak tıp konuları üzerine yoğunlaşmıştır. Diğer önemli dergi Temmuz 1862'de Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye tarafından yayınlanan bilim ve kültür içerikli Mecmua-i Fünûn dergisidir (Kabacalı, 2000, s. 69).

Basılı dergilerin yanında deneysel olarak 1970'lerin sonlarına doğru başlayıp, 1990'ların ortasından itibaren sayıları hızla artan ve elektronik dergi (e-dergi), çevrimiçi dergi, elektronik süreli yayın gibi adlarla ifade edilen bir dergi türü ortaya çıkmıştır (Kayaoğlu, 2008, s. 21). Günümüzde oldukça yaygın hale gelmiştir. Dergilerin internet ortamında tam içeriklerinin ya da özet bilgilerinin erişime açılması elde edilen bilgilerin güncel olmasını sağlamaktadır (Çetin, 2008, s. 2).

Verilere göre dünyada çapında yaklaşık 60.000'i bilimsel ve akademik olmak üzere toplam 200.000 civarında dergi yayınlanmaktadır. Bilimsel ve akademik dergilerden 24.000'i hakemli olup, her yıl ortalama 2,5 milyon makale yayınlanmaktadır (Kingsley, 2006'den Akt. Atılğan ve Yalçın, 2009, s. 772).

Bilimsel dergi alanında Küçük, Al ve Olcay'ın (2008, s. 313-317) Türkiye'de 15 Ekim 2005-1 Eylül 2006 tarihleri yıllarında gerçekleştirdikleri çalışma önemli bilgiler vermektedir. Çalışmada incelenen 253 bilimsel derginin 153 tanesinin üniversiteler tarafından yayınlanmakta olduğu ve bu 253 derginin üçte ikisinin 2000 yılından sonra

elektronik ortamda yayınlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca 253 derginin 85 tanesinin (%33,6) sosyal bilimler dergisi olduğu bilgisine de ulaşılmıştır.

ULAKBİM Belge Sağlama Hizmetleri Birimine 26 Haziran 2000–30 Haziran 2005 tarihleri arasında 389.865, Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimine 21.05.2002–30.06.2005 tarihleri arasında 494.728 makale isteği yapılmıştır. Bu makaleleri içeren dergilerin analizi yapıldığında en çok kullanılan 10 derginin tıp bilimiyle alakalı dergilerdi. Bu ilk on dergi arasında hiçbir sosyal bilimler dergisinin bulunmaması değerlendirilmesi gereken bir konudur (Tonta ve Ünal, 2008, s. 344).

Bilimsel dergilerin kullanımında üniversitelerce satın alınan basılı dergilerin yanında abone olunan veri tabanları özellikle uluslararası akademik gelişmeleri takip etmede son derece önemli bir bilgi hizmeti faaliyetidir.

Veri tabanlarındaki dergilerin kullanımı başta İngilizce olmak üzere farklı yabancı dillerde yayınlanması bu yabancı dillerin bilinmesini gerektirmektedir.

Güncel bilgi kaynağı olan dergilerin içerdikleri makaleler, tez eserleri gibi bir problemi veya konuyu aydınlatma amacıyla hazırlandıklarından bilgi ve kaynakça açısından oldukça zengindirler. Ayrıca dergilerde yayımlanan makalelerin bir hakem kurulu tarafından incelenmesi dergilerin daha bilimsel olmasına katkıda bulunmaktadır.

Öğrenciler ve eğitimciler tarih bilgilerini artırmada, mevcut bilgilerini güncellemede, ödev/araştırma hazırlamada ve eğitimde yeni eğilimlerden haberdar olmada önemli bir bilgi kaynağı olan dergileri kullanabilirler.

2.1.3.8. Gazete

Günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olan gazeteler yurt içi ve yurt dışı gündemini takip etmede önemli bilgi kaynağıdır.

Gazete genel olarak “kamuoyunun ilgisini çeken güncel konulara ilişkin haber, görüş ve bilgi veren genellikle günlük çıkan ya da haftalık düzenli çıkan basılı iletişim aracı” olarak tanımlanabilir (Yılmaz, 2009, s. 53).

İlk gazete 3400 yıl önce Nil boylarında bulunan pişmiş tuğladan olan bir tablettir. Fakat günümüz manasıyla gazetecilik, kağıt ve matbaanın kullanılmasıyla başlar (Şapolyo, 1971, s. 10).

Gazete Avrupa’da 1450’lerde “Haber Yaprakları” şeklinde belirmiş ve 17. yüzyılın başlarında “Gazete” adıyla anılmaya başlanmıştır. Avrupa’da gazetenin

gelişmesinde baş faktör 1440'larda Avrupa'da ortaya çıkan ve hızla bütün kıtaya yayılan matbaa olmuştur (Koloğlu, 2006, s. 11).

İlk basılı gazete, 1605 yılında Almanca olarak Strasburg'da haftalık tek sayfa olarak basılan Relation'dur (Kayaoğlu, 2008, s. 41).

İlk günlük gazete ise 1660 yılında Almanya'da Layipziger Zaytung adıyla çıkmıştır (Şapolyo, 1971, s. 13).

Londra'da 1711'de günde ortalama 6500 olan gazete tirajının 1753'te 20 bine ulaşmış olması Avrupa'daki gazete kültürünün ne denli hızlı geliştiğini göstermektedir (Koloğlu, 2006, s. 16).

Türkiye'de yayınlanan ilk süreli yayın 1785'te Fransa elçiliğinde kurulan matbaada basılan Bulletin de Nouvelles'dir (1795). Ardından 1796'da iki yıl kadar devam eden Gazette Française de Constantinople yayımlanmıştır. Bu yayınları İzmir'de çıkan Le Spectateur Oriental (1821), Le Symrnee (1824) ve Le Courier de Symrne (1828) adlı Fransızca gazeteler izledi (Demir, 1998, s. 35-36).

Türkiye'de çıkartılan ilk Türkçe gazete ise 1 Kasım 1831'de devlet tarafından çıkartılan Takvim-i Vekayi'dir . Diğer önemli gazete William Churchill tarafından 1840'da çıkarılmaya başlanılan Ceride-i Havadis'tir (Demir, 1998, s. 35-36). İlk özel gazete ise 21 Ekim 1860 Agah Efendi tarafından yayınlanmaya başlanılan Tercüman-ı Ahval'dir (Kabacalı, 2000, s. 63).

Türk gazetecilik tarihinde 1875'te neşredilen ve 1917 yılında Asım Us ile kardeşi Hakkı Tarık Us tarafından çıkarılmaya devam edilen Vakit, Tanin (1908), İleri (1918), Vatan (1922), Cumhuriyet (1924), Milliyet (1926) önemli bir yere sahiptir. 1923 yılından 1950 yılına kadar Türkiye'de 650 gazete neşredilmiştir (Şapolyo, 1971, s. 222-231).

Günümüzde birçok bilgi kaynağında olduğu gibi basılı gazeteleri internetten de okumak mümkündür. Ayrıca basılı gazetelerin yanı sıra gelişmiş haber kaynakları vasıtasıyla devamlı olarak güncellenen internet haberciliği veya internet gazeteciliği gibi çeşitli adlarla anılan yeni sayılabilecek bir olguda ortaya çıkmıştır.

Karaman ve Karataş'ın (2009, s. 807) öğretmen adaylarıyla yaptıkları çalışmada, düzenli olarak gazete takip etmenin medya okuryazarlığı üzerinde anlamlı ve olumlu yönde etkisinin olduğu sonucuna ulaşmaları, medyayı daha iyi analiz etmede gazetelerin bir faktör olduğunun bir göstergesidir.

Gazeteler genel olarak günlük olayları içerdiğinden tarihi seyir halkalarının tamamlanmasında önemli bir yere sahiptir. Dalton ve Charnigo (2004, s. 405) bilgi kaynaklarının kullanımına yönelik tarihçilerle yaptıkları çalışmada gazeteler önemli bilgi kaynakları arasında yer almaktadır. Fakat Birinci'nin (2006, s. 51-53) yapmış olduğu çalışmada, gazetelerin önemli görülen bilgi kaynakları sıralamasında ilk sıralarda yer almaması ve en kullanışsız kaynaklar sıralamasında ilk sıralarda yer alması düşündürücüdür.

Gazete, birçok konu ile ilgili bilgi sunmakla birlikte geçmişi günümüze taşıma özelliğine sahip olmasından ötürü tarih eğitimi açısından önemli bir bilgi kaynağıdır. Ayrıca gazeteler her gün yenilendiğinden en güncel basılı bilgi kaynağı olduğu söylenebilir. Fakat gazetelerin güncel oluşu onun tamamen doğru ve güvenilir bir bilgi kaynağı olduğunun garantisi değildir. Çünkü olayların sonuçları tam görülmeden sıcağı sıcağına aktarılması bilginin doğruluğu ve güvenilirliği konusunda birtakım eksiklikler getirebilmektedir. Bu bağlamda geçmişteki bir olay inceleneceği zaman gazetelerin olayla ilgili olarak takip eden baskılarına bakılması gerekmektedir. Sadece bir gazetenin bir günlük baskısından yola çıkarak tarihi bir olayı aydınlatma anlayışı bilimsel manada kusurlu bir durumdur. Diğer bir açıdan gazetelere bakıldığında servis edilen haberlerin doğruluğunu teyit ettirme süreci geçmişe doğru gittikçe zorlaşmakta ve süre olarak da uzamaktadır. Günümüzde ise bir haberi doğrulama süresi oldukça kısalmıştır. Bunun temelinde yatan sebep iletişim ve ulaşım ağlarının gelişmişlik düzeyidir. Bu sebeple gazeteler bir bilgi kaynağı olarak kullanılacağı zaman gazetenin yayımlandığı zamanın teknolojik şartları da göz önünde bulundurulmalıdır.

Gazeteler, tarihi olayların meydana geldiği atmosferi algılamada, bilgi seviyemizi artırmada ve olaylar hakkında farklı bakış açıları yakalamada önemli ayrıntılar içermektedir. Bu noktada gazeteler ödev/araştırma gibi çalışmalara kaynaklık yapma potansiyeline sahiptir.

Eğitim boyutundan bakıldığında, bir bilgi kaynağı olarak gazeteler kullanılacağı zaman, öğretimin verimli olması adına öğretmenlerin bazı eylemleri gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu eylemler çerçevesinde öğretmenlerin (Deveci, 2005, s.163);

- a) Dersleri gazetelerdeki haberlerle ilişkilendirerek yürütmesi,
- b) Öğrencilerin gazete haberlerini anlamasını, yorumlamasını sağlayacak ortamlar düzenlemesi,

- c) Öğrencilerden haberleri geçmişle ilişkilendirmelerini ve haberlerle ilgili geleceğe dönük çıkarımlarda bulunmalarını istemesi,
- d) Öğrencilerin olaylara bakış açılarını genişletmek için öğrencileri birbirleriyle iletişim kurmaya özendirilmesi,
- e) Gazete kullanımını konusunda öğrenciye model olarak öğrenmeye rehberlik etmesi beklenmektedir.

ilk çıkış noktasından günümüze ister özel ister resmi kurumlar vasıtasıyla olsun yayınlanan gazetelerde verilen bilgilerin, çeşitli sebeplerden ötürü yanlış ya da yanlış olma ihtimali söz konusudur. Bu sebeple tarihi bir olayı aydınlatmada gazeteler kullanılacağı zaman diğer çağdaş bilgi kaynaklarına başvurulması gerçek doğrulara ulaşma adına zorunludur.

Ayrıca, daha geniş bir kapsamda gazetelerden faydalanma birtakım becerilere sahip olunmasını gerektirmektedir. Bu beceriler arasında yabancı dil ve farklı alfabeleri bilme de vardır. Örneğin, Türkçe gazeteler arasında önemli bir yere sahip olan Takvim-i Vekayi'den Kırım savaşı (1853-1856) hakkında bilgi edinilecekse (Yapıcı, 1999) Osmanlıca'nın bilinmesi gerekmektedir.

2.1.4. Kütüphane

Önemli bilgi merkezlerinden kütüphanelerin bugünkü hale gelişi uzun bir sürecin sonunda olmuştur. Kütüphaneler bulunulan çağın bilgi düzeyine ve teknolojik gelişmişlik durumuna göre şekil alarak günümüze ulaşmıştır (Keseroğlu, 2010, s. 694).

Kütüphaneler, tarihin her döneminde bilgi ve belgelerin toplandığı, korunduğu ve düzenlenerek kullanıma sunulduğu merkezlerdir (Poşul ve Görcelioğlu, 2004, s. 88; Toplu, 2010, s. 650).

Kütüphanelerin geçmişi yazılı olan kayıtların tarihiyle başlar. Bu durum doğal olarak yazının başlangıcını akla getirmektedir. Orta Doğu'da Sümerlilerin yaklaşık MÖ 3100'lü yıllarda üzerine çivi yazısıyla çeşitli bilgileri kaydettikleri kil tabletler, bölgede tarihçiler için önemli belgeler sunan binlerce kil tabletlerden oluşan kütüphanelerin meydana gelmesini sağlamıştır (Fourie ve Dowell, 2002, s. 15-16; Anameriç, 2008, s. 26). Örneğin Mezopotamya medeniyetleri içerisinde Asur hükümdarı Asurbanipal tarafından MÖ 7. yüzyılda Ninova'da kurulan kütüphane 300.000'e yakın tableti içermekteydi (Şehsuvaroğlu, 1978, s.2).

Eskiçağda Anadolu'da Etiler'in (MÖ 1800-1200) başkenti olan Hattuşaş'ta (Boğazköy) kurulan kütüphane 20.000 kadar tablet içermekteydi (Şehsuvaroğlu, 1978, s.2). Bunun yanında Ephesos (İzmir), Aphrodisias (Aydın), Side (Antalya) ve Kremna (Burdur) kütüphaneleri önemli bilgi merkezleriydi (Yıldız, 1985, s. 238-254).

Avrupa'da 12. yüzyıldan itibaren manastırların yerini üniversiteler almaya başlamış (Burke, 2000/2008, s.54) ve 12. yüzyılın sonlarına doğru Bologna, Paris ve Oxford Üniversiteleri kurulmuştur (Rossi, 2000/2009, s. 5). Halihazırda olan bilgilerin korunması ve aktarılmasında bu üniversiteler öncülük etmiştir (Çakın, 1998, s. 37).

Üniversite kütüphaneleri, bağlı buldukları üniversitenin öğretim üyelerine, öğrencilerine ve bilim adamlarına gerek duydukları bilgiyi sunmakla sorumlu olduklarından üniversitelerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (Atılğan, 2008, s. 451).

Osmanlı devletinde Orhan Bey (1326-1362) döneminden itibaren medreseler kurulmaya başlamıştır. Devletin sınırların genişlemesiyle birlikte ihtiyaç duyulan idari memurların yetiştirilmesi için medreselerin de sayısı paralel olarak artmıştır. Medreseler bir eğitim kurumu olduklarından bilgi kaynaklarına ulaşılabilirliği daha kolay hale getirmek için kütüphanelere de ihtiyaç duyulmaktaydı. Osmanlı döneminde ilk medrese kütüphanesi Yıldırım Bayezit (1389-1402) döneminde yaptırılan İnebey (Eynebey) Medresesi bünyesindeki kütüphanedir (Atılğan, 2008, s. 452-453). Daha sonraki dönemlerde medreselerin yanı sıra batı tarzında modern okulların açılmaya başlamasıyla birlikte açılan bu okullara hizmet vermesi amacıyla Mühendishane-i Bahr-i Hümayun (1773) ile Mühendishane-i Berr-i Hümayun'un (1795) kütüphaneleri gibi okul kütüphaneleri de yapılmaya başlanmıştır (Atılğan, 2008, s. 453).

Osmanlı devletinde 1826 yılında Evkaf Nezareti'nin kuruluşuna kadar kütüphaneler özel vakıfların bünyesinde varlıklarını devam ettirmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanununun yürürlüğe girmesiyle bütün vakıf kütüphaneleri Milli Eğitim Bakanlığına devredilerek yönetimleri Kütüphaneler Müdürlüğüne bırakılmıştır (Atılğan, 1995, s. 11).

20. yüzyılda kütüphaneler genel olarak hizmet verilen alanla ilişkili olarak halk kütüphanesi, okul kütüphanesi, akademik kütüphane ve özel kütüphane şeklinde dört gruba ayrılmaktadır (Fourie ve Dowell, 2002, s. 40).

Ülkemizde 1923'te 32, 1933'te 85, 1963'te 328, 1973'te 594 kütüphane bulunmaktaydı (Şehsuvaroğlu, 1978, s.8). 2010 yılında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü bünyesinde çocuk ve yazma eser kütüphaneleri de dahil olmak üzere toplam 1.136 tane halk kütüphanesi bulunmaktadır (www.kygm.gov.tr).

İyi nitelikli bir kütüphane bilgiye, düşsel ve fikirsel eserlere erişim imkanını sağlar (www.ifla.org). Bu bağlamda üniversitelerin gelişmişlik düzeyi üzerinde sahip oldukları kütüphaneler önemli bir etkeni oluşturmaktadır (Çakın, 1998, s. 40).

Üniversite kütüphaneleri verdikleri eğitim yelpazesinin geniş olması sebebiyle her alan için farklı bilgi kaynaklarını temin ederek kendilerini zenginleştirmektedirler.

Ülkemizde modern manada ilk üniversite kütüphanesi 1956 yılında kurulan Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin akademik ve idari yapısıyla Amerikan modeline uygun olarak yapılan kütüphanesidir. Hacettepe ve Boğaziçi Üniversiteleri de kütüphane konusunda ODTÜ'yü örnek almışlardır (Çakın, 1998, s.41).

Kullanıcıların kütüphanelerden kolay bir şekilde faydalanabilmesi bilgi kaynaklarının sistemli bir şekilde hizmete sunulmasıyla mümkündür. Bu sistem hem yurtiçi hem de yurtdışı güncel bilgi kaynaklarının takibinden, kullanıcıyla buluşturulmasına kadar tüm safhaları içermektedir.

Kütüphanelerde bilgi kaynaklarına erişim için kullanılan basılı katalogların önemi tartışılmaz. Kaynak bilgilerine çevrim içi olarak erişim kullanıcılara büyük kolaylıklar sağlamıştır (Emmick, 1989, s. 383)

Günümüzde gelişmiş bilgisayar ve internet imkanlarıyla aranan bilgi kaynağının çok uzak mesafelerden hangi kütüphanede, hangi rafta olduğu bilgisine ulaşmak artık mümkün hale gelmiştir.

Kütüphanelerin daha iyi bir konuma kavuşturulması adına, önemli bir misyonu yüklenen ÜNAK (Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği) ülkemizde “üniversite ve araştırma kütüphanelerinin, dokümantasyon ve enformasyon merkezlerinin ve özel kütüphanelerin, günümüzde hızla değişen ve gelişen teknolojiye bağlı olarak ortaya çıkan sorunlarını incelemek...” amacıyla faaliyet göstermektedir (www.unak.org.tr). Ayrıca “üniversite ve araştırma kütüphanelerinin en uygun fiyatla, en fazla e-bilgi kaynağına erişimlerini sağlamak ... Türkiye'deki akademisyen ve öğrencilerin küresel bilgi ağına en üst düzeyde erişimlerini gerçekleştirerek, eğitim ve

araştırmaya kütüphanelerin desteğini arttırmak için ortak çalışmalar yürütmek” amacıyla faaliyet gösteren ANKOS (Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu) diğer önemli bir kuruluştur (www.ankos.gen.tr).

2.2. Araştırma Konusu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Tarih öğretmen adaylarının bilgi kaynaklarını kullanmalarına yönelik yapılan çalışmaların az sayıda olduğu ve genel olarak arşiv belgeleri ve kütüphane ekseninde yoğunlaştığı görülmektedir.

Teknolojik gelişmelerle birlikte özellikle internetin yaygınlaşmasıyla birçok alanda olduğu gibi tarihsel bilgi kaynaklarına da erişim sürecinde yeni bir sürece girilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin genelinin, tarihçilerin yaptığı işi tam olarak algılayamadıklarına ve tarih kaynaklarının nasıl elde edileceği ve erişilen kaynakların hangi şekilde kullanılması gerektiği konusunda deneyimlerden yoksun olduklarına dikkat çeken Toner (1993, s. 37-38) bu konu ile alakalı uygulamalı bir kurs düzenlemiştir.

Kurs sürecinde öğrencilere çeşitli arşiv kaynaklarının nasıl kullanılacağına eğitimi uygulamalı olarak verilmiş ve öğrenciler çeşitli konularda arşiv kaynaklarını kullanarak seminerler hazırlamışlardır.

Kurs sonunda öğrenciler, birinci el kaynaklarının nasıl bulunabileceğini ve ne şekilde değerlendirilmesi gerektiğini öğrenerek buldukları arşiv malzemelerini kendilerince değerlendirme yapabilmenin heyecanını yaşamışlardır (Toner, 1993, s. 43).

Özellikle 1995 yılı sonrasında internetin yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte tarih eğitimi adına internetten nasıl faydalanabiliriz sorusu cevaplanması gereken önemli bir konu haline gelmiştir. Bu bağlamda Hunter (1998) elektronik çağda tarihçilere yeni metodlarla bilgiye erişim eğitimi verilmesi gerekliliği doğrultusunda tarih felsefesi, tarih araştırma metodları ve tarihçiler tarafından bilgisayar kullanımını kapsayan üç ana konuda 1996 yılında Texas A&M University–Kingsville bünyesinde bir proje yürütmüştür. Bu projede tarih öğrencilerine internet ve bilgisayar ortamları sağlanmış, proje kapsamında kütüphanelerin daha verimli kullanımı için kütüphane görevlileri ile işbirliği yapılmıştır. Proje sonunda tüm öğrencilerde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Fakat proje gerçekleştirilirken öğrencilerin internet vasıtasıyla birbirlerine proje sürecinde araştırma konularıyla alakasız mail gönderdikleri ve www

üzerinden araştırma yaparken ilgisiz konularla karşı karşıya kaldıkları da tespit edilmiştir.

Bilginin kendisi kadar bilgi araştırma yöntemlerinin de önemli olduğunu vurgulayan Delgadillo ve Lynch (1999, s. 248) tarih öğrencilerinin araştırmalarında bilgi arama süreçlerini ve kütüphane kullanımlarını incelemek amacıyla 1995 bahar döneminden başlayan bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışma kapsamında öğrencilere verilen ödevler/çalışmalar kütüphane kullanımını öğretmek amacıyla dizayn edilmiştir. Çalışmaya katılan 15 öğrenci A, B ve C olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Grup A'da 10 öğrenci bir yıl, Grup B'de 3 öğrenci 3 yıl ve grup C'de 2 öğrenci 4 yıl süreyle bu çalışmaya devam etmişlerdir. Yürütülen araştırma kapsamında her üç grubun da kütüphanelerde nadir kitapların, özel arşivlerin ve el yazmalarının bulunduğu bölümleri kullandığı fakat grup B ve C'deki öğrencilerin grup A'daki öğrencilerden bu bölümleri daha yoğun kullandıkları gözlenmiştir. Ayrıca grup A'daki öğrencilerin grup B ve C'deki öğrencilerden daha fazla ikinci el kaynak kullandıkları da tespit edilmiştir. Bu çalışma göz önüne alındığında zamanın uzunluğunun olumlu yönde önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Igartua (1998) yönetiminde Québec Montréal Üniversitesi, Laval Üniversitesi ve Montréal Üniversitesi ortaklaşa 1996-1998 yılları arasında tarih bölümlerinde yeni teknolojik gelişmeler doğrultusunda multimedya imkanlarından yararlanarak bir eğitim projesi çalışması yürütmüştür. Bu projedeki genel amaç multimedya tarih eğitiminde etkili bir şekilde kullanarak eğitim müfredatında yer almasını sağlamaktır. Bu üç üniversitede akademisyenlerin ve kurumsal görevlilerin katılımıyla gerekli düzenlemeler ve çalışmalar yapılarak bu proje gerçekleştirilmiş ve öğrencilere önemli deneyimler kazandırılmıştır. Öğrenciler proje kapsamında aldıkları eğitim sonucunda bilgisayarın kullanımıyla birlikte internet vasıtasıyla ihtiyaç duydukları tarihsel kaynaklara daha rahat ulaşabilmişlerdir. Ayrıca öğrenciler bu proje sürecinde multimedyanın eğitimde kullanılmasını ilgiyle karşılamış ve istekli bir şekilde faaliyetlere dahil olmuşlardır.

Oral (2004, s. 7) Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesinde 2003-2004 öğretim yılında eğitim gören toplam 421 öğretmen adayı ile yaptığı çalışmayla öğretmen adaylarının internet kullanım durumlarını incelemiştir. Araştırmaya katılan

sosyal bilgiler öğretmen adaylarının interneti % 45.2 oranında araştırma ve ödev yapmada, % 12.9 oranında alanındaki yenilikleri izlemede kullandıkları saptanmıştır.

Dilek ve Yapıcı (2008, s. 336-337) tarih öğretmen adaylarının kaynaklarla çalışma yapmada karşılaştıkları güçlükleri ortaya koymaya yönelik 2005-2007 dönemlerinde tarih öğretmenliği lisans ve tezsiz yüksek lisans programlarına devam eden 75 üniversite öğrenci ile yürütülmüş olan çalışmada veri kaynağı olarak sınav kâğıtları kullanılmış ve yapılan veri analizleri sonucunda;

- a) Tarihsel dilin farkındalığı ile kaynaklar arasında ilişkiler kurarak çıkarımlar yapma konusunda güçlükler çektikleri,
- b) Eleştirel düşünme ve tarihsel sorgulama becerilerinin hedeflenenden düşük olmasıyla birlikte geniş çaplı bir sorgulama süreci gerçekleştirilmeden tek bir kaynaktan çıkardığı yanlış sonucu tarihsel gerçek olarak kabul ettikleri,
- c) Günümüz Latin harflerine çevrilmiş sade Osmanlıca bir metni yeterince anlayamadıkları,
- d) Önceki bilgi ve deneyimleriyle iletişime giremedikleri,
- e) Tarihsel bağlama uygun olarak düşünemedikleri,
- f) Tarihsel sorgulama becerilerini kullanamadıkları bulgularına varılmıştır.

Demiralay, (2008) öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanımları açısından bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algılarının karşılaştırmalı olarak incelenme ve değerlendirilme amacıyla Atatürk, Ondokuz Mayıs, Marmara, Gazi ve Dokuz Eylül Üniversitelerinin Eğitim Fakültelerinde Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, Fen Bilgisi, İngilizce, İlköğretim Matematik, Sınıf, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi Bölümlerinin (I. öğretim) son sınıflarında öğrenim gören 1801 öğretmen adayı ile yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının;

- a) Büyük çoğunluğunun bilgi ve iletişim teknolojilerini ödev hazırlama, bilgiye ulaşma, iletişim, oyun oynama, film izleme ve müzik dinleme amaçları için kullandığını,
- b) Çoğunluğunun yüksek düzeyde bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algısına sahip olduğunu belirlemiştir.

Tarih öğretiminde belgesellerin kullanımına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri hakkında Yazıcı, (2008) Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Sınıf Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Okul Öncesi

Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören 191 öğretmen adayı ile yürüttüğü çalışmada önemli sonuçlar elde etmiştir. Sonuçlardan bazıları şunlardır (Yazıcı, 2008, s. 96-100) :

- a) Öğretmen adayları tarafından belgesel izlemek görsel yolla öğrenmeyi kolaylaştırır maddesi % 93.8 oranında kabul görmüştür.
- b) Belgeselde görüntüyü, anlatımdan daha etkili bulan öğretmen aday oranı % 90.6 dır.
- c) Tarihi olayların senaryolaştırılmış bir şekilde canlandırmalarla anlatıldığı kurmaca belgesel filmler, öğretmen adaylarının % 72.3'ü tarafından daha ilgi çekici olarak kabul edilmiştir.
- d) Öğretmen adaylarının % 81.7'si belgesel izlemeyi, okul dışı tarih öğretim aracı olarak kabul etmiştir.
- e) Öğretmen adaylarının % 89.5'i belgesel izlemenin tarih dersi için keyif verici bir etkinlik olduğunu kabul etmişlerdir.
- f) Cinsiyete göre, öğretmen adaylarının belgesel destekli tarih öğretimi ile ilgili görüşlerinde anlamlı bir farklılık oluşmadığı tespit edilmiştir.
- g) Öğretmen adaylarının fakültedeki bölümlerine bağlı olarak belgesel destekli tarih öğretimine ilişkin önermeler ile ilgili görüşleri yönünden anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.
- h) Öğretmen adaylarının anne ve baba eğitim düzeyi belgesel destekli tarih öğretimi ile ilgili görüşleri yönünden anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır.

Güven ve Demirel'in 2002-2003 eğitim-öğretim dönemlerinde Atatürk Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Muğla Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mersin Üniversitesi ve Ankara Üniversitesinde tarih bölümünde okuyan öğrenciler arasından random yöntemiyle seçilen toplam 217 öğrencinin katılımı ile yapılan araştırmada tarih bölümünde okuyan öğrencilerin bilgi kaynaklarına ilişkin görüşleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiş ve durum betimlemesi yapılmıştır. Yapılan araştırmanın bazı sonuçları şöyledir:

- a) Öğrencilerin cinsiyetlerine göre, alt problemlere ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı,

- b) Derslerde arşiv malzemesi kullanımı açısından İnönü ile Mersin Üniversitesinin tarih öğrencileri diğer üniversitelerin tarih öğrencilerinden daha düşük bir ortalamaya sahip oldukları,
- c) Öğrencilerin tarih alanıyla ilgili gelişmeleri takip etme noktasında Mersin Üniversitesinde okuyan öğrencilerin diğer üniversite öğrencilerine göre daha düşük ortalamaya sahip oldukları,
- d) Kütüphane kullanımı açısından Trakya ve İnönü Üniversitelerinde okuyan öğrencilerin diğer üniversitelerde okuyan öğrencilere göre daha düşük ortalamaya sahip oldukları gözlenmiştir (2010, s. 145).

Tarih araştırmalarında çok önemli yere sahip olan arşiv belgeleri kullanımı üzerine McCoy (2010, s.55-60) DePaul Üniversitesinde “Chine Missions Project” adıyla 133 öğrenci ile 2002-2008 dönemleri arasında önemli bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu proje kapsamında öğrencilere internet ve bilgisayar olanakları ile birlikte öğrencilerin kullanacağı arşiv merkezlerinin görevlileri ile işbirliği sağlanmıştır. Öğrencilerin proje hakkındaki görüşlerine bakıldığında başlangıçta yoğun ve fazla çalışma şartlarından dolayı öğrencilerin şikayetçi oldukları ve çok sıkıldıkları fakat ilerleyen zamanlarda proje ile bütünleşerek zevk almaya başladıklarını ve önemli deneyim ve beceriler kazandıklarını ifade ettiler. Öğrencilere hazırlanması için verilen çalışma ödevlerini hazırlarken gönüllü olarak projeye katılanların orijinal kaynakları kullanmaya önem verirken, gönülsüz olarak katılanların ise genellikle web ve Wikipedia gibi kaynakları kullandıkları ve ulaştıkları bilgilerin de güvenilir olmaktan uzak olduğu ortaya çıktı. Proje sürecinde bilgi kaynaklarının kullanım seyrine bakıldığında arşiv kaynaklarının kullanımının yıldan yıla sürekli arttığı görülürken diğer kaynakların kullanım oranında düzenli olarak bir artış veya azalmadan bahsedilemez. Proje sonunda öğrencilerin eleştirel düşünme yeteneklerinin geliştiği, bilgi intihallerinin azaldığı, araştırmalara ayrılan sürelerin zamanla kısalarak kaliteli hale geldiği ve öğrencilerin kaynak kullanımında daha bilinçli yapıya sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Web sitelerini değerlendirmek amacıyla 2006-2007 eğitim ve öğretim bahar döneminde Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında yer alan Özel Öğretim Yöntemleri I dersinde bir form oluşturulmuştur. Bu form doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmen adayları bir tarih web sitesini incelemişler ve deneyimlerini sınıftaki arkadaşları ile paylaşmışlardır. Araştırmada öğrencilerin, tarih

derslerinde kendilerine verilen ödevleri hazırlarken internetten edindikleri bilgilerin bazılarının bilimsel geçerlilikten uzak olmasında öğrencilerin bilgi okuryazarlığı ve eleştirel düşünme becerilerindeki eksikliklerinden kaynaklandığına dikkat çekilmektedir. (Demircioğlu, 2011). Ayrıca araştırmada şu önerilere de yer verilmiştir:

- a) Öğrencilere bir bilgi kaynağı olarak internetteki olası problemler hakkında bilgi verilmelidir.
- b) Öğrencilere eleştirel düşünme ve bilgi okuryazarlığı hakkında eğitim verilmelidir.
- c) Tarihsel bilginin niteliği hakkında öğrenciler bilgilendirilmelidir.
- d) Öğrencilere tarih web sitelerinde bulunabilecek olası problemlerin nasıl tespit edilebileceği gösterilmelidir.
- e) Tarih öğretmen adaylarının eğitimi aşmasında tarih web sitelerinin eleştirel bir bakış açısıyla nasıl incelenebileceği aday öğretmenlere öğretilmelidir.
- f) Tarih öğretmenlerine tarih web sitelerinin eleştirel bir bakış açısıyla nasıl incelenebileceği öğretilmelidir.

Konu ile ilgili yapılan bu araştırmalara genel olarak bakıldığında tarih eğitimi açısından bilgi kaynakları ve bilgi merkezlerinin yanında internet ve bilgisayarın önemi giderek artmakta olduğu görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren-örnekleme, verilerin toplanması ve analizi üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma amaçlarına uygun olarak betimleme modeli kullanılmıştır. Betimleme modeli:

“...olayların, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan incelemelerdir. Bunlar nedir? sorusuna cevap bulmaya yöneliktir. Bununla mevcut durumlar, koşullar, özellikler aynen ortaya konmaya çalışılır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedefler” (Kaptan, 1998, s. 59).

Araştırmada kullanılan anket Atatürk Üniversitesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı’ndaki öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmeler sonucunda geliştirilmiştir.

Araştırmanın amacı öğretmen adaylarının bilgi kaynaklarına karşı tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemek olduğundan “...bireyin özelliklerini yeterince standartlaştırılmış sınıflara, cümlelere/ifadelere verdikleri cevaplara bir puan veya bir ölçek konumuna göre özetlemek” olan ölçekleme tekniğinin anlaşılır ve kolay olması sebebiyle likert tipi araştırma anketi kullanılmıştır (Tavşancıl, 2006, s. 110).

Araştırmanın modeli içerisinde cinsiyet, sınıf, yaşanılan coğrafi bölge, anne-baba eğitim durumu, aile bazında aylık gelir, bilgisayara sahip olma, alanında kariyer yapma düşüncesi, AGNO ve öğrenci kulüplerine üyelik durumu ile oluşan bağımsız değişkenlere ve örneklem tarafından hakkında düşüncelerin ifade edildiği internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi, gazete ve kütüphane adlı bağımlı değişkenlere yer verilmiştir.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evreni, Erzurum Atatürk Üniversitesi’nde öğrenim gören tarih öğretmen adaylarından oluşmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği programında 2011- 2012 eğitim-öğretim yılı güz döneminde eğitim gören ve seçkisiz olarak araştırmaya katılan toplam 153 tarih öğretmen adayından oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Bilimsel kimliğe sahip bir araştırma meydana getirebilmek için gerekli verilerin elde edilmesi amacıyla, öncelikle araştırma konusuyla ilgili yerli ve yabancı eserler, araştırmalar, projeler, istatistikler gibi birçok türdeki veri kaynakları özellikle geniş yelpazede imkânlar sunan internet vasıtasıyla birçok veri tabanı taranmış ve önemli verilere ulaşılmıştır.

Veri toplama aracı olarak Tarih Eğitimi Anabilim Dalı'nda görev yapmakta olan öğretim elemanlarının yardımları ve düşünceleri alınarak oluşturulan anket formu kullanılmıştır.

Oluşturulan ilk anket, araştırma kapsamındaki öğretmen adaylarına uygulanmadan önce ön çalışma olarak 30 tarih öğretmen adayına uygulanmıştır. Ön uygulama sonrasında cronbach alpha tekniğiyle anketin güvenilirlik analizi ve gerekli düzenlemeleri yapıldıktan sonra 46 sorudan oluşan ilk anketin soru sayısı 42'ye düşürülmüştür.

Anket genel olarak üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ankete katılanların cinsiyet, sınıf, yaşanan coğrafya, anne-baba eğitim durumu, aile bazında aylık gelir, alanında kariyer yapma düşüncesi, bilgisayara sahip olma durumu, AGNO ve öğrenci kulüplerine üyelik bilgilerini almaya yönelik oluşturulmuştur. İkinci kısım katılımcıların bilgi kaynaklarına ilişkin görüşlerini ifade ettikleri beşli likert türünde (1) hiç katılmıyorum, (2) katılmıyorum, (3) kararsızım, (4) katılıyorum, (5) tamamen katılıyorum şeklinde olmak üzere toplam 42 maddeden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm ise katılımcıların kütüphaneleri ve interneti hangi amaçlar doğrultusunda kullandıklarını ve kütüphaneleri kullanırken ne tür sorunlarla karşılaştıklarını tespit etmeye yönelik yarı kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Birden çok seçeneğin işaretlenebileceği yarı kapalı uçlu soruların yüzdeler oranları, tezin bulgular bölümünde araştırma grubunun seçenekleri işaretleme durumlarına göre hesaplanarak tablolaştırılmıştır.

Araştırma anketi, gerekli izinler alındıktan sonra araştırmacı tarafından öğretmen adaylarına araştırmanın amacı ifade edilerek, gönüllülük esasına göre 153 tarih öğretmen adayına uygulanmıştır.

Tezin verilen süre içerisinde tamamlanması için anket 2011 eğitim yılının güz döneminde yapılmış ve üniversitede ilk eğitim dönemlerinde olan 1. sınıf tarih öğretmen adayları AGNO ve öğrenci kulüplerine üyelik bilgileri alınmayıp, arşiv belgesi ve yüksek lisans-doktora tezi kullanımı boyutlarındaki görüşleri araştırmaya dahil edilmemiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket, araştırma grubuna uygulandıktan sonra cevaplar gözden geçirilmiştir.

Anketlerden elde edilen veriler bilgisayar vasıtasıyla SPSS 16.0'a aktarılmıştır. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda cronbach alpha güvenilirlik katsayısı 0,84 bulunmuştur.

Veriler incelenirken cinsiyet, bilgisayara sahip olma ve öğrenci kulüplerine üyelik değişkenleri için bağımsız örneklem t-testi (independent sample t-test), AGNO, anne-baba eğitim düzeyi, yaşanan coğrafi bölge, aile bazında aylık gelir, kariyer yapma düşüncesi ve sınıf değişkenleri için tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA analizi sonunda anlamlı bir fark bulunmuşsa, bu farklılığın hangi grup veya gruplardan kaynaklandığını ortaya koymak amacıyla LSD Post Hoc testi yapılarak yorumlanmıştır. Verilerin daha iyi anlaşılması için tablolar yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUMLAR

4.1. Araştırma Grubuyla İlgili Genel Bilgiler

Araştırmanın daha anlaşılır olması adına araştırma grubuna ait çeşitli tanımlayıcı bilgiler tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 4.1

Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

	N	%
Bay	85	55,6
Bayan	68	44,4
Toplam	153	100

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi araştırma grubunun çoğunluğunu (% 55,6) baylar oluşturmaktadır.

Tablo 4.2

Araştırma Grubunun Sınıfa Göre Dağılımı

	N	%
1. Sınıf	38	24,8
2.Sınıf	28	18,3
3.Sınıf	23	15,0
4.Sınıf	31	20,3
5.Sınıf	33	21,6
Toplam	153	100

Tablo 4.2’den anlaşılacağı üzere araştırma grubunda birinci sınıf tarih öğretmen adayları en büyük paya (% 24,8) sahiptir.

Tablo 4.3.

Araştırma Grubunun Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

	N	%
Akdeniz Bölgesi	6	3,9
Doğu Anadolu Bölgesi	55	35,9
Ege Bölgesi	15	9,8
Marmara Bölgesi	13	8,5
İç Anadolu Bölgesi	17	11,5
Karadeniz Bölgesi	39	25,5
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	8	5,2
Toplam	153	100

Tablo 4.3'e bakıldığında araştırma grubunun çoğunluk olarak Doğu Anadolu (% 35,9) ve Karadeniz (% 25,5) bölgesindedir.

Tablo 4.4

Araştırma Grubunun Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

	N	%
Okur-Yazar Değil	28	18,3
İlkokul	99	64,7
Ortaokul	19	12,4
Lise	6	3,9
Üniversite	1	0,7
Toplam	153	100

Tablo 4.4'de araştırma grubunun anne eğitim düzeylerinin çoğunluk olarak (% 64,7) ilkokul seviyesinde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5

Araştırma Grubunun Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

	N	%
Okur-Yazar Değil	6	3,9
İlkokul	76	49,7
Ortaokul	32	20,9
Lise	29	19,0
Üniversite	10	6,5
Toplam	153	100

Tablo 4.5'de görüldüğü gibi araştırma grubunun baba eğitim düzeylerinin yaklaşık olarak yarısı (% 49,7) ilkokul seviyesindedir.

Tablo 4.4 ile 4.5 karşılaştırıldığında araştırma grubunun baba eğitim düzeylerinin anne eğitim düzeylerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4.6

Araştırma Grubunun Aile Bazında Aylık Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

	N	%
600 TL'den Az	24	15,7
600-1.199 TL	73	47,7
1.200-1.799 TL	32	20,9
1.800-2.399 TL	14	9,2
2.400-TL ve Üzeri	10	6,5
Toplam	153	100

Tablo 4.6'da araştırma grubunun aile bazında aylık geliri 600-1.199 TL aralığında yoğunlaştığı (% 47,7) görülmektedir.

Tablo 4.7

Araştırma Grubunun Alanında Kariyer Yapma Düşüncesine Göre Dağılımı

	N	%
Evet	69	45,1
Hayır	40	26,1
Bir Fikrim Yok	44	28,8
Toplam	153	100

Tablo 4.7’de araştırma grubunun yoğunluk olarak (% 45,1) alanda kariyer yapma düşüncesinde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.8

Araştırma Grubunun Bilgisayara Sahip Olma Durumuna Göre Dağılımı

	N	%
Var	81	52,9
Yok	72	47,1
Toplam	153	100

Tablo 4.8’de araştırma grubunun devamlı kullanabileceği bilgisayara sahip olma durumlarına bakıldığında oranların yaklaşık olarak yarı yarıya olduğu görülmektedir.

Tablo 4.9

Araştırma grubunun AGNO’ya Göre Dağılımı

	N	%
0-1.99	5	4,3
2.00-2.49	31	27,0
2.50-2.99	47	40,9
3.00-3.49	21	18,3
3.50-4.00	11	9,6
Toplam	115	100

Tablo 4.9’da araştırma grubunun AGNO aralığının 2.50 ile 2.99 değerleri arasında yoğunlaştığı (% 40,9) görülmektedir.

Tablo 4.10

Araştırma Grubunun Üniversite Bünyesindeki Öğrenci Kulüplerine Üye Olma Durumlarına Göre Dağılımı

	N	%
Var	34	29,6
Yok	81	70,4
Toplam	115	100

Tablo 4.10’da araştırma grubunda üniversite bünyesindeki öğrenci kulüplerine üyeliği olmayanların çoğunlukta (% 70,4) olduğu görülmektedir.

4.2. Bulgular

4.2.1. Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre; İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular

Araştırma grubunun cinsiyete göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin puan ortalamaları açısından aralarında fark olup olmadığını saptamak için t-testi uygulanmış ve sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 4.11

Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalaması, Standart Sapması ve t Değeri

		N	\bar{X}	S.S.	t
İnternet	Bay	85	16,2706	2,44651	2,086
	Bayan	68	15,4118	2,63294	
Arşiv Belgesi	Bay	65	14,9538	2,57045	-1,395
	Bayan	50	15,6200	2,49808	
Televizyon	Bay	85	9,4471	2,15752	-1,205
	Bayan	68	9,8676	2,12943	
Tarihi Film/Belgesel	Bay	85	8,5529	1,34966	-,084
	Bayan	68	8,5735	1,66900	
Kütüphane	Bay	85	21,5176	2,94639	-1,276
	Bayan	68	22,1618	3,29001	
Kitap	Bay	85	26,1059	3,81733	,619
	Bayan	68	25,7059	4,15397	
Yüksek Lisans/Doktora Tezi	Bay	65	19,1385	3,64810	-,686
	Bayan	50	19,6600	4,50673	
Dergi	Bay	85	17,1765	4,05374	-1,927
	Bayan	68	18,3676	3,45506	
Gazete	Bay	85	18,6941	2,91557	-1,899
	Bayan	68	19,5588	2,64509	

Tablo 4.11 incelendiğinde araştırma grubunun cinsiyete göre uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi

film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>.05$).

4.2.2. Araştırma Grubunun Sınıfa Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular

Araştırma grubunun sınıfa göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma düzeyini tespit etmek amacıyla ANOVA analizi yapılmış ve sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 4.12

Araştırma Grubunun Sınıfa Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları

Faktörler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
İnternet	Gruplar arası	53,861	4	13,465	2,117
	Grup içi	941,250	148	6,360	
	Toplam	995,111	152		
Arşiv Belgesi	Gruplar arası	24,110	3	8,037	1,244
	Grup içi	717,073	111	6,460	
	Toplam	741,183	114		
Televizyon	Gruplar arası	33,880	4	8,470	1,878
	Grup içi	667,623	148	4,511	
	Toplam	701,503	152		
Tarihi Film/Belgesel	Gruplar arası	13,048	4	3,262	1,478
	Grup içi	326,612	148	2,207	
	Toplam	339,660	152		
Kütüphane	Gruplar arası	32,314	4	8,079	,832
	Grup içi	1437,804	148	9,715	
	Toplam	1470,118	152		
Kitap	Gruplar arası	37,090	4	9,273	,584
	Grup içi	2349,119	148	15,872	
	Toplam	2386,209	152		
Yüksek Lisans/Doktora Tezi	Gruplar arası	20,845	3	6,948	,421
	Grup içi	1833,816	111	16,521	
	Toplam	1854,661	114		

Dergi	Gruplar arası	88,022	4	22,006	1,518
	Grup içi	2145,742	148	14,498	
	Toplam	2233,765	152		
Gazete	Gruplar arası	15,333	4	3,833	,474
	Grup içi	1195,725	148	8,079	
	Toplam	1211,059	152		

Tablo 4.12 incelendiğinde, uygulanan ANOVA analizi sonucunda araştırma grubunun sınıfa göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşler arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir ($p>.05$).

4.2.3. Araştırma Grubunun Yaşamakta Olduğu Coğrafi Bölgeye Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular

Araştırma grubunun yaşamakta olduğu coğrafi bölgeye göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma düzeyini tespit etmek amacıyla ANOVA analizi yapılmış ve sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 4.13

Araştırma Grubunun Yaşadığı Coğrafi Bölgeye Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
İnternet	Gruplar arası	33,871	6	5,645	,857
	Grup içi	961,240	146	6,584	
	Toplam	995,111	152		
Arşiv Belgesi	Gruplar arası	34,488	6	5,748	,878
	Grup içi	706,695	108	6,543	
	Toplam	741,183	114		
Televizyon	Gruplar arası	61,948	6	10,325	2,357*
	Grup içi	639,556	146	4,381	
	Toplam	701,503	152		
	Gruplar arası	4,466	6	,744	,324

Tarihi Film/Belgesel	Grup içi	335,194	146	2,296	
	Toplam	339,660	152		
Kütüphane	Gruplar arası	81,727	6	13,621	1,432
	Grup içi	1388,391	146	9,510	
	Toplam	1470,118	152		
Kitap	Gruplar arası	70,790	6	11,798	,744
	Grup içi	2315,419	146	15,859	
	Toplam	2386,209	152		
Yüksek Lisans/Doktora Tezi	Gruplar arası	74,553	6	12,425	,754
	Grup içi	1780,108	108	16,482	
	Toplam	1854,661	114		
Dergi	Gruplar arası	53,247	6	8,875	,594
	Grup içi	2180,518	146	14,935	
	Toplam	2233,765	152		
Gazete	Gruplar arası	80,952	6	13,492	1,743
	Grup içi	1130,106	146	7,740	
	Toplam	1211,059	152		

* p< .05

Tablo 4.13 incelendiğinde uygulanan ANOVA analizi sonucunda araştırma grubunun yaşadığı coğrafi bölgeye göre internet, arşiv belgesi, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşler arasında anlamlı bir farklılaşma görülmezken ($p>.05$), televizyon boyutunda anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($F=2,357$, $p<.05$).

Yaşanılan coğrafi bölgeye göre televizyon boyutundaki bu farklılaşmanın hangi coğrafi bölgeler arasından kaynaklandığını anlamak amacıyla LSD Post Hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 4.14

Araştırma Grubunun Yaşadığı Coğrafi Bölgeye Göre LSD Post Hoc Testi

	(I) Coğrafi Bölge	(J) Coğrafi Bölge	Ortalama Fark (I-J)
Televizyon	Akdeniz Bölgesi	Ege Bölgesi	2,40000*
		Güneydoğu Anadolu Bölgesi	3,00000**
	Doğu Anadolu Bölgesi	Ege Bölgesi	1,25455*
		Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1,85455*
	Marmara Bölgesi	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2,00000*
	İç Anadolu Bölgesi	Ege Bölgesi	1,69412*
Güneydoğu Anadolu Bölgesi		2,29412*	

* p< .05

** p< .01

Tablo 14 incelendiğinde televizyon boyutunda, Akdeniz Bölgesi lehine olmak üzere Akdeniz Bölgesi ile Ege Bölgesi arasında $p<.05$ ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında $p<.01$; Doğu Anadolu Bölgesi lehine olmak üzere Doğu Anadolu Bölgesi ile Ege Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında $p<.05$; Marmara Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında Marmara Bölgesi lehine $p<.05$; İç Anadolu Bölgesi lehine olmak üzere, İç Anadolu Bölgesi ile Ege Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında $p<.05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

4.2.4. Araştırma Grubunun Anne Eğitim Düzeylerine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular

Araştırma grubunun anne eğitim düzeylerine göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma düzeyini tespit etmek amacıyla ANOVA analizi yapılmış ve sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 4.15

Araştırma Grubunun Anne Eğitim Düzeyine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
İnternet	Gruplar arası	22,642	4	5,661	,861
	Grup içi	972,469	148	6,571	
	Toplam	995,111	152		
Arşiv Belgesi	Gruplar arası	41,667	4	10,417	1,638
	Grup içi	699,516	110	6,359	
	Toplam	741,183	114		
Televizyon	Gruplar arası	18,555	4	4,639	1,005
	Grup içi	682,948	148	4,615	
	Toplam	701,503	152		
Tarihi Film/Belgesel	Gruplar arası	18,368	4	4,592	2,115
	Grup içi	321,292	148	2,171	
	Toplam	339,660	152		
Kütüphane	Gruplar arası	33,950	4	8,488	,875
	Grup içi	1436,168	148	9,704	

	Toplam	1470,118	152		
Kitap	Gruplar arası	42,670	4	10,667	,674
	Grup içi	2343,539	148	15,835	
	Toplam	2386,209	152		
Yüksek Lisans/Doktora Tezi	Gruplar arası	25,482	4	6,371	,383
	Grup içi	1829,178	110	16,629	
	Toplam	1854,661	114		
Dergi	Gruplar arası	5,399	4	1,350	,090
	Grup içi	2228,366	148	15,057	
	Toplam	2233,765	152		
Gazete	Gruplar arası	38,567	4	9,642	1,217
	Grup içi	1172,491	148	7,922	
	Toplam	1211,059	152		

Tablo 4.15 incelendiğinde uygulanan ANOVA analizi sonucunda araştırma grubunun anne eğitim düzeyine göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşler arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir ($p>.05$).

4.2.5. Araştırma Grubunun Baba Eğitim Düzeylerine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular

Araştırma grubunun baba eğitim düzeylerine göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma düzeyini tespit etmek amacıyla ANOVA analizi yapılmış ve sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 4.16

Araştırma Grubunun Baba Eğitim Düzeyine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
İnternet	Gruplar arası	8,442	4	2,110	,317
	Grup içi	986,669	148	6,667	
	Toplam	995,111	152		

Arşiv Belgesi	Gruplar arası	50,830	4	12,707	2,025
	Grup içi	690,353	110	6,276	
	Toplam	741,183	114		
Televizyon	Gruplar arası	4,496	4	1,124	,239
	Grup içi	697,008	148	4,710	
	Toplam	701,503	152		
Tarihi Film/Belgesel	Gruplar arası	6,767	4	1,692	,752
	Grup içi	332,893	148	2,249	
	Toplam	339,660	152		
Kütüphane	Gruplar arası	17,562	4	4,390	,447
	Grup içi	1452,556	148	9,815	
	Toplam	1470,118	152		
Kitap	Gruplar arası	80,409	4	20,102	1,290
	Grup içi	2305,800	148	15,580	
	Toplam	2386,209	152		
Yüksek Lisans/Doktora Tezi	Gruplar arası	60,428	4	15,107	,926
	Grup içi	1794,233	110	16,311	
	Toplam	1854,661	114		
Dergi	Gruplar arası	69,958	4	17,489	1,196
	Grup içi	2163,807	148	14,620	
	Toplam	2233,765	152		
Gazete	Gruplar arası	82,139	4	20,535	2,692*
	Grup içi	1128,920	148	7,628	
	Toplam	1211,059	152		

* $p < .05$

Tablo 4.16 incelendiğinde uygulanan ANOVA analizi sonucunda araştırma grubunun baba eğitim düzeyine göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi ve dergi kullanımına ilişkin görüşler arasında anlamlı bir farklılaşma görülmezken ($p > .05$), gazete boyutunda anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($F = 2,692$, $p < .05$).

Baba eğitim düzeyine göre gazete boyutundaki bu farklılaşmanın hangi eğitim seviyeleri arasından kaynaklandığını anlamak amacıyla LSD Post Hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 4.17

Araştırma Grubunun Baba Eğitim Seviyesine Göre LSD Post Hoc Testi

	(I) Baba Eğitim Düzeyi	(J) Baba Eğitim Düzeyi	Ortalama Fark (I-J)
Gazete	İlkokul	Okur-Yazar Değil	3,53947**
	Ortaokul	Okur-Yazar Değil	2,62500*
	Lise	Okur-Yazar Değil	3,17241*

* p< .05

** p< .01

Tablo 4.17 incelendiğinde gazete boyutunda araştırma grubunun baba eğitim seviyelerinde, okur-yazar olmayanlar aleyhinde olmak üzere ilkokul ile okur-yazar olmayanlar arasında p<.01; ortaokul ile okur-yazar olmayanlar arasında p<.05; lise ile okur-yazar olmayanlar arasında p<.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

4.2.6. Araştırma Grubunun Aylık Aile Gelirlerine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular

Araştırma grubunun aylık aile gelirine göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma düzeyini tespit etmek amacıyla ANOVA analizi yapılmış ve sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 4.18

Araştırma Grubunun Aile Bazında Aylık Gelirine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
İnternet	Gruplar arası	17,060	4	4,265	,645
	Grup içi	978,051	148	6,608	
	Toplam	995,111	152		
Arşiv Belgesi	Gruplar arası	50,752	4	12,688	2,021
	Grup içi	690,430	110	6,277	
	Toplam	741,183	114		
Televizyon	Gruplar arası	13,289	4	3,322	,714
	Grup içi	688,214	148	4,650	
	Toplam	701,503	152		

Tarihi Film/Belgesel	Gruplar arası	4,344	4	1,086	,479
	Grup içi	335,316	148	2,266	
	Toplam	339,660	152		
Kütüphane	Gruplar arası	9,708	4	2,427	,246
	Grup içi	1460,409	148	9,868	
	Toplam	1470,118	152		
Kitap	Gruplar arası	9,393	4	2,348	,146
	Grup içi	2376,816	148	16,060	
	Toplam	2386,209	152		
Yüksek Lisans/Doktora Tezi	Gruplar arası	1,281	4	,320	,019
	Grup içi	1853,380	110	16,849	
	Toplam	1854,661	114		
Dergi	Gruplar arası	122,021	4	30,505	2,138
	Grup içi	2111,744	148	14,269	
	Toplam	2233,765	152		
Gazete	Gruplar arası	23,041	4	5,760	,718
	Grup içi	1188,017	148	8,027	
	Toplam	1211,059	152		

Tablo 4.18 incelendiğinde uygulanan ANOVA analizi sonucunda aile bazında aylık gelire göre araştırma grubunun internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir ($p>.05$).

4.2.7. Araştırma Grubunun Alanında Akademik Kariyer Yapma Düşüncelerine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular

Araştırma grubunun alanında kariyer göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma düzeyini tespit etmek amacıyla ANOVA analizi yapılmış ve sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 4.19

Araştırma Grubunun Alanında Kariyer Yapma Düşüncesine Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
İnternet	Gruplar arası	62,925	2	31,462	5,063**
	Grup içi	932,187	150	6,215	
	Toplam	995,111	152		
Arşiv Belgesi	Gruplar arası	48,038	2	24,019	3,881*
	Grup içi	693,144	112	6,189	
	Toplam	741,183	114		
Televizyon	Gruplar arası	34,291	2	17,146	3,855*
	Grup içi	667,212	150	4,448	
	Toplam	701,503	152		
Tarihi Film/Belgesel	Gruplar arası	8,023	2	4,012	1,815
	Grup içi	331,637	150	2,211	
	Toplam	339,660	152		
Kütüphane	Gruplar arası	136,301	2	68,150	7,664***
	Grup içi	1333,817	150	8,892	
	Toplam	1470,118	152		
Kitap	Gruplar arası	158,908	2	79,454	5,351*
	Grup içi	2227,301	150	14,849	
	Toplam	2386,209	152		
Yüksek Lisans/Doktora Tezi	Gruplar arası	41,908	2	20,954	1,295
	Grup içi	1812,753	112	16,185	
	Toplam	1854,661	114		
Dergi	Gruplar arası	141,379	2	70,689	5,068**
	Grup içi	2092,386	150	13,949	
	Toplam	2233,765	152		
Gazete	Gruplar arası	14,551	2	7,276	,912
	Grup içi	1196,508	150	7,977	
	Toplam	1211,059	152		

* p< .05

** p< .01

*** p< .001

Tablo 4.19 incelendiğinde uygulanan ANOVA analizi sonucunda alanında kariyer yapma düşüncesine göre araştırma grubunun internet (F=5,063 p<.01), arşiv belgesi (F=3,881, p< .05), televizyon (F=3,855, p< .05), kütüphane (F=7,664, p< .001),

kitap ($F=5,351$, $p < .05$) ve dergi ($F=5,068$, $p < .01$) kullanımına görüşleri arasında bir farklılaşma görülürken, tarihi film/belgesel, yüksek lisans/doktora tezi ve gazete kullanımına ilişkin görüşler arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir ($p > .05$).

Alanında kariyer yapma düşüncesine göre internet, arşiv belgesi, televizyon, kütüphane, kitap ve dergi kullanımına ilişkin bu farklılaşmanın hangi gruplar arasından kaynaklandığını anlamak amacıyla LSD Post Hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 4.20

Araştırma Grubunun Alanında Kariyer Yapma Düşüncesine Göre LSD Post Hoc Testi

	(I) Kariyer	(J) Kariyer	Ortalama Fark (I-J)
İnternet	Evet	Hayır	1,45471**
		Bir Fikrim Yok	1,07971*
Arşiv Belgesi	Evet	Hayır	1,18182*
		Bir Fikrim Yok	1,41176*
Televizyon	Evet	Hayır	1,06993*
		Bir Fikrim Yok	,80402*
Kütüphane	Evet	Hayır	2,01558***
		Bir Fikrim Yok	1,77240**
Kitap	Evet	Hayır	2,45652**
		Bir Fikrim Yok	2,18913**
Dergi	Evet	Hayır	2,18913**
		Bir Fikrim Yok	1,60277*

* $p < .05$

** $p < .01$

*** $p < .001$

Tablo 4.20 incelendiğinde araştırma grubunun alanında kariyer yapma düşüncesine göre internet kullanımında cevabı evet olanlarla hayır olanlar arasında $p < .01$, evet ile bir fikrim yok diyenler arasında $p < .05$; arşiv belgesi kullanımında cevabı evet olanlarla hayır olanlar arasında $p < .05$, evet ile bir fikrim yok diyenler arasında $p < .05$; televizyon kullanımında cevabı evet olanlarla hayır olanlar arasında $p < .05$, evet ile bir fikrim yok diyenler arasında $p < .05$; kütüphane kullanımında cevabı evet olanlarla hayır olanlar arasında $p < .001$, evet ile bir fikrim yok diyenler arasında $p < .01$; kitap kullanımında cevabı evet olanlarla hayır olanlar arasında $p < .01$; dergi boyutunda cevabı evet olanlarla hayır olanlar arasında $p < .01$, evet ile bir fikrim yok diyenler arasında $p < .05$ önem düzeyinde görüşlerde cevabı evet olanlar lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

4.2.8. Araştırma Grubunun Bilgisayara Sahip Olma Durumlarına Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi Ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular

Araştırma grubunun bilgisayara sahip olma durumlarına göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin puan ortalamaları açısından aralarında fark olup olmadığını saptamak için t-testi uygulanmış ve sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 4.21

Araştırma Grubunun Devamlı Kullanabileceği Bilgisayara Sahip Olma Durumlarına Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalaması, Standart sapması ve t Değeri

		N	\bar{X}	S.S.	t
İnternet	Var	81	16,5309	2,35630	3,404
	Yok	72	15,1667	2,60011	
Arşiv Belgesi	Var	70	15,4714	2,63049	1,198
	Yok	45	14,8889	2,40475	
Televizyon	Var	81	9,7778	2,13307	,877
	Yok	72	9,4722	2,16874	
Tarihi Film/Belgesel	Var	81	8,5062	1,61341	-,490
	Yok	72	8,6250	1,35769	
Kütüphane	Var	81	21,9259	3,21239	,513
	Yok	72	21,6667	3,00703	
Kitap	Var	81	25,9753	4,26607	,156
	Yok	72	25,8750	3,61895	
Yüksek Lisans/Doktora Tezi	Var	70	19,8143	3,83460	1,497
	Yok	45	18,6667	4,27466	
Dergi	Var	81	18,0247	3,61239	1,092
	Yok	72	17,3472	4,06344	
Gazete	Var	81	19,3210	2,74694	1,128
	Yok	72	18,8056	2,90041	

Tablo 4.21 incelendiğinde uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda araştırma grubunun devamlı kullanabileceği bilgisayara sahip olma durumlarına göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek

lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>.05$).

4.2.9. Araştırma Grubunun Sahip Oldukları AGNO'ya Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi Ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular

Araştırma grubunun sahip oldukları AGNO'ya göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma düzeyini tespit etmek amacıyla ANOVA analizi yapılmış ve sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 4.22

Araştırma Grubunun AGNO'ya Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşma İle İlgili ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
İnternet	Gruplar arası	31,414	4	7,854	1,271
	Grup içi	679,577	110	6,178	
	Toplam	710,991	114		
Arşiv Belgesi	Gruplar arası	41,147	4	10,287	1,616
	Grup içi	700,036	110	6,364	
	Toplam	741,183	114		
Televizyon	Gruplar arası	13,494	4	3,373	,679
	Grup içi	546,680	110	4,970	
	Toplam	560,174	114		
Tarihi Film/Belgesel	Gruplar arası	13,596	4	3,399	1,334
	Grup içi	280,195	110	2,547	
	Toplam	293,791	114		
Kütüphane	Gruplar arası	11,715	4	2,929	,281
	Grup içi	1146,233	110	10,420	
	Toplam	1157,948	114		
Kitap	Gruplar arası	228,712	4	57,178	4,452**
	Grup içi	1412,818	110	12,844	
	Toplam	1641,530	114		
Yüksek Lisans/Doktora Tezi	Gruplar arası	175,894	4	43,974	2,881*
	Grup içi	1678,767	110	15,262	
	Toplam	1854,661	114		

Dergi	Gruplar arası	43,748	4	10,937	,991
	Grup içi	1213,383	110	11,031	
	Toplam	1257,130	114		
Gazete	Gruplar arası	26,275	4	6,569	,811
	Grup içi	890,855	110	8,099	
	Toplam	917,130	114		

* p< .05

** p< .01

Tablo 4.22 incelendiğinde uygulanan ANOVA analizi sonucunda araştırma grubunun AGNO'ya göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılaşma görülmezken ($p>.05$), kitap ($F=4,452$, $p<.01$) ve yüksek lisans/doktora tezi ($F=2,881$, $p<.05$) kullanımında görüşleri arasında anlamlı bir farklılaşma görülmektedir.

AGNO'ya göre kitap ve yüksek lisans/doktora tezi boyutlarındaki bu farklılaşmanın hangi gruplar arasından kaynaklandığını anlamak amacıyla LSD Post Hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 4.23

Araştırma Grubunun AGNO'ya Göre LSD Post Hoc Testi

	(I) AGNO	(J) AGNO	Ortalama Fark (I-J)
Kitap	2.00-2.49	0-1.99	6,76129***
	2.50-2.99	0-1.99	6,91915***
	3.00-3.49	0-1.99	6,26667***
	3.50-4.00	0-1.99	7,23636***
Yüksek Lisans/Doktora Tezi		0-1.99	5,41818*
	3.50-4.00	2.00-2.49	4,33431**
		2.50-2.99	3,37137*
		3.00-3.49	3,67532*

* p< .05

** p< .01

*** p< .001

Tablo 4.23 incelendiğinde kitap kullanımında AGNO'su 0-1.99 aralığında olanlar aleyhinde olmak üzere, AGNO'su 2.00-2.49, 2.50-2.99, 3.00-3.49 ve 3.50-4.00 aralığında olanlarla AGNO'su 0-1.99 aralığında olanlar arasında $p<.001$; yüksek lisans/doktora tezi kullanımında AGNO'su 3.50-4.00 aralığında olanlar lehine AGNO'su 3.50-4.00 aralığında olanlarla 0-1.99 aralığında olanlar arasında $p<.05$, 3.50-4.00 aralığında olanlarla 2.00-2.49 aralığında olanlar arasında $p<.01$, 3.50-4.00 aralığında olanlarla 2.50-2.99 aralığında olanlar arasında $p<.05$, 3.50-4.00 aralığında

olanlarla 3.00-3.49 aralığında olanlar arasında $p < .05$ önem düzeyinde görüşlerde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

4.2.10. Araştırma Grubunun Öğrenci Kulüplerine Üye Olma Durumlarına Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına Yönelik Görüşleri İle İlgili Bulgular

Araştırma grubunun öğrenci kulüplerine üye olma durumlarına göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin puan ortalamaları açısından aralarında fark olup olmadığını saptamak için t-testi uygulanmış ve sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 2.24

Araştırma Grubunun Öğrenci Kulüplerine Üye Olma Durumlarına Göre İnternet, Arşiv Belgesi, Televizyon, Tarihi Film/Belgesel, Kütüphane, Kitap, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Dergi ve Gazete Kullanımına İlişkin Toplam Puan Ortalaması, Standart Sapması ve t Değeri

		N	\bar{X}	S.S.	t
İnternet	Evet	34	16,3529	2,34692	,957
	Hayır	81	15,8642	2,55809	
Arşiv Belgesi	Evet	34	15,5294	2,27283	,778
	Hayır	81	15,1235	2,66169	
Televizyon	Evet	34	9,7059	2,27675	-,104
	Hayır	81	9,7531	2,20528	
Tarihi Film/Belgesel	Evet	34	8,3824	1,45674	-,114
	Hayır	81	8,4198	1,67231	
Kütüphane	Evet	34	21,9118	2,84304	,451
	Hayır	81	21,6173	3,33380	
Kitap	Evet	34	26,7353	2,83173	1,563
	Hayır	81	25,5309	4,09599	
Yüksek Lisans/Doktora Tezi	Evet	34	19,4706	4,01690	,181
	Hayır	81	19,3210	4,06456	
Dergi	Evet	34	18,3235	3,55665	,493
	Hayır	81	17,9877	3,23455	
Gazete	Evet	34	18,4118	2,76469	-1,231
	Hayır	81	19,1235	2,85650	

Tablo 4.24 incelendiğinde uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda araştırma grubunun öğrenci kulüplerine üye olma durumlarına göre internet, arşiv

belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşler arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>.05$).

4.2.11. Araştırma Grubunun Kütüphane Kullanımı İle İlgili Bulgular

Önemli bilgi merkezlerinden olan kütüphanelerin kullanımı ile ilgili olarak araştırma grubunun kütüphaneleri hangi amaçla ve oranda kullandıkları, kütüphaneleri kullanırken hangi tür sorunla ne oranda karşılaştıkları tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 4.25

Araştırma Grubunun Kütüphaneleri Çeşitli Amaçlar Doğrultusunda Kullanım Oranları

	Bay (%)	Bayan (%)	Genel (%)
Gazete okumak.	2,3	2,9	2,6
Nadir/yazma eserlerden ve arşivsel belgelerden yararlanmak.	39,5	35,8	37,9
Kitap okumak	53,4	44,7	49,6
Araştırma yapmak	91,8	80,5	86,9
Boş vakit geçirmek	12,7	5,9	9,8
Sınavlara hazırlanmak	39,5	38,8	39,2
Dergi okumak	10,4	5,9	8,4
İnternet imkanlarından faydalanmak	12,7	4,4	9,1

Tablo 4.25 incelendiğinde araştırma grubu genel bazda kütüphaneyi araştırma yapmak amacıyla yüksek oranda (% 86,9) kullanırken gazete (% 2,6) ve dergi (% 8,4) türündeki bilgi kaynaklarından faydalanmak amacıyla düşük oranda kullandığı görülmektedir. Ayrıca kitap okumak amacıyla araştırma grubunun yarısı (% 49,6) kütüphaneleri kullandıkları anlaşılmaktadır.

Araştırma grubunun kütüphaneleri kullanım oranlarına bakıldığında bayların bayanlara oranla sunulan imkânlardan daha fazla oranda faydalandıkları görülmektedir.

Tablo 4.26

Araştırma Grubunun Kütüphane Kullanımında Sorunlarla Karşılaşma Oranları

	Bay (%)	Bayan (%)	Genel (%)
Kartlı katalog taraması yapamıyorum.	8,1	5,9	7,1
Tespit ettiğim kitabı raflarda bulamıyorum.	69,76	58,2	64,7
Tez, dergi ve bazı kitapları ödünç alamıyorum.	32,5	31,3	32,0
Ödünç kitap alabilme sayısı (3) yeterli olmuyor.	45,3	46,2	45,7
Kütüphane otomasyonundan kaynak araması yapamıyorum.	13,9	14,9	14,3
Kütüphanelerimiz yeterli derecede kaynağa sahip değil.	12,7	7,4	10,4
Diğer	5,8	1,4	3,9

Tablo 4.26'ya göre araştırma grubunun kütüphaneleri kullanılırken tespit ettikleri kitapları raflarda bulamaması genel bazda yüksek oranda (% 64,7) karşılaşılan sorunlardandır. Kütüphanelerden ödünç kitap alabilme sayısını genel bazda araştırma grubunun yarısına yakını (% 45,7) yetersiz görmektedir.

Kütüphane kullanımında karşılaşılan sorunlarda cinsiyete göre yüksek oranda bir farklılık göstermemektedir.

4.2.12. Araştırma Grubunun İnternet Kullanımı İle İlgili Bulgular

Günümüzün önemli bilgi kaynaklarından olan internetin çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanım oranları tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 4.27

Araştırma Grubunun İnternet İmkânlarından Faydalanma Oranları

	Bay (%)	Bayan (%)	Genel (%)
Müzik dinleme.	67,4	40,2	55,5
Yazılım indirme.	39,5	17,9	30,0
Sohbet (chat) etme.	53,4	25,3	41,1
Ödev/araştırma yapma.	90,6	77,6	84,9
Sosyal paylaşım ağlarını kullanma.	66,2	46,2	57,5
Video izleme.	69,7	46,2	59,4
E-dergi okuma.	19,7	10,4	15,6
Oyun oynama.	41,8	19,4	32,0
Haber okuma.	74,4	49,2	63,3
Uzaktan eğitim ortamı olarak kullanma.	18,6	17,9	18,3
E-gazete okuma.	39,5	20,8	31,3
Film/belgesel izleme.	67,4	56,7	62,7
E-sözlük kullanma.	33,7	23,8	29,4
E-posta.	45,3	32,8	39,8
E-kitap/ansiklopedi okuma.	29,0	20,8	25,4

Tablo 4.27 incelendiğinde araştırma grubunun genel bazda interneti ödev/araştırma yapmak (% 84,9), haber okumak (% 63,3) ve film/belgesel seyretmek (62,7) için kullanım oranlarının diğer kullanım oranlarına göre daha yüksektir.

Araştırma grubunun e-dergi (% 15,6), e-kitap/ansiklopedi okuma (% 25,4) ve uzaktan eğitim ortamı olarak kullanma (% 18,3) oranları diğer kullanım oranlarına göre en düşük oranlı üç kullanım alanıdır.

Bayların bayanlara göre internet imkânlarının tümünde daha fazla oranda faydalandıkları görülmektedir.

4.3. Yorumlar

Araştırma grubunu oluşturan tarih öğretmen adaylarının, internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanmaya yönelik görüşlerinin cinsiyet, sınıf, yaşanan coğrafya, anne-baba eğitim durumu, aile bazında aylık gelir, alanında kariyer yapma düşüncesi, bilgisayara sahip olma, AGNO ve öğrenci kulüplerine üyelik değişkenlerine göre incelemek amacıyla yapılan testler sonucunda bazı yorumlar yapmak mümkündür.

Araştırma grubunun cinsiyete göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu sonucun Güven ve Demirel (2010) tarafından yapılan çalışma sonucuyla örtüşmesi, cinsiyetin bilgi kaynağı ve kütüphane kullanımını etkileyen bir etmen olmadığı kanısını güçlendirmektedir.

Araştırma grubunun sınıfa göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin anlamlı bir farklılık görülmemesi, bir bakıma her sınıf seviyesinde bilgi kaynaklarının ve kütüphanelerin önemli olduğu bilincinin var olduğunun bir ifadesi olabilir.

Araştırma grubunun yaşamakta olduğu coğrafi bölgeye göre yapılan ANOVA analizi sonucunda, televizyon boyutu haricinde diğer boyutlarda bir anlamlı farklılaşma görülmemiştir. Bu duruma bağlı olarak yaşanan coğrafyanın televizyon boyutu dışında bilgi kaynağı ve kütüphane kullanımına etki eden bir faktör olmadığı söylenebilir.

Aile bazında aylık gelire göre yapılan ANOVA analizi sonucunda, tüm araştırma boyutlarında anlamlı bir farklılaşmanın bulunmamasında, bilgi kaynaklarına ulaşmada örneklem grubuna verilen kütüphane, bilgisayar ve internet hizmetlerinin etkili olduğu söylenebilir.

Araştırma grubunun alanında kariyer yapma düşüncesine göre yapılan ANOVA analizi sonucunda internet, arşiv belgesi, televizyon, kütüphane, kitap ve dergi boyutlarında alanında kariyer yapma düşüncesinde olanlar lehine anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Bu farklılaşma, alanında kariyer yapma düşüncesinde olanların bu düşüncede olmayanlara ve bir fikri bulunmayanlara göre ileriye dönük planlarını daha yüksek seviyede tutmaları, bilgi kaynaklarını ve kütüphaneyi daha bilinçli ve

önemseyerek kullanmasına yol açtığı söylenebilir. Bu bağlamda hedeflerin erkenden belirlenmesi, eğitim sürecini olumlu yönde etkilediği görülmektedir.

Araştırma grubunun, devamlı kullanabileceği bir bilgisayara sahip olma durumlarına göre uygulanan t-testi sonucunda, araştırma boyutlarında görüşlerde anlamlı bir farklılığın bulunmaması, üniversitelerin sağladığı bilgisayar hizmetlerinin bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olmuş olabilir.

Araştırma grubunun sahip oldukları AGNO'ya göre yapılan ANOVA analizi sonucunda, kitap ve yüksek lisans/doktora tezi kullanımına ilişkin görüşlerde, anlamlı bir farklılaşmanın görülmesi, AGNO'yu yüksek tutmanın, kitap ve yüksek lisans/doktora tezi kullanımına etki eden bir faktör olduğu söylenebilir.

Araştırma grubunun öğrenci kulüplerine üye olma durumlarına göre uygulanan t-testi sonucunda görüşlerde anlamlı bir farklılığın bulunmaması öğrenci kulüplerine üye olmanın araştırma boyutlarını etkileyebilecek derecede bir etmen olmadığı anlaşılmaktadır.

Örnekleme grubunun kütüphaneyi araştırma yapmak, kitap okumak, sınavlara hazırlanmak, nadir/yazma eserlerden ve arşivsel belgelerden yararlanmak amacıyla yüksek oranda kullanması, kütüphanelerin bilgi kaynaklarının çeşitliliği ve niceliği açısından zengin oldukları sonucu çıkarılabilir. Bu sonuçla birlikte Toner (1993), Hunter (1998), Delgadillo ve Lynch (1999) tarafından yapılan çalışmalarda, kütüphaneler ile işbirliği yapılarak çalışmaların yürütülmesi, kütüphanelerin önemli bir konumda olduğu olgusunu pekiştirmektedir.

Araştırma grubunun kütüphaneleri, gazete ve dergi okumak ve internet imkânlarından faydalanmak amacıyla oldukça düşük seviyede tercih etmesi, araştırma grubunun bu tür ihtiyaçlarını kütüphane dışında kişisel bilgisayarlar, bilgisayar laboratuvarları gibi yollarla karşıladıkları söylenebilir.

Örnekleme grubunun kütüphaneleri kullanılırken, tespit ettikleri kitapları raflarda bulamama; tez, dergi ve bazı kitapları ödünç alamama ve ödünç kitap alabilme sayısının (3) yeterli olmaması sorunuyla yüksek oranda karşılaşması, bu konularda birtakım değişikliklere gidilmesi ve kütüphanelerdeki kitapların kullanımına ilişkin kurallara uyma noktasında, daha dikkatli olunması gerektiği sonuçları çıkarılabilir.

Araştırma grubunun interneti, ödev/araştırma yapmak ve eğlence yönü de olan müzik dinleme, sosyal paylaşım ağlarını kullanma, video ve film/belgesel izleme

amacıyla yoğun olarak kullanılması, internetin, önemli bilgi kaynağı ve sosyal etkinlik aracı olarak, araştırma grubu tarafından kullanıldığı söylenebilir. İnternetin araştırma yapmak için yüksek oranda kullanımı, Oral (2004) ve Demiralay (2008) tarafından öğretmen adayları ile yapılan çalışma sonuçları ile aynı yönde oluşu internetin önemini pekiştirmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma grubunu oluşturan tarih öğretmen adaylarının internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin boyutlar; cinsiyet, sınıf, yaşanan coğrafya, anne-baba eğitim durumu, aile bazında aylık gelir, alanında kariyer yapma düşüncesi, bilgisayara sahip olma, AGNO ve öğrenci kulüplerine üyelik değişkenleri açısından incelenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda sonuç ve farklı alanlara yönelik öneriler getirilmiştir.

5.1. Sonuçlar

- a) Cinsiyete göre araştırma grubunun internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.
- b) Sınıf düzeyine göre araştırma grubunun internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.
- c) Araştırma grubunun yaşamakta olduğu coğrafi bölgeye göre internet, arşiv belgesi, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılaşma görülmezken sadece televizyon boyutunda Akdeniz Bölgesi ile Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında Akdeniz Bölgesi lehine; Doğu Anadolu Bölgesi ile Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında Ege Bölgesi lehine; Marmara Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında Marmara Bölgesi lehine; İç Anadolu Bölgesi ile Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında İç Anadolu Bölgesi lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.
- d) Araştırma grubunun anne eğitim düzeyine göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin anlamlı bir farklılık görülmemiştir.
- e) Baba eğitim düzeyine göre araştırma grubunun internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi

ve dergi kullanımına ilişkin anlamlı bir farklılık görülmezken, gazete boyutunda ilkokul ile okur-yazar olmayanlar arasında ilkokul lehine; ortaokul ile okur-yazar olmayanlar arasında ortaokul lehine; lise ile okur-yazar olmayanlar arasında lise lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür.

- f) Aile bazında aylık gelire göre araştırma grubunun internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.
- g) Araştırma grubunun alanında kariyer yapma düşüncesi değişkenine göre yapılan testlerde tarihi film/belgesel, yüksek lisans/doktora tezi ve gazete kullanımına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılaşma görülmezken, internet, arşiv belgesi, televizyon, kütüphane ve dergi kullanımında alanında kariyer yapma sorusuna cevabı evet olanlarla cevabı hayır ve bir fikrim yok olanlar arasında ve kitap kullanımında cevabı evet olanlarla cevabı hayır olanlar arasında cevabı evet olanlar lehine görüşlerde anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.
- h) Araştırma grubunun bilgisayara sahip olma durumlarına göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap, yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir.
- i) Araştırma grubunun AGNO'ya göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, dergi ve gazete kullanımına ilişkin anlamlı bir farklılaşma görülmezken, kitap kullanımında AGNO'su 2.00-2.49, 2.50-2.99, 3.00-3.49, 3.50-4.00 aralığında olanlarla AGNO'su 0-1.99 aralığında olanlar arasında AGNO'su 2.00-2.49, 2.50-2.99, 3.00-3.49, 3.50-4.00 aralığında olanlar lehine ve yüksek lisans/doktora tezi kullanımında AGNO'su 3.50-4.00 aralığında olanlarla 0-1.99, 2.00-2.49, 2.50-2.99, 3.00-3.49 aralığında olanlar arasında AGNO'su 3.50-4.00 aralığında olanlar lehine görüşlerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.
- j) Araştırma grubunun öğrenci kulüplerine üye olma durumlarına göre internet, arşiv belgesi, televizyon, tarihi film/belgesel, kütüphane, kitap,

yüksek lisans/doktora tezi, dergi ve gazete kullanımına ilişkin anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

- k) Araştırma grubunun genel bazda kütüphaneyi araştırma yapmak amacıyla yüksek oranda (% 86,9) kullanmaktadır.
- l) Araştırma grubunun genel bazda kütüphaneyi gazete (% 2,6) ve dergi (% 8,4) türündeki bilgi kaynaklarından faydalanmak amacıyla kullanım oranları oldukça düşük seviyede olduğu ve kütüphanelerin kitap okumak amacıyla araştırma grubunun yarısı tarafından kullanıldığı belirlenmiştir.
- m) Araştırma grubunun kütüphaneleri kullanım oranları incelendiğinde bayların bayanlara oranla sunulan imkânlardan daha fazla oranda faydalandıkları görülmüştür.
- n) Araştırma grubunun kütüphaneleri kullanılırken tespit ettikleri kitapları raflarda bulamama sorunuyla genel bazda % 64,7 oranında karşılaştığı saptanmıştır.
- o) Kütüphanelerden ödünç kitap alabilme sayısının (3) genel bazda araştırma grubu tarafından % 45,7 oranında yetersiz görülmektedir.
- p) Kütüphane kullanımında karşılaşılan sorunlarda cinsiyete göre yüksek oranda bir farklılık tespit edilmemiştir.
- q) Araştırma grubu genel bazda interneti ödev/araştırma yapmak için % 84,9 haber okumak için % 63,3 ve film/belgesel seyretmek için % 62,7 oranında kullandığı belirlenmiştir.
- r) Araştırma grubu genel bazda e-dergi için % 15,6 e-kitap/ansiklopedi okumak için % 25,4 ve uzaktan eğitim ortamı olarak % 18,3 oranında interneti kullanmaktadır.
- s) Araştırma grubu tarafından yazılım indirme, sohbet (chat) etme, ödev/araştırma yapma, sosyal paylaşım ağlarını kullanma, video izleme. e-dergi okuma, oyun oynama, haber okuma, uzaktan eğitim ortamı olarak kullanma, e-gazete okuma, film/belgesel izleme, e-sözlük kullanma, e-posta, e-kitap/ansiklopedi okuma amacıyla interneti kullanım oranları incelendiğinde bayların bayanlara göre internet imkânlarının tümünde daha fazla oranda faydalandıkları tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

- a) İnterneti ve bilgi kaynaklarını daha verimli bir şekilde kullanabilme adına, üniversiteler tarafından öğrencilere kişisel olarak kullanabilecekleri bilgisayarlar edindirmeye yönelik çalışmalar yürütülebilir.
- b) Tarih öğretmen adaylarına eğitim sürecinde, güncel olarak hangi tür bilgi kaynağına ne şekilde ve nerelerden ulaşabileceğine dair dersler verilebilir.
- c) Tarih disiplini açısından önemli bir bilgi kaynağı olan arşiv belgelerinin kullanımına yönelik öğrencilerin deneyim sahibi olmalarını sağlamak amacıyla arşiv merkezleri, özel koleksiyonlara sahip kütüphaneler gibi kuruluşlarla, McCoy'un (2010) DePaul Üniversitesinde "Chine Missions Project" adıyla gerçekleştirdiği proje gibi ortak projeler yürütülebilir. Bu projeler kapsamında Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ile üniversiteler arasında yapılacak bir protokolle üniversite öğrencileri için Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü bünyesinde uygulamalı olarak arşiv belgesi kullanımı eğitimi veren bir birim oluşturulabilir. Bu birim içerisinde öğrencilere arşiv merkezlerini tanıtmaya, çeşitli arşiv belgelerini tanıma, arşiv belgelerini okuma ve değerlendirme eğitimleri verilebilir.
- d) Tarih öğretmen adaylarının televizyon programı, tarihi film/belgesel gibi kaynakları doğru ve gerçekçi bir şekilde değerlendirilebilmesi için öğrencilere uygulamalı olarak medya okur-yazarlığı dersleri verilebilir.
- e) Tarih öğretmen adaylarına ders konuları ile alakalı olarak makale, seminer, araştırma gibi çalışmalar yaptırılarak, bilimsel dergilerin ve yüksek lisans/doktora tezlerinin kullanımı konusunda deneyim kazandırılabilir.
- f) Tarih öğretmen adaylarının bilgi kaynaklarını zaman kaybına uğramaksızın etkili bir şekilde kullanabilmesine yönelik, tarihi konularla ilgili olarak uygulamalı bilgi okuryazarlığı dersleri verilebilir.
- g) Önemli bilgi merkezlerinden olan kütüphanelerin tarih öğretmen adayları tarafından bilinçli bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla tarih öğretmen adaylarına kütüphane kullanımıyla ilgili dersler veya seminerler verilebilir.

- h) Tarih öğretmen adaylarının kendi alanlarıyla alakalı olan dünyadaki bilimsel gelişmeleri takip edebilmelerini sağlamak amacıyla, yabancı dil eğitimi alanında (İngilizce, Almanca, Fransızca gibi dillerde) kurs, ders, seminer gibi eğitim faaliyetleri gerçekleştirilebilir.
- i) Tarih öğretmen adaylarının faydalanması amacıyla özellikle tarih eğitimi alanında yayımlanan yabancı dillerdeki bilimsel dergilerin Türkçeye tercüme edilmesi için eğitim fakülteleri bünyesinde tercüme birimleri oluşturulabilir.
- j) Araştırmacılar tarafından okunmuş ve tasnifi yapılmış Osmanlıca belgelerin yazılı çevirileri üniversiteler arasında oluşturulan ortak bir veri tabanına aktararak araştırmacıların bu belgelerden faydalanması sağlanabilir.
- k) Eğitim fakültelerinde eğitim gören tarih öğretmen adaylarına çeşitli tarih konularıyla ilgili olarak seminer, tartışma, münazara, belgesel, film gibi çalışmalar yaptırılarak bu çalışmaların videoları sosyal medyada paylaşılıp bu çalışmalar hakkındaki dönütler doğrultusunda tarih öğretmen adaylarının mesleki becerilerini geliştirmeleri sağlanabilir.
- l) ABD Kongre Kütüphanesi bünyesinde yürütülen Amerikan Hafızası Projesi ile doküman, gazete makalesi, yazma, nadir eser, kitap, görüntü, harita, karikatür, film, fotoğraf, ses ve müzik kayıtlarından oluşan 10.5 milyon birinci elden tarihsel kaynağın, dijital ortama aktarılarak oluşturulan arşivin, bir arama motoru ile kullanıma açılmasını içeren bu projeye (Ata, 2011, s.264) benzer projeler ülkemizdeki kütüphanelerde de gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Ajdukiewicz, K. (2010). *Felsefeye giriş*. (Çev. A. Cevizci). İstanbul: Say Yayınları.
- Akgöbek, Ö. (2004). *Temel bilgi teknolojileri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2001). Öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 81-88.
- Al, H. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Akademik yazım kuralları*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı Yayınları.
- Anameriç, H. (2008). *Türkiye’de çağdaşlaşma sürecinde bilginin toplumsallaşması ve bilgi merkezleri*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ANKOS Web: www.ankos.gen.tr/genel/genel-bilgi-168 adresinden 26 Aralık 2011’de alınmıştır.
- Arıkan, A. (2006). *Bilgi erişim sistemleri*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Ata, B. (2011). Sosyal bilgiler eğitiminde iyi bir örnek: ABD Kongre Kütüphanesinin Amerikan Hafıza Projesi. *Türk Kütüphaneciliği* 25 (2), 261-270.
- Atav, E., Akkoyunlu, B. ve Sağlam, N. (2006). Öğretmen adaylarının internete erişim olanakları ve kullanım amaçları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 37-44.
- Atılgan, D. (1995). Türkiye’de kütüphaneciliğin gelişimi, *Türk Kütüphaneciliği*, 9 (1), 10-20.
- Atılgan, D. (2008). Türkiye’de üniversite kütüphanelerinin tarihi. *Türk Kütüphaneciliği*, 22 (4), 451-458.
- Avery, R., Bezbez, S., Edmonds, A. G. ve Yaylalı, M. (Ed.). (1975). *Redhouse Sözlüğü*. İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- Aydın, M. (2004). *Bilgi sosyolojisi*. İstanbul: Açılımkitap Yayınları.
- Ayfer, C. U. (1995). *Kim korkar hain bilgisayardan?*. İstanbul: Pusula Yayıncılık.
- Badke, W. (2010). Foundations of information literacy: Learning from Paul Zurkowski. *Online*, 34 (1), 48-51. Web: www.acsu.buffalo.edu/~mu1/MLIS%20Spring%202011/LIS%20505/Assignment%20233%20Information%20Literacy/Research/Foundations%20of%20Information%20Literacy.pdf adresinden 2 Kasım 2011’de alınmıştır.
- Bernheim, E. (1936). *Tarih ilmine giriş*. (Çev. Ş. Akkaya). İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Devlet Basımevi.
- Binark, İ. (1978). Arşiv hakkında ön bilgiler, ülkemizdeki arşiv çalışmaları, Arşiv meselelerimiz ve çözüm teklifleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 27 (2), 69-87.

- Birinci, H. G. (2006). *Tarih alanındaki kullanıcıların bilgi gereksinimleri ve bilgi kullanım özellikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Blanck, H. (2000). *Antikçağda kitap*. (Çev. Z. A. Yılmaz). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. (Eserin orijinali 1992’de yayınlandı).
- Bloom, J. M. (2003). *Kâğıda işlenen uygarlık: kâğıdın tarihi ve İslam dünyasına etkisi*. (Çev. Z. Kılıç). İstanbul: Kitap Yayınevi. (Eserin orijinali 2001’de yayınlandı).
- Bordwell, D. ve Thompson, K. (2009). *Film sanatı*. (Çev. E. Yılmaz ve S. Onat). Ankara: De Ki Yayınları.
- Bozkaya, M. (2006). Televizyonun uzaktan eğitimde kullanımı. *Selçuk İletişim*, 4 (3), 146-158.
- Burke, P. (2008). *Bilginin toplumsal tarihi*. (Çev. M. Tunçay). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. (Eserin orijinali 2000’de yayınlandı).
- Büyükkantarcioglu, N. (2006). Bilgi toplumu oluşturma bağlamında Türk Edebiyatı dersleri üzerine düşünceler, *Milli Eğitim*, 169, 119-131.
- Cevizci, A. (2002). *Felsefe sözlüğü*. (Beşinci Baskı). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çakaroz, E. (2008). *Belgesel sinemanın tarihsel süreç içinde geçirdiği değişim ve bu değişimin sonucu olarak televizyondaki belgesele dayalı melez program türleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Çakın, İ. (1998). Üniversitelerimizin bilgiye erişim ortamları: genel değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cumhuriyetimizin 75.Yıl Özel Sayısı*, 37-67.
- Çakın, İ. (2004). Müteferrika Matbaası’nın düşündürdükleri ve Avrupa’da basımcılığın etkileri : Gelecek için geçmiş anlamak. *Bilgi Dünyası*, 5 (2), 153-167
- Çandarlıoğlu, G. (2003). *Tarih metodu*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Çetin, U. (2008). *Defter dergisi ve Türkiye düşünce yaşamındaki yeri: Modernizm-postmodernizm tartışması örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çetindağ, Y. (2011). *Evliya Çelebi*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Dalton, M. S. and Charnigo, L. (2004). Historians and their information sources. *College & Research Libraries*, 65 (5), 400-425.
- Delgadillo, R. and Lynch, B. P. (1999). Future historians: their quest for information. *College & Research Libraries*, 60 (3), 245-259.
- Demir, V. (1998). *Türkiye’de medya ve özdenetimi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demiralay, R. (2008). *Öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanımları açısından bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algılarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Demircioğlu, İ. H. (2007). Tarih öğretiminde filmlerin yeri ve önemi. *Bilig*, 42, 77-93.
- Demircioğlu, İ. H. (2011). Tarih derslerinde tarih web sitelerinin eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesi. *Millî Eğitim*, 190, 203-211.
- Deniz, L. ve Coşkun, Y. (2004). Öğretmen adaylarının internet kullanımına yönelik yaşantıları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20, 39-52.
- Deveci, H. (2005). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımı. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4 (3), 159-166.
- Dilek, D. ve Yapıcı, G. (2008). Tarih öğretmen adaylarının kaynaklarla çalışmada karşılaştıkları güçlükler ve romantik tarih anlayışı: sınav kağıtları üzerine bir analiz. M. Safran ve D. Dilek (Ed.). *21. Yüzyılda kimlik, vatandaşlık ve tarih eğitimi* (330-344). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Doğan, Y. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıtların kullanımı*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doyle, C. S. (1992). *Outcome measures for information literacy within the national education goals of 1990*. Final Report to National Forum on Information Literacy. Summary of Findings.
- Duff, W., Craig, B. and Cherry, J. (2004). Historians' use of archival sources: Promises and pitfalls of the digital age. *The Public Historian*, 26 (2),7-22.
- Edgar, M. (2003). *Geleceğin eğitimi için gerekli yedi bilgi* (Çev. H. Dilli). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Emmick, N. J. (1989). Historians and librarians: A Productive partnership, *The History Teacher*, 22 (4), 375-386.
- Ersoy, O. (1959). *Türkiye'ye matbaanın girişi ve ilk basılan eserler*. Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları.
- Ersöz, S. ve Meral, P. S. (2007). İnternet okuryazarlığı ve dijital uçurum. N. Türkoğlu ve M. C. Şimşek (Ed.). *Medya okuryazarlığı* (247-265). İstanbul: Kalemus Yayınları.
- Fourie ve Dowell, (2002). *Libraries in the information Age: An introduction and career exploration*. Greenwood Village USA: Libraries Unlimited
- Goad, T. W. (2002). *Information literacy and workplace performance*. London: Greenwood Publishing.
- Gökyay, O. S. (1986). *Kâtip Çelebi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları No: 653.
- Guinchat, C. ve Menou, M. (1990). *Bilgi ve dokümantasyon çalışma tekniklerine giriş*. (Çev. S. Taner). Ankara: Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Yayınları. (Eserin orijinali 1981'de yayınlandı).
- Güçhan, G. (1999). *Tür sineması görüntü ve ideoloji*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1171.

- Güven, A. ve Demirel, M. (2010). Tarih bölümünde okuyan öğrencilerin bilgi kaynaklarına ilişkin görüşleri, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (1), 133-147.
- Halaçoğlu, Y. (1995). *XIV-XVII. yüzyıllarda Osmanlılarda devlet teşkilatı ve sosyal yapı*. (İkinci Baskı). Ankara: TTK Yayınları.
- Hunter, L. G. (1998). The Future of Teaching History Research Methods Classes in the Electronic Age. *The Journal of the Association for History and Computing*, 1 (1). Web: www.quod.lib.umich.edu/j/jahc/3310410.0001.102?rgn=main;view=fulltext adresinden 9 Haziran 2011'de alınmıştır.
- IFLA Web: www.ifla.org/en/faife/mission adresinden 22 Eylül 2011'de alınmıştır.
- Igartua, J. E. (1998). Integrating multimedia technology into an undergraduate history curriculum: pedagogical considerations and practical examples. *The Journal of the Association for History and Computing*, 1 (2). Web: <http://quod.lib.umich.edu/j/jahc/3310410.0001.201?rgn=main;view=fulltext> adresinden 9 Haziran 2011'de alınmıştır.
- İnceoğlu, Y. (2007). Medyayı doğru okumak. N. Türkoğlu ve M. C. Şimşek (Ed.). *Medya okuryazarlığı* (21-26). İstanbul: Kalemus Yayınları.
- Kabacalı, A. (2000). *Başlangıcından günümüze Türkiye'de Matbaa basın ve yayın*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. (Geliştirilmiş 11. Baskı) Ankara: Tekişik.
- Karaman, M. K. ve Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *İlköğretim Online*, 8 (3), 798-808
- Karaağaçlı, M. (2004). *Eğitimde teknoloji ve materyal*. Ankara: Pelikan Yayınları.
- Kayaoğlu, H. D. (2008). *Sürekli yayınların yönetimi*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Kecskeméti, C. (2003). Arşivler ve ortak bir Avrupa mirası. Ö. S. Göral (Yayıma hzl.). Tarih öğretiminde çoğulcu ve hoşgörülü bir yaklaşıma doğru (s. 35-46). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Keseroğlu, H. S. (2010). Bilginin bilgisi: kütüphane ve bilgibilim kuramı sorunsalı. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (4), 685-704.
- Koloğlu, O. (2006). *Basın tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Kuhn, C. M. (1996). A historian's perspective on archives and the documentary process. *American Archivist*, 59 Summer, 312-320.
- Kurbanoglu, S. ve Akkoyunlu, B. (2010). Öğretmen eğitiminde bilgi okuryazarlığın önemi. A. Yılmaz ve F. Gürsul. (Ed.). *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları*, (s.380-384). Web: www.bakukongre.hacettepe.edu.tr adresinden 10 Haziran 2010'da alınmıştır.
- Kutoğlu, Ü. (2007). Medya okuryazarlığı ve çocuk eğitimi. N. Türkoğlu ve M. C. Şimşek (Ed.). *Medya okuryazarlığı* (104-117). İstanbul: Kalemus Yayınları.

- Küçük, M. E., Al, U. ve Olcay, N. E. (2008). Türkiye’de bilimsel elektronik dergiler. *Türk Kütüphaneciliği*, 22 (3), 308-319.
- Kütükoğlu, M. (1991). *Tarih araştırmalarında usul*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü. Web: www.kygm.gov.tr/belge/1-45796/istatistikler.html adresinden 21 Aralık 2011’de alınmıştır.
- Langlois, Ch. V. ve Seignobos, Ch. (2010). *Tarih tetkiklerine giriş*. (Çev. G. Ataç). Ankara: TTK Basımevi. (Eserin orijinali 1898’de yayınlandı).
- McCoy, M. (2010). The manuscript as question: teaching primary sources in the archives-The China Missions Project. *College & Research Libraries*, 71 (1), 49-62.
- Mengüşoğlu, T. (1988). *İnsanın varlık yapısı ve nitelikleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Monaco, J. (2008). *Bir film nasıl okunur?*. (Çev. E. Yılmaz). 10. Baskı. İstanbul: Oğlak Yayınları. (Eserin orijinali 1977’de yayınlandı).
- Numanoğlu, G. (1999a). Bilgi toplumu - eğitim- yeni kimlikler- II bilgi toplumu ve eğitimde yeni kimlikler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32 (1), 341-350.
- Numanoğlu, G. (1999b). Bilgi toplumu - eğitim- yeni kimlikler- I bilgi toplumu ve eğitime yansımalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32 (1), 331-339.
- Oğuz, A. (2004). Bilgi çağında yüksek öğretim programları. *Milli Eğitim*, 164, 162-171.
- Oktan, A. (2008). Düşünce mi, eğlence mi? Türkiye’de televizyon belgelerine eleştirel bir bakış. *Selçuk İletişim*, 5 (3), 196-204
- Olşen, Ş. (1999). İnternet üzerindeki bilgi kaynaklarının seçimi ve değerlendirilmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 13 (3), 197-206.
- Oral, B. (2004). Öğretmen adaylarının internet kullanma durumları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (10), 1-10.
- Öcal, O. (1971). *Kitabın evrimi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Önal, H. İ. (2006). Türkiye’de basımcılık ve yayıncılığın bilgi hizmetlerine etkisi: tarihsel araştırma. *Bilgi Dünyası*, 7 (1), 1-22
- Özad, B. E. (2007). Medya okuryazarlığı ve yetişkinlerin öğrenmesi. N. Türkoğlu ve M. C. Şimşek (Ed.). *Medya okuryazarlığı* (94-103). İstanbul: Kalemus Yayınları.
- Özçelik, İ. (2001). *Tarih araştırmalarında yöntem ve teknikler*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Özen, Ü. , Naralan, A. ve Başar, M. S. (2007). *Temel Bilgi Teknolojileri*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Özkaya, Y. (2004). Cumhuriyet döneminde görsel ve yazılı basın. D. Yalçın (Ed.). *Türkiye Cumhuriyet Tarihi II* (214-246). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Öztaş, S. (2008). Tarih öğretimi ve filmler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16 (2), 543-556.

- Öztaş, S. (2012), Tarih öğretiminde filmlerin kullanımı. İ. Turan ve İ.H. Demircioğlu (Ed.). *Tarih öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* (163-182). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Öztürk, M. (2010). *Tarih felsefesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Parmaksızoğlu, İ. (1981). *İbn Batuta Seyahatnâmesi'nden seçmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları No: 485.
- Pekman, C. (2007). Avrupa Birliği'nde medya okuryazarlığı. N. Türkoğlu ve M. C. Şimşek (Ed.). *Medya okuryazarlığı* (39-49). İstanbul: Kalemus Yayınları.
- Polo, M. (1953). *The Travels of Marco Polo*. (Edited by M. Komroff). New York: The Modern Library.
- Poşul, S. ve Görçelioğlu, E. (2004). Kağıt, kitap ve kütüphaneler. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 54 (2), 83-96.
- Resmî Gazete, 14 Nisan 1956, Sayı: 9276.
- Resmî Gazete, 19 Aralık 1975, Sayı: 15443.
- Rossi, P. (2000/2009). *Modern bilimin doğuşu*. (Çev. N. Domaniç). İstanbul: Literatür Yayınları. (Eserin orijinali 2000'de yayınlandı).
- Rotha, P. (2000). *Belgesel sinema*. (Çev. İ. Şener). İstanbul: İzdüşüm Yayınları.
- Rukancı, F. (2000). Avrupa'da arşivcilik çalışmaları. *Türk Kütüphaneciliği*, 14 (4), 412-420.
- Safran, M. ve Köksal, H. (2006). Tarih öğretiminde yazılı kanıtların kullanılması. *Tarih Eğitimi: Makale ve Bildiriler* (35-52). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Stradling, R. (2003). *20. yüzyıl Avrupa tarihi nasıl öğreilmeli*. (Çev. A. Ünal). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Şahin, A., Doğan, B. ve Çermik, H. (2009). Öğretmen adaylarının arama motoru kullanırken karşılaştıkları temel sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 166-177.
- Şapolyo, E. B. (1971). *Türk gazeteciliği tarihi her yönüyle basın*. Ankara: Güven Matbaası.
- Şehsuvaroğlu, B. N. (1978). Tarihte ve bizde kütüphane. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 27 (1), 1-9.
- Şen, N. (2009). Tanzimat devri periyodikleri ve dergicilik. *Gazi Türkiyat Dergisi*, 5, 382-393.
- Tamdoğan, O. G. (2009). Enformasyon zincirinde bilgi erişim sistemleri, bilgi erişim sürecinde kütüphane kurumu ve diğer bilgi merkezleri. *Türk Kütüphaneciliği* 23 (1), 151-168.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. (3. Baskı), Ankara: Nobel Yayınları.
- TDK "Bilgi" Maddesi. Web: www.tdkterim.gov.tr/bts/ adresinden 9 Haziran 2011'de alınmıştır.

- TDK ‘‘Tez’’ Maddesi. Web: www.tdkterim.gov.tr/bts/ adresinden 25 Aralık 2011’de alınmıştır.
- TDK ‘‘Magazin’’ Maddesi. Web: www.tdkterim.gov.tr/bts/ adresinden 26 Aralık 2011’de alınmıştır.
- Tekeli, H. (1994). *Bilgi çağı*. İstanbul: Simavi Yayınları.
- Tekinalp, Ş. (1990). *Elektronik kitle iletişim ve değişim*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Toner, C. (1993). Teaching students to be historians: Suggestions for an undergraduate research seminar. *The History Teacher*, 27 (1), 37-51.
- Tonta, Y. ve Ünal, Y. (2008). Dergi kullanım verilerinin bibliyometrik analizi ve koleksiyon yönetiminde kullanımı. *Türk Kütüphaneciliği*, 22 (3), 335-350
- Toplu, M. (2010). Kil tabletlerden elektronik yayıncılığa kütüphanecilik felsefesinin gelişimi ve dönüşümü. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (4), 644-684.
- Toruk, İ. (2008). Üniversite gençliğinin medya kullanma alışkanlıkları üzerine bir analiz. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 475-488.
- Tosh, J. (2005). *Tarihin peşinde*. (Çev. Ö. Arıkan). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. (Eserin orijinali 1984’te yayınlandı).
- TÜİK Web: www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=60&ust_id=2 adresinden 30 Ekim 2011’de alınmıştır.
- Uçak, N. Ö. (1997). *Bilim adamlarının bilgi arama davranışları ve bunları etkileyen nedenler*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uçak, N. Ö. (2004). User studies in Turkey: an evaluation of dissertations. *Information Development*, 20 (2), 122-129.
- Uçak, N. Ö. (2010). Bilgi: Çok yüzlü bir kavram. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (4), 705-722.
- ÜNAK Web: www.unak.org.tr/tuzuk.htm adresinden 25 Ekim 2011’de alınmıştır.
- Yapıcı, H. (1999). *Takvi-i Vekayi’de Kırım Harbi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yazıcı, S. (2008). *Belgesel destekli tarih öğretiminin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Yıldırım, E. (2007). *Bilginin sosyolojisi: kavramlar, teoriler, pratikler*. Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Yıldız, N. (1985). *Eskiçağ kütüphaneleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları No: 421.
- Yıldız, N. (2000). *Eskiçağda yazı malzemeleri ve kitabın oluşumu*. Ankara: TTK Yayınları.
- Yılmaz, B. (2000). Eğitimde nitelik sorunu ve internet. *Türk Kütüphaneciliği*, 14 (1), 47-59.

- Yılmaz, K. ve Horzum, M. B. (2005). Küreselleşme, bilgi teknolojileri ve üniversite. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (10), 103-121
- Yılmaz, S. H. (2009). Her yönüyle gazetecilik. İstanbul: Literatürk Yayınları.
- Yolal, M. ve Kozak, R. (2008). Bilgiye erişim aracı olarak öğrencilerin internete yaklaşımı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 115-128
- YÖK Web: www.tez2.yok.gov.tr/ adresinden 2 Kasım 2011'de alınmıştır.
- Yurtoğlu, B. (2009). *Kâtip Çelebi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları No: 373.

EKLER

Ek 1 Araştırma Anketi Formu

TARİH ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ KAYNAKLARINI KULLANMAYA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu anket tarih öğretmen adayı olarak sizlerin, bilgi kaynaklarını kullanımına yönelik görüşlerinizin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Anket sadece bilimsel araştırma amacı gütmektedir. Verdiğiniz cevaplar bilimsel araştırma etik kuralları çerçevesinde kullanılıp gizli tutulacaktır. Anket sorularını dikkatle okuyarak mevcut durumunuzu en iyi yansıtan seçeneği işaretleyiniz. İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Zafer MUTLU

Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı
Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz?
 Bay Bayan

2. Kaçınıcı sınıftasınız?
 1.Sınıf 2.Sınıf 3.Sınıf 4. Sınıf 5. Sınıf

3. Yaşamakta olduğunuz coğrafi bölge neresidir?
 Akdeniz Bölgesi
 Doğu Anadolu Bölgesi
 Ege Bölgesi
 Marmara Bölgesi
 İç Anadolu Bölgesi
 Karadeniz Bölgesi
 Güneydoğu Anadolu Bölgesi

4. Annenizin ve babanızın eğitim durumu nedir?

Eğitim Durumu	Anne	Baba
Okur-yazar değil	☐	☐
İlkokul	☐	☐
Ortaokul	☐	☐
Lise	☐	☐
Üniversite	☐	☐

5. Ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardır?
 600 TL'den Az
 600-1.199 TL
 1.200-1.799 TL
 1.800-2.399 TL
 2.400 TL ve üzeri

6. Alanınızda akademik kariyer yapmayı düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır Bir Fikrim Yok
7. Devamlı kullanabileceğiniz bir bilgisayara sahip misiniz?
 Evet Hayır
8. Son AGNO'nuz hangi değerler aralığındadır?
 0-0.99 1.00-1.49 1.50-1.99 2.00-2.49 2.50-2.99
 3.00-3.49 3.50-4.00
9. Üniversite bünyesindeki herhangi bir öğrenci kulübüne üyeliğiniz var mı?
 Var Yok

		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	İnterneti ihtiyaçlarım doğrultusunda, verimli bir şekilde nasıl kullanmam gerektiğini biliyorum.	5	4	3	2	1
2	İnternette, ihtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarına her zaman ulaşabilmekteyim.	5	4	3	2	1
3	İnternette eriştiğim bilgi kaynaklarının ihtiyaçlarıma uygun olup olmadığına karar verebilmekteyim.	5	4	3	2	1
4	İnternette ulusal/uluslararası düzeyde, alanımla ilgili dergi, kitap, makale gibi çalışmalarını yeterince takip edebilmekteyim.	5	4	3	2	1
5	Arşiv belgelerini kullanırken, bu konuda bilgi sahibi kişilerin yardımına ihtiyaç duymaktayım.	5	4	3	2	1
6	Arşiv belgelerini, kişisel ilgilerimden ziyade araştırma ödevleri için kullanmaktayım.	5	4	3	2	1
7	Geçmişte meydana gelen olaylarla ilgili, en güvenilir bilgiler arşiv belgelerindedir.	5	4	3	2	1
8	Alanımla ilgili ihtiyaç duyduğum arşiv belgelerine, erişme konusunda sıkıntı yaşamamaktayım.	5	4	3	2	1
9	Televizyondaki sunulan bilgileri sorgulayıcı bir bakış açısı ile değerlendirmekteyim.	5	4	3	2	1
10	Televizyonlarda yeteri kadar tarih programlarına yer verildiğine inanmaktayım.	5	4	3	2	1
11	Televizyonlardaki tarih programlarından alanımla ilgili yeni bir şeyler öğrenmekteyim.	5	4	3	2	1
12	Tarihi film/belgesellerde çeşitli yönlendirmelerin var olduğuna inanmaktayım.	5	4	3	2	1
13	Tarihi film/belgesellerin güvenilir bir bilgi kaynağı olabilmesi için tarihi gerçekler temel alınmalıdır.	5	4	3	2	1
14	Kütüphanede alanımla ilgili bilgi kaynaklarının yeterli olduğuna inanmaktayım.	5	4	3	2	1
15	Kütüphaneyi, genellikle alan bilgimi artırmak veya araştırma yapmak için kullanmaktayım.	5	4	3	2	1
16	Kütüphanede istediğim bilgi kaynağına her zaman erişebilmekteyim.	5	4	3	2	1
17	Kütüphanelere gitmekten hoşlanırım.	5	4	3	2	1

18	Kütüphanede, yabancı dille yazılmış kaynaklardan verimli bir şekilde faydalanmaktayım.	⑤	④	③	②	①
19	Kütüphanelerde sunulan hizmetlerin, bilişim teknolojileriyle güncelleştirilmesi kütüphane kullanımını daha çekici hale getirmektedir.	⑤	④	③	②	①
20	Alan bilgimi artırmak için kitaplardan yeterince faydalanmaktayım.	⑤	④	③	②	①
21	Alanımla ilgili kitapları kullanırken belli yazarlar tarafından hazırlanmış olmasına dikkat ederim.	⑤	④	③	②	①
22	İlgi ve ihtiyaçlarımı karşılayacağını düşündüğüm kitapları satın almaktan hoşlanırım.	⑤	④	③	②	①
23	Alanımla ilgili bir kitabı kullanacağım/satın alacağım zaman başkalarının önerilerinden ziyade kişisel tercihlerim önceliklidir.	⑤	④	③	②	①
24	Kitapların görsel özellikleri, onu kullanımında önemli bir etkidir.	⑤	④	③	②	①
25	İlgi ve ihtiyaçlarımı karşılayacağını düşündüğüm kitapları kullanırken tercih sıralamam kitapların basım tarihi en yenisinden en eskisine doğrudur.	⑤	④	③	②	①
26	Okuduğum kitapların geneli tarih alanıyla ilgilidir.	⑤	④	③	②	①
27	Yüksek lisans/doktora tezlerini araştırma ödevi, sunum, seminer gibi çalışmalar için yoğun bir şekilde kullanmaktayım.	⑤	④	③	②	①
28	Yüksek lisans/doktora tezlerini kütüphanelerin ödünç olarak vermemesi bu kaynakların verimli şekilde kullanılmamasına olumsuz yönde etkilemektedir.	⑤	④	③	②	①
29	Yüksek lisans/doktora tezlerine nasıl ulaşılabilirdiği bilgisine sahibim.	⑤	④	③	②	①
30	Yüksek lisans/doktora tezleri çok ayrıntılı bir içeriğe sahip olması bu kaynakların kullanılmasını bir derece zorlaştırmaktadır.	⑤	④	③	②	①
31	Yüksek lisans/doktora tezlerinde verilen bilgilerin büyük bir oranda güvenilir olduğuna inanmaktayım.	⑤	④	③	②	①
32	Yüksek lisans/doktora tezlerinin en akademik kaynaklar olduğuna inanmaktayım.	⑤	④	③	②	①
33	İhtiyaç duyduğum bilgilere ulaşmakta dergileri kullanmaktayım.	⑤	④	③	②	①
34	Kullanacağım dergilerin genellikle alanımla ilgili olmasına özen göstermekteyim.	⑤	④	③	②	①
35	Alanımla ilgili bir tarih dergisine abone olmayı önemsiyorum.	⑤	④	③	②	①
36	Kullanacağım dergilerin alanında uzman akademisyenler tarafından hazırlanmış olmasına mutlaka dikkat ederim.	⑤	④	③	②	①
37	Dergilerde yazılı metnin yanında görselliğe de yer verilmesinden hoşlanmaktayım.	⑤	④	③	②	①
38	Gazete okumaktan hoşlanırım.	⑤	④	③	②	①
39	Bilgi kaynağı olarak gazeteyi kullanırım.	⑤	④	③	②	①
40	Gazete okurken tarihle ilgili haberleri okumaya özen gösteririm.	⑤	④	③	②	①
41	Gazetelerde tarih konularına az yer verildiğine inanmaktayım.	⑤	④	③	②	①
42	Gazetelerin alanımla ilgili sunduğu bilgilerin objektif olduğuna inanmaktayım.	⑤	④	③	②	①

Aşağıdaki sorulara vereceğiniz cevaplarda, durumunuzu doğru olarak ifade eden birden çok seçeneği işaretleyebilir, eklemek istediğiniz bir durum varsa onu “*diğer*” seçeneğine yazabilirsiniz.

1. Kütüphaneleri hangi amaç veya amaçlar doğrultusunda kullanmaktasınız?
 - Gazete okumak.
 - Nadir/yazma eserlerden ve arşivsel belgelerden yararlanmak.
 - Kitap okumak
 - Araştırma yapmak
 - Boş vakit geçirmek
 - Sınavlara hazırlanmak
 - Dergi okumak
 - İnternet imkanlarından faydalanmak
 - Diğer .(Varsa lütfen yazınız).....
2. Kütüphaneleri kullanırken aşağıdaki sorunlardan hangileriyle karşı karşıya kalıyorsunuz?
 - Kartlı katalog taraması yapamıyorum.
 - Tespit ettiğim kitabı raflarda bulamıyorum.
 - Tez, dergi ve bazı kitapları ödünç alamıyorum.
 - Ödünç kitap alabilme sayısı (3) yeterli olmuyor.
 - Kütüphane otomasyonundan kaynak araması yapamıyorum.
 - Kütüphanelerimiz yeterli derecede kaynağa sahip değil.
 - Diğer .(Varsa lütfen yazınız).....
3. Aşağıdaki internet olanaklarından hangilerinden yararlanmaktasınız?
 - Müzik dinleme.
 - Yazılım indirme.
 - Sohbet (chat) etme.
 - Ödev/araştırma yapma.
 - Sosyal paylaşım ağlarını kullanma.
 - Video izleme.
 - E-dergi okuma.
 - Oyun oynama.
 - Haber okuma.
 - Uzaktan eğitim ortamı olarak kullanma.
 - E-gazete okuma.
 - Film/belgesel izleme.
 - E-sözlük kullanma.

E-posta.

E-kitap/ansiklopedi okuma.

Diğer.(Varsa lütfen yazınız).....

ÖZGEÇMİŞ

Zafer MUTLU 1985 yılında Rize'nin İyidere ilçesinde doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini İyidere ilçesinde tamamladı. 2003 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümünü kazandı. Üniversite eğitimi sürecinde üniversite bünyesinde 2007 yılında kurulan Beşinci Mevsim Öğrenci Kulübü'nün kurucu üyeleri arasında yer alıp, bir yıl başkanlık görevini yürütmüştür. 2008 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra aynı yıl Atatürk Üniversitesi Tarih Eğitimi alanında tezli yüksek lisansa başladı. Bir dönem yabancı dil hazırlık sınıfı eğitimi aldıktan sonra yüksek lisans derslerine başladı.

